

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

REGULAMIN

DLA SZKÓŁ LUDOWYCH

pospolitych i wydziałowych

Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Cena egzemplarza oprawnego 50 h.

LWÓW.
NAKŁADEM C. K. WYDAWNICTWA KSIĄŻEK SZKOLNYCH.
1909.

REGULAMIN

DLA SZKÓŁ LUDOWYCH

pospolitych i wydziałowych

Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem
Księstwem Krakowskiem.

Cena egzemplarza oprawnego 50 h.

LWÓW.
NAKŁADEM C. K. WYDAWNICTWA KSIĄŻEK SZKOLNYCH.
1909.

REGULAMIN

DLA SZKÓŁ LUDOWYCH

pospolitych i wydziałowych

Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem
Krakowskiem.

Cena egzemplarza oprawnego 50 h

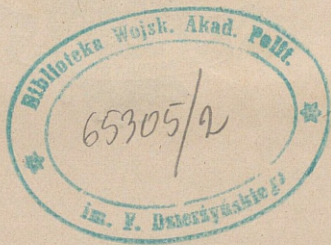
LWÓW.
Nakładem c. k. Wydawnictwa książek szkolnych.
Z drukarni Józefa Chęcińskiego, we Lwowie ul. Piekarska l. 32.
1909.

57(091)438 „12/193” : 57.014

REGULARIA

DR. SZKOL. TUDOWYCH

Wydawnictwo

SPIS RZECZY.

<i>Tytuł I. O szkole ludowej pospolitej.</i>	Str.
I. O urządzeniu szkoły ludowej	1
II. O obowiązku uczęszczania do szkoły	10
III. O przyjęciu do szkoły ludowej	15
IV. O przydzielaniu dzieci do klas, oddziałów i grup	18
V. O czasie trwania nauki szkolnej i o feryach	21
VI. O uczęszczaniu do szkoły	25
VII. O karności szkolnej	28
VIII. O klasyfikacji i świadectwach	35
IX. O nauce dopełniającej	41
X. O siłach nauczycielskich	45
XI. O prawach i obowiązkach kierownika szkoły	59
XII. O konferencji nauczycielskiej	64
<i>Tytuł II. O szkole wydziałowej . . . . .</i>	69
<i>Tytuł III. O nauce prywatnej</i>	
I. O prywatnych zakładach naukowych	80
II. O nauce domowej	86
<i>Tytuł IV. O opiece nad dziećmi . . . . .</i>	91
<i>Postanowienia końcowe. . . . .</i>	<i>94</i>
<i>Przepisy klasyfikacyjne . . . . .</i>	<i>97</i>

1872

Journal of the

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

Indeks rzeczowy.

(Liczby oznaczają paragrafy Regulaminu).

Abonament zob. przedpłata

Absencye, pozwolenie na opuszczenie nauki 66

Nieprzewidziana nieobecność dziecka w szkole 66

Powody usprawiedliwiające nieobecność 67

Badanie wiarygodności usprawiedliwienia 68

Kara za opuszczanie nauki 68

Obawa rozszerzenia choroby zakaźnej 69

Wykazy absencji 71, 202

Usprawiedliwienie i nieusprawiedliwienie absencji 71

Akta urzędowe, obowiązek utrzymywania 131

Przepisane akta szkolne 146

Formularze 232

Akta w szkołach prywatnych 208

Alarm pożarowy, 65

Aresztowanie dziecka szkolnego 86

Biblioteka szkolna, powinna być w każdej szkole 17

Zachęcanie dzieci do korzystania z niej 81

Wnioski o zakupno dziełek 150

Boisko gimnastyczne, czystość i porządek 148

Budynku szkolnego oddawanie następcy 148

Używanie do innych celów 133, 148

Cel nauki przedmiotów szkolnych 7

Osiągnięcie tego celu 131

Cenzorowie w szkole 75

Cenzury klasyfikacyjne, skala ocenienia 88

Ustalanie cenzur na konferencji 114

Charakter, wyrobienie jego u dzieci 73

- Chłosta* cielesna 83
Choinka dla dzieci 224
Choroby zaraźliwe 69
Chrabąszczów niszczenie 77
Cielesna kara, zob. *chłosta*
Ciemni i głuchoniemi, tworzenie osobnych klas 5
     Obowiązek wzywania ich do nauki w miarę możliwości 26
     Wykreślanie z metryki szkolnej 29
Ciężkie przekroczenie przepisów osobnych zob. *przekroczenie*
Cudzoziemcy 32
Ćwiczenia fizyczne 14
     piśmienne 131
Czyszczenie lokalności szkolnych 57
Czynności służbowe w innej szkole 124

Dalsze kształcenie nauczycieli 131
Demonstracje młodzieży szkolnej 79
Dni feryalne, święta uroczyste 57
     Czyszczenie wszystkich lokalności 57
     Dzień wolny, wyznaczony przez Radę szkolną miejscową 58
     Ferye w szkołach tej samej miejscowości 59
     Zob. także *ferye*
Dochód z ogrodu szkolnego 13
Domu rodzicielskiego współdziałanie 128, 129
Domy pracy dla młodzieży, współdziałanie nauczycieli 224
Domy gościnne, przebywanie dzieci 78
Doświadczalne pole gospodarcze 13
Drugi język krajowy, ocena postępu 47
Druk zawiadomień szkolnych 103
Drzew ochrona 77
Duplikaty świadectw 101
Dyrektor szkoły wydziałowej 191, zob. także *kierownik*
Dyspensa od powtórnego egzaminu kwalifikacyjnego 119
Dyżur w szkole 132
Dzieci cudzoziemców 32
     wędrowne 31
     nierozwinięte 20
     z obcych zakresów szkolnych, przyjęcie 36, 38

Dzieci w wieku przedszkolnym, przyjęcie 36, 37

nie posiadające znajomości drugiego języka krajowego 47
ubogie, zaopatrywanie w odzież i przybory szkolne 228

Dzieci słabiej uzdolnione:

Tworzenie osobnych klas 5
Wpisywanie do metryk szkolnych 24
Uwolnienie od nauki 26
Wykreślanie z metryki szkolnej 29

Dziennik lekcyjny, obowiązek zapisywania przerobionego materiału 131

oddzielny dla każdego stopnia nauki 146
nauki dopełniającej 109

Dzwonek szkolny 65

Egzamin poprawczy 93

prywatny do szkoły wydziałowej 172, 174
prywatny dzieci w wieku szkolnym, pobierających naukę domową
215, 222
wstępny 217, 222
końcowy dzieci, pobierających naukę w domu lub w szkole pry-
watnej bez prawa publiczności 218, 219, 222
nadzwyczajny osób, które przekroczyły wiek szkolny 220

Egzamin z religii:

kwalifikacyjny, powtórny 119
Zarządzenia władzy kościelnej 8
Uwolnienie od nauki z powodu egzaminu 9

Ekspozytura szkoły prywatnej 197

Ewidencja dzieci w wieku szkolnym 21, 24
obowiązanych do szkoły wydziałowej 171

Ferye główne, czas trwania 54

Zgodność ze szkołami średnimi 55
Termin rozpoczynania 56
Równomierność w szkołach tej samej miejscowości 59
z powodu upałów 61
po upływie półrocza w szkołach wydziałowych 178
Zob. także dni feryalne

Formularze aktów urzędowych 232

Frekwencja, obowiązek nadzorowania 68, 202
Przestrzeżenie przepisów higienicznych 69

- Frekwencya*, usprawiedliwienie absencji 71
 Zob. także absencje
- Gąsienic* niszczenie 77
- Gimnastyka*, uwolnienie od nauki 27
- Globus* 17
- Głuchoniemi* i ciemni, zob. ciemni
- Godziny* obowiązkowe nauczycieli, wymiar 124
 nadobowiązkowe, wynagrodzenie 124
 szkolne 62
- Gospodarstwo* domowe w szkołach wydziałowych żeńskich 169
- Gospodarz klasy*, wyznaczenie 145
 Obowiązek nadzoru nad izbą szkolną 149
 w szkole wydziałowej 192
- Gospodarcze* pole doświadczalne 13
- Gra* w pieniądze i rzeczy wartościowe 78
- Grono* nauczycielskie, skład 116
- Grupy* i oddziały, dzieci różnego wieku i stopnia nauki w jednej klasie 2
 Zasady dzielenia na grupy i oddziały wogóle 6
 Grupy przy robotach ręcznych 6
 Szczegółowy rozkład materiału naukowego 7
 Przydzielanie dzieci przez kierownika szkoły 45, 49
 Przydzielanie dzieci przyjętych z innych szkół lub na podstawie egzaminu 46
 Dzieci nie posiadające znajomości drugiego języka krajowego 47
 Rozstrzyganie przydzielenia przez konferencję nauczycielską 48
 Grupy dla poszczególnych przedmiotów 49
 Wykaz dzieci wedle klas i grup 51
 Przepelnienie, klasy równorzędne i wyższe 52
 Przechodzenie ze szkoły do szkoły w ciągu roku 53
- Grzywny* szkolne, używanie na cele pomocy dla młodzieży 228
- Handlowanie* jako zatrudnienie dzieci 78
- Hodowla* kwiatów 13
- Hospitacye* kierownika 144
- Hospitanci* nauczycielscy 140
- Hygiena* szkolna, uwzględnienie zasad higieny przy układaniu podziału godzin 16
 Przestrzeganie przepisów o pielęgnowaniu zdrowia 69, 203

Hygiena, użytkowanie lokalności szkolnych w sposób zgodny z ich przeznaczeniem 133

Obowiązek nadzorczy kierownika 148

Igranie z ogniem 78

Interwencya rodziców przy karaniu dzieci 84

Izba szkolna, nadzór 149

Otwieranie 65

Temperatura 65

Wstęp osób nieuprawnionych 133

Jednorazowa nauka 61

Język drugi krajowy, ocena postępu 47

Karanie całej klasy 82

Karność szkolna 74, 76

Kary szkolne, miara i rozważa w karaniu 82

Dozwolone kary 83

Interwencya rodziców 84

Popieranie karności przez Rady szkolne miejscowe 85

Wykluczenie ze szkoły 86

Kasy oszczędności 73

Katalog klasowy 51

Katechizacya 105, 110

Kategorie szkół wedle planu naukowego 4

Kierownik szkoły, obowiązki w ogóle 141

Pośrednictwo w stosunku nauczycieli z władzami 142

Przyświecanie przykładem i wdrażanie sił nauczycielskich do obowiązków 143

Obecność w budynku szkolnym 144

Hospitowanie nauki 144

Układanie podziału godzin, wyznaczanie gospodarza klasy i przydzielanie zajęcia nauczycielom 145

Utrzymywanie aktów urzędowych 146

Znajomość rozporządzeń i normalistów 147

Nadzór nad budynkiem 148

Zwierzchniczy nadzór nad zbiorami naukowymi 140

Klasy osobne 5

pomocnicze 5

równorzędne 52

Klasyfikacja, cenzury 88

Ustalenie cenzur klasyfikacyjnych 89

Wydawanie zawiadomień szkolnych 90

Treść zawiadomień szkolnych 91

Cenzura z nauki religii nie udzielanej w szkole 92

Uwolnienie od przedmiotu obowiązkowego 92

Decyzja o dojrzałości dziecka do klasy wyższej 93

Egzamina poprawcze 93

Dzieci przyjęte w ciągu roku z innych szkół 94

Wystąpienie ze szkoły w ciągu roku 95

Ukończenie przepisanej nauki codziennej 96, 97, 98

Kompetencya konferencyi nauczycielskiej 150

Nauka dopełniająca, udział nauczyciela religii w klasyfikacji 111

Zawiadomienie szkolne 111

Świadectwo uwolnienia 111, 113

Cenzura wspólna dla wszystkich przedmiotów 112

Ustalenie cenzur 114

Zastosowanie przepisów, dotyczących się nauki codziennej 115

Klasyfikacja w szkole wydziałowej 177

Kolonie wakacyjne dla dzieci 224**Komitet** pań dla popierania robót ręcznych kobiecych 6**Koncert**, współudział dzieci szkolnych 80**Konferencya okręgowa**, szczegółowy rozkład materiału naukowego 7**Konferencya nauczycielska:**

w jednoklasowej szkole 161

Biblioteka szkolna 150

Cel i zadania konferencyi 150

Ustalanie cenzur klasyfikacyjnych 114

Czas trwania 155

Członkowie 151

Głos stanowczy i doradczy 152

Kary szkolne 83

Klasyfikacja 89, 93, 97, 150

Lekarz szkolny 155

Nadzór nad dziećmi 9, 75, 132

Konferencya nauczycielska. Nadzór nad środkami naukowymi 149.

- Nadzwyczajna konferencya 155
- Nauczyciele religii 152, 154
- Obowiązek brania udziału 153
- Odmienne zdanie 157
- Opieka i ochrona dzieci 227
- Plany szczegółowe 7
- Poufne sprawy 159
- Protokół obrad 158
- Przekroczenie zakresu działania 156
- Przepisy o zachowaniu się dzieci 87
- Przeszkoda w obecności na konferencji 153
- Przewodnictwo 151, 156
- Przydzielanie dzieci do klas i oddziałów 48, 53.
- Przymywanie do klas wydziałowych 175
- Regulamin dla każdej szkoły 87
- Regulamin czynności 160
- Religia 150
- Spostrzeżenia kierownika 150
- Sprawozdania, opinie, wykazy, wnioski 150
- Środki naukowe 150
- Szkoły wydziałowe 193, 194, 195
- Tajemnica urzędowa 159
- Termin odbywania 150
- Termin wyznaczenia 155
- Tok nauki 150
- Uchwały 156, 157
- Ustalenie podziału godzin 145
- Uwolnienie od nauki 12, 97, 98, 150
- Votum separatum (zdanie odmienne, wniosek odrębny) 157
- Wynik egzaminu prywatnego 216
- Wynik egzaminu wstępnego 217
- Zachowanie się dzieci 87
- Zaproszenie na konferencję 155
- Zawieszenie uchwały 156
- Zwoływanie konferencji 155

Konkurs na stałą posadę 122

Konskrypcya szkolna 22

- Korrektka* ćwiczeń piśmiennych 131
Korrepetycyje szkolne 136
Książki szkolne 18
     Do nabożeństwa 81
     Sprzedawanie 135
Kształcenie dalsze nauczycieli 131
Kuchnia szkolna 169
     tania dla młodzieży 224
Kupczenie jako zajęcie dzieci szkolnych 78
Kursa zawodowe dla dzieci szkolnych 210
Kwadrans, obecność przed nauką 132
Kwalifikacya nauczycieli szkół prywatnych 198, 199

Lekarz szkolny i urzędowy, pozwolenie na uczęszczanie do szkoły
     po chorobie zakaźnej 69
     Zasięganie rady w sprawach zdrowotnych 70
     Regulamin szkoły 87
     Udział w konferencyach nauczycielskich 155
     Wątpliwość co do przyjęcia do szkoły 37
Lektura domowa 81
Liczba klas, do czego się stosuje 2
     sił nauczycielskich 116, 188

Mandat poselski 125
Mapy szkolne 17
Metoda nauczania 7
Metryka szkolna, przepisy o zakładaniu 22
     Współdziałanie kierownika 23
     Wpisywanie dzieci ułomnych fizycznie i umysłowo 24
     Wykazy szkół nie podlegających Radzie szkolnej okręgowej 24
     Wykreślenie z metryki 28, 29
     Podstawa do wpisów 35
Mianowanie nauczycieli 121, 122

Naczelnik gminy, pomoc w sprawach karności 85
Nadużycie praw rodzicielskich 226
Nadzór nad dziećmi przy egzaminie z religii lub przy praktykach religijnych 9
     nad frekwencją 68, 202

- Nadzór* w szkole, poza szkołą, przed rozpoczęciem nauki, w czasie:
przerw i wycieczek 75
nad nauką religii 144
nad izbą szkolną 149
Jawienie się nauczyciela na kwadrans przed nauką 132
- Nagrody pilności* 81
- Nauczyciel* nie kwalifikowany w szkole wydziałowej 189
wydziałowy 191
Ochrona ustawowa 128
- Nauczyciele religii*, ustanawianie osobnych nauczycieli 120.
Stosunki służbowe 139
Głos na konferencji nauczycielskiej 152
Udział w konferencyach 154
Udział w klasyfikacji z nauki dopełniającej 111
- Nauka* całodzienna 15
dodatkowa za opłatą 136
drugiego języka krajowego 47
dzieci ciemnych i głuchoniemych 5
dzieci słabo uzdolnionych 5
klasowa 5
jednorazowa 61
z poglądu 17
przedmiotów nadobowiązkowych 40
wspólna dla dzieci jednej klasy 5
- Nauka półdzienna*, o ile ma być zaprowadzona 15
w razie przepełnienia klas 52
w szkole wydziałowej 170
- Nauka dopełniająca*, obowiązek uczęszczania 19, 106.
Czas trwania, liczba godzin, plan nauki 104
Odbywanie w dniach tygodnia i porach dnia 105
Korzystanie z nauki do 20-go roku życia 107
Wpisy 108
Dziennik lekcyjny osobny 109
Obowiązkowe praktyki religijne 110
Klasyfikacja 111
Cenzura wspólna dla wszystkich przedmiotów 112.
Świadectwo uwolnienia 113, 114
Ustalanie cenzur na konferencji 114

- *Nauka dopełniająca*, obowiązujące przepisy regulaminu 115
  - Opłata za świadectwa 114
- *Nauka domowa*, prawo urządzania 213
  - Nadzór Rady szkolnej okręgowej 214
  - Egzamin prywatny dzieci w wieku szkolnym 215, 217, 222
  - Świadectwo z egzaminu prywatnego 216
  - Egzamin wstępny 217, 222
  - Opłata za egzamin wstępny 217
  - Egzamin końcowy 218, 219, 222
  - Egzamin nadzwyczajny 220, 221
- *Nieobecność* dziecka w szkole, zob. absencye
- *Niezdolność* chwilowa nauczyciela do służby 125
- *Normalia* i rozporządzenia władz szkolnych 147

- *Obcowanie* z rodzicami dzieci szkolnych 130
- *Obecność* kierownika w budynku szkolnym 144
- *Obsadzanie* posad nauczycielskich 121, 122
- *Obowiązek* uczęszczania na naukę codzienną 19
  - na naukę dopełniającą 19, 106, 185
  - Rozszerzenie obowiązku uczęszczania do szkoły 98
  - Dzieci nierozwinięte 20
  - Wyznaczenie zakresu szkolnego 21
  - Uwolnienie z powodu uczęszczania do innych szkół 25
  - Zniewalanie do uczęszczania 30
  - Dzieci osób wędrownych 31
  - Dzieci cudzoziemców 32
- *Obowiązek rodziców* sprawiania książek i przyborów szkolnych 18
- *Ochronki*, współdziałanie nauczycieli 224
- *Ocena postępu* w drugim języku krajowym 47
- *Ochrona* zabytków, pól, plantacyi, drzew, zwierząt, roślin i ptaków 77
  - ustawowa sił nauczycielskich 128
- *Oddawanie* budynku szkolnego następcy 148
- *Odejście* ze szkoły w ciągu roku szkolnego, zob. wystąpienie
- *Odgraniczenie* zakresów (rejonów) szkolnych 21
- *Odjęcie* prawa publiczności prywatnej szkole 211
  - władzy ojcowskiej 229
- *Odrzę* budzące dzieci 69

- Odstępowanie* od podziału godzin 131
- Oddziały* i grupy zob. grupy
- Odznaki*, noszenie przez dzieci szkolne 79
- Odżywianie* dziecka, zaniedbane ze strony rodziców 226
- Ogród* szkolny, utrzymanie, zatrudnianie dzieci, dochód 13, 148
 Obowiązek nadzorowania 148
 Dzierżawa 148
- Opieka* nad dziećmi, współdziałanie z sądem opiekuńczym 223, 230
 Dzieci, których wychowanie domowe zaniedbane 224, 225
 Nadużywanie praw rodzicielskich 226
 Zaniedbanie odżywiania i przyodziewania 226
 Zagrożenie zdrowia dzieci 227
 Zaopatrywanie w odzież i przybory 228
 Odjęcie władzy ojcowskiej 229
 Udzielanie wyjaśnień sądom opiekuńczym 230
- Opłata* za wpis 44, 48
 za egzamin wstępny i prywatny do szkoły wydziałowej 174
 za zawiadomienie szkolne 101, 114
 za egzamin wstępny 217
 za egzamin nadzwyczajny 221
- Opróżnianie* budynku szkolnego 65
- Opuszczenie* posady nauczycielskiej 138
- Oszczędności* budzenie 73
- Otwarcie* szkoły prywatnej 197
- Otwieranie* izby szkolnej 65
- Owady* szkodliwe, niszczenie 77
- Oznaczenie* szkoły 4
- Palenie* tytoniu przez dzieci szkolne 78
- Pauzy* między godzinami zob. przerwy
- Pieczęć* urzędowa szkolna 142
- Pielegnowanie* zdrowia młodzieży, zob. higiena
- Plantacye*, ochrona ich 77
- Plan* nauki, szczegółowy 7
 osobny, odbiegający od planu normalnego 10
 Szkoły tej samej miejscowości 11
 Szkoły prywatnej 200
- Plan nauki dopełniającej* 104, 105

- Plany szkół wydziałowych*, specjalne w granicach ustawowych 165
 Narady przedwstępne nad planami 166, 167
 Zatwierdzenie przez Radę szkolną krajową 168
- Płeć* dzieci, rozdział konieczny 162
- Pływanie*, nauka 14
- Pochody* publiczne dzieci szkolnych 79
- Podania* nauczycieli do władz szkolnych 142
- Podarunki* dla dzieci 81, 224
 dla nauczycieli 137
- Podręczniki* szkolne 18
- Podział godzin*, zasady pedagogiczno-dydaktyczne i higieniczne 16
 Obrady konferencji nauczycielskiej 16
 Umieszczenie w izbie szkolnej na miejscu widocznym 16
 Sporządzenie w dwóch językach krajowych 16
 Zatwierdzenie przez Radę szkolną okręgową 16
 Odstępowanie od podziału godzin 131
 Przydzielanie przedmiotów naukowych nauczycielom 145
 Wyznaczenie godzin dla nauki religii 145
- Podział dzieci* jednej klasy na oddziały i grupy, zob. oddziały i grupy.
- Pól* ochrona 77
- Pole* gospodarcze i doświadczalne, zob. ogród szkolny
- Polecenia* kierownika 129
- Pomoc* kierownika w wykonywaniu obowiązków nauczycielskich 143
- Pomocnicze* siły nauczycielskie 119
- Popołudnie* wolne 60
- Poprawianie* ćwiczeń piśmiennych 131
- Posady* stałe w szkołach żeńskich 123
 w szkołach mieszanych 123
- Pośrednictwo* kierownika w stosunku nauczycieli do władz 142
- Posuwanie* dzieci na wyższe stopnie 93
- Powtórne* składanie egzaminu kwalifikacyjnego 119
- Praktyki* religijne, zawiadomienie ze strony Rady szkolnej okręgowej 8
 Uwolnienie dzieci od nauki 9
 Nadzór nad dziećmi w czasie praktyk 9
 Nauka dopełniająca 110
- Praktykanci* szkolni 140
- Prawo publiczności* szkół prywatnych 204, 205, 206, 207, 211
- Produkcyje* publiczne dzieci szkolnych 80

- Promocya*, zob. klasyfikacya i posuwanie
- Protokół* oddania budynku szkolnego następcy 148
- Przechodzenie* do innej szkoły z powodu przesiedlenia rodziców i na mocy pozwolenia władzy szkolnej 43
- w ciągu roku ze szkoły do szkoły 53
- Przydzielanie dzieci do klas 53
- Przedmioty* nadobowiązkowe 12, 169
- Przedpłata*, zbieranie w szkole 135
- Przedstawienia* sceniczne, udział dzieci 80
- Przekroczenie* przepisów szkolnych ciężkie 84
- wieku szkolnego na nauce dopełniającej 107
- Przenoszenie* nauczycieli 121
- Przepełnienie* klas 52
- Przepisy* zachowania się dzieci 87
- hygieny szkolnej*, przy układaniu podziału godzin 16
- przy nadzorze frekwencji 69
- przy użytkowaniu lokalności szkolnych 133, 148
- przy utrzymaniu czystości budynku i otoczenia 148
- Przerwa* w służbie nauczycielskiej 119
- między godzinami 63 .
- obiadowa, 60
- Przesiedlenie* rodziców 43
- Przeszkody* nauczyciela w służbie 125
- Przewietrzanie* izb szkolnych 63
- Przewodniczący* rady szkolnej miejscowej 83
- Przybory* i środki naukowe, wykaz 17
- Zbiór przyborów piśmiennych dla dzieci 18
- Środki aprobowane 18
- Wybór przez konferencyę okręgową 18
- Sprzedawanie w szkole 135
- Nadzór nad środkami naukowymi 149
- Zakres działania konferencyi nauczycielskiej 150
- Zaopatrywanie biednych dzieci 228
- Przydzielanie* dzieci do klas, oddziałów i grup, zob. grupy i oddziały
- Przygotowanie* się nauczyciela do lekcji 131
- Przyjmowanie* do szkoły, bezwarunkowe 36
- Z obcych zakresów szkolnych 36, 38
- Dzieci w wieku przedszkolnym 36, 37

Przyjmowanie po ukończeniu nauki codziennej 39

W ciągu roku szkolnego 43

Postępowanie przy wpisach 40

do szkoły wydziałowej: warunki przyjęcia 172, 173

Egzamin wstępny 174, 175

Przepisy dotyczące wpisu 175

Decyzja konferencji o przyjęciu na podstawie egzaminu wstępnego 175

Przechodzenie do innej szkoły w ciągu roku 176

Przymus szkolny, czas trwania obowiązku uczęszczania do szkoły 19

Dzieci fizycznie nierozwinięte 20

Wyznaczenie zakresu szkolnego 21

Zniewalanie do uczęszczania 30

Dzieci osób wędrownych 31

Dzieci cudzoziemców 32

Przyodziewanie dzieci zaniedbane 226, 228

Przysłuchiwanie się nauce 140

Przyzwolenie stron na wydatki szkolne nie wynikające z ustawy 1

Ptaków ochrona 77

Rady sieroce 230

Regulamin szkoły 87

Rejon szkolny 21

Religia, cel nauki 7

Wątpliwość co do obrządku lub wyznania 50

Zabezpieczenie nauki 52, w szkołach prywatnych 201

Cenzura z religii 92

Świadectwa 101

Nadzór nad nauką 144

Wyznaczenie godzin nauki 145

Traktowanie na konferencji nauczycielskiej 150

Roboty ręczne kobiece, podział uczenic na grupy 6

Uwolnienie od nauki 27

Zabezpieczenie nauki w szkołach mieszanych 123

Roboty w polu, urządzenie feryi 56

Nieusprawiedliwienie absencji 67

Roboty w ogrodzie szkolnym 13

Rodzice, wzywianie ich do szkoły 130

Rok szkolny, czas trwania 54

w miejscowościach z siedzibą szkół średnich 55

- Rok szkolny*, Początek 56
 Przesunięcie początku 56
 Początek feryi głównych 56
 Podział feryi głównych na części w ciągu roku 56
- Roślin* ochrona 77
- Rota* przysięgi dla osób stanu nauczycielskiego 122
- Równomierność* zatrudnienia nauczycieli 145
- Rozdawanie* zawiadomień szkolnych, połączone z uroczystością szkolną 99
 Zawiadomienie władz kościelnych 100
- Rozdział* godzin nauki szkolnej 60
- Rozpoczynanie* nauki, otwieranie izby, temperatura, zwolywanie dzwonkiem 65
 Przepisy regulaminu szkoły 87
 Obowiązek nauczyciela jawienia się na kwadrans przed nauką 132
- Rozporządzenia* władz szkolnych, dokładne ich poznanie 147
- Rozszerzenie* obowiązku uczęszczania do szkoły 98
- Rysunki*, uwolnienie od nauki 27
- Rzucanie* kamieniami 78
- Sąd* opiekuńczy, pomoc przeciw rodzicom 202, 214, 225, 226
 Opieka nad dziećmi 223, 231
 Zagrożenie zdrowia dziecka w rodzinie 227
 Gotowość udzielania wyjaśnień 230
 Śledztwo sądowe 86
- Sanitarne* przepisy 148
- Schludność* dzieci 76
- Sily nauczycielskie* męskie i żeńskie 123
 W szkołach prywatnych z prawem publiczności 207
- Składki* pieniężne między dziećmi 79
 celem ofiarowania подарunku nauczycielowi 137
- Śledztwo* sądowe przeciw dziecku szkolnemu 86
- Ślizganie* 14
- Ślubowanie* tymczasowych nauczycieli 122
- Spóźnianie* się dzieci do szkoły 68
- Śpiew*, uwolnienie od nauki 27
- Sprawiedliwość* w obchodzeniu się z dziećmi 82
- Sprzeciw* 157
- Sprzedawanie* książek szkolnych i przyborów do pisania 135
 publiczne różnych przedmiotów przez dzieci szkolne 78

- Środki i przybory naukowe, zob. przybory*
- Starszeństwo w gronie* 129
- Stowarzyszenia, udział dzieci* 79
- Suspensya nauczyciela* 118
- Świadectwa w szkołach wydziałowych, zob. także zawiadomienia*
- Półroczne 178
  - Zawiadomienia w szkołach wydziałowych 179
  - Treść świadectwa 180
  - Świadectwo uczęszczania 181
  - Świadectwo uwolnienia 182, 183, 184, 218, 219
  - Ulgi w obowiązku uczęszczania 185
  - Rozporządzenia co do formularzy 186
  - Świadectwo z egzaminu prywatnego 216
- Święta uroczyste katolickie i niekatolickie* 57
- Szczepienie dzieci, zbadanie przy wpisie* 40
- Szkoły samoistne żeńskie* 3
- tej samej miejscowości 11
  - pokątne 212
- Szkoły wydziałowe: zadanie* 163
- Urządzenie 164, 165, 166
  - Plany naukowe 165, 166, 167, 168
  - Przedmioty nadobowiązkowe 169
  - Gospodarstwo domowe 169
  - Ulgi w uczęszczaniu 170
  - Nauka półdzienna 170
  - Obowiązek uczęszczania 171
  - Przyjmowanie do szkoły wydziałowej 172, 173, 174, 175, 176
  - Taksa za egzamin 174
  - Klasyfikacya 177
  - Świadectwa 178, 179, 180
  - Wystąpienie ze szkoły 181, 182
  - Uwolnienie ze szkoły 182, 183, 184, 185
  - Uwolnienie od przedmiotu obowiązkowego 187
  - Liczba sił nauczycielskich 188
  - Siły niekwalifikowane 189
  - Wynagrodzenie za czynności służbowe 190
  - Tytuł dyrektora 191
  - Nauczyciel wydziałowy 191

Szkoły wydziałowe: wymiar godzin dla nauczycieli 192

Gospodarz klasy 192

Konferencje 193, 194, 195

Szkoły prywatne: założenie 196

Otwarcie 197

Donoszenie o wszelkich zmianach 197

Ekspozytura 197

Kwalifikacje nauczycieli 198, 199

Plan naukowy 200

Zabezpieczenie nauki religii 201

Wykazy absencji 202

Pielęgnowanie zdrowia 203

Prawo publiczności 204, 205, 206, 207

Siły nauczycielskie 207

Zwinięcie szkoły 208

Uwolnienie od szkoły obowiązkowej 210

Kursa zawodowe 210

Odjęcie prawa publiczności 211

Szkółka drzew owocowych 13

Taksa za wpis i egzamin zob. opłata

Teatr, uczęszczanie dzieci szkolnych 80

Temperatura izby szkolnej 65

Tok nauki, zakres działania konferencji nauczycielskiej 150

Towarzystwa ochrony dzieci 230

Tytoń, używanie przez dzieci szkolne 78

Uczęszczanie do szkoły, do innych szkół w okresie wieku szkolnego 25

Po ukończeniu nauki codziennej 39

Obowiązek rodziców 64

Wydalenie się dzieci z izby szkolnej 65

Zezwolenie na opuszczenie nauki 66

Powody usprawiedliwiające nieobecność 67

Kary za opuszczenie szkoły i spóźnienie 68

Uwzględnienie przepisów o pielęgnowaniu zdrowia 69

Postanowienie regulaminu szkoły 87

Kursa zawodowe (muzyka, śpiew etc.) 210

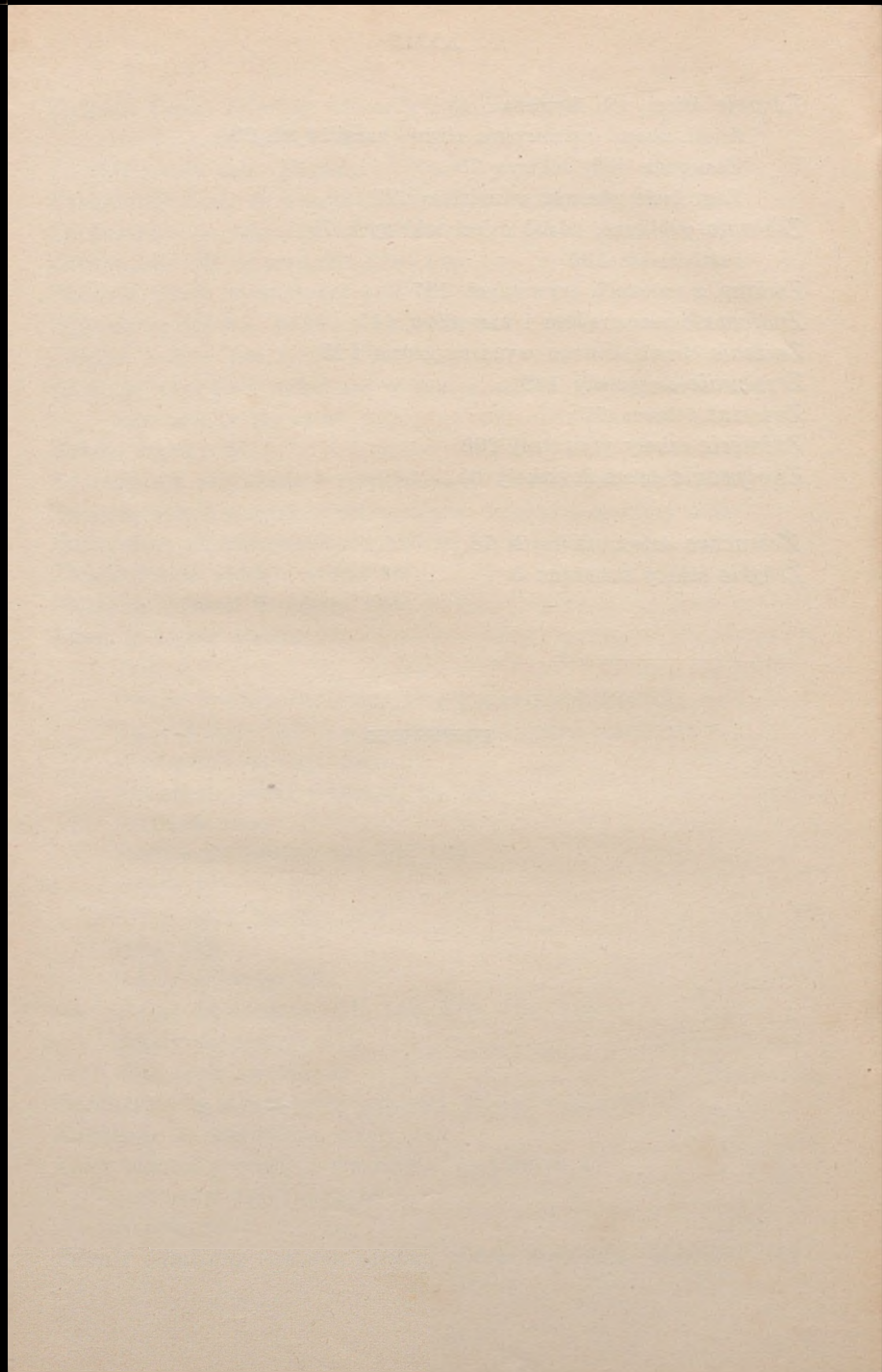
Ulgi w uczęszczaniu do szkoły wydziałowej 170

- Umysłowo* upośledzeni, zob. dzieci słabiej uzdolnione
- Upały* zob. ferye
- Uprawa* pola doświadczalnego 13
- Urlopy* nauczycieli, w ciągu roku szkolnego 125
w czasie feryi głównych 127
- Uroczystości* przy końcu roku szkolnego 99, 100
oficjalne 132
- Urządzenie* szkoły ludowej 1, 10
- Usprawiedliwienie* nieobecności w szkole, zob. absencye
- Ustalenie* cenzur klasyfikacyjnych 114
- Ustanawianie* liczby sił nauczycielskich 116
- Usunięcie* dziecka z pod szkodliwego wpływu domu rodzicielskiego 225
- Uwolnienie* nauczyciela ze służby 138
- Uwolnienie od nauki codziennej:*
- Zawiadomienie organu prowadzącego metrykę szkolną 23
  - Wady umysłowe i ułomności fizyczne 24, 26
  - Uczęszczanie do innych szkół 25, 210
  - Uczynienie zadość obowiązkowi szkolnemu 96
  - Kompetencya konferencji nauczycielskiej 97, 98, 150
- Uwolnienie* od nauki gimnastyki, śpiewu, robót ręczn., rysunków 27, 92, 187
z powodu praktyk religijnych i egzaminu z religii 9
od przedmiotu obowiązkowego 92, 187
- Użytkowanie* budynku szkolnego 133, 148
- Używanie* dzieci szkolnych do robót w ogrodzie szkolnym 13
do załatwiania różnych spraw 134
- Warunki* do sprawowania urzędu nauczycielskiego 117
- Wędrownie* dzieci 31
- Wichrzenia* polityczne, narodowościowe i wyznaniowe 128
- Widowiska* publiczne, udział dzieci 80
- Wiek* szkolny 19, 20, 25
- Władza* ojcowska, odjęcie 229
- Wniosek odrębny* (votum separatum, zdanie odmienne, sprzeciw) 157
- Wolne* popołudnie 60
- Wpis* do szkoły, zob. przyjmowanie do szkoły
- Osobiste jawienie się do wpisu 33
  - Obwieszczanie 34
  - Przeprowadzanie 35
  - Czynności po ukończeniu wpisów 41, 42

- Wpis*, opłaty przy wpisie 44
 Wpis na naukę dopełniającą 108
 Do szkoły wydziałowej 172, 173, 174, 175, 176
- Współdziałanie* domu rodzicielskiego 128, 129
 nauczycieli 224
- Wstęp* do izby szkolnej osób nieuprawnionych 133
- Wybory* do ciał reprezentacyjnych, udział nauczycieli 125
- Wychowanie* w szkole religijne i moralne 72
 Wyrobienie charakteru 73
 Budzenie oszczędności 73
 Obowiązek nauczyciela oddania się wychowawczemu zadaniu szkoły 74
 Nadzór w szkole i poza szkołą 75, 78
- Wycieczki* szkolne 77
- Wydalenie* ze szkoły ze względów sanitarnych 69, zob. wykluczenie
- Wydalenie* z zawodu nauczycielskiego 118
 z siedziby szkoły bez urlopu 127
- Wydzierżawienie* ogrodu lub pola szkolnego 148
- Wygotowanie* świadectw 131
- Wykazy* absencji 71
 dzieci obowiązanych do nauki 21, 24
- Wykluczenie* ze szkoły 86, zob. wydalenie
- Wykreślenie* z metryki szkolnej 28, 29
- Wymiar* godzin obowiązkowych dla nauczycieli 124, 192
- Wynagrodzenie* za godziny nadobowiązkowe 124
 za czynności służbowe w innej szkole 124
 w szkole wydziałowej 190
- Wypracowania* piśmienne 131
- Wystawa* robót młodzieży 99
- Wystąpienie* ze szkoły w ciągu roku 95
 ze szkoły wydziałowej 181, 182
 Zawiadomienie organu prowadzącego metrykę szkolną 23
- Wystąpienie nauczyciela* ze służby 138
- Wywiady* o chorobie dzieci przez współuczniów 134
- Wyznanie*, zob. religia
- Wzywianie* rodziców do szkoły 130
 przed Radę szkolną miejscową 228
- Zabawy*, popieranie ćwiczeń fizycznych 14
 Czystość i porządek na boisku 148

- Zabawy*. Udział dzieci w zabawach publicznych 78
 Bawienie się ogniem 78
- Zabytki sztuki*, zob. ochrona
- Zachęcanie* dzieci do korzystania z biblioteki szkolnej 81
- Zachowanie* się dzieci szkolnych 87
- Zachowanie się nauczycieli* 128, 129
- Zadanie* szkoły wydziałowej 163
- Zagrożenie* zdrowia dziecka w rodzinie 227
- Zajęcia* uboczne nauczycieli 136
- Zakłady* prywatne, wchodzące w zakres szkoły ludowej 209. Zob. także szkoły prywatne
- Zakres* szkolny 21
- Zaniedbanie* odżywiania i przyodziewania dziecka 226, 228
- Zaopatrywanie* ubogich dzieci w odzież, książki i przybory 228
- Zastępstwo* sił nauczycielskich 126
- Zatwierdzenie* podziału godzin 16
- Zaufanie* ludności do szkoły 130
- Zawiadomienia* szkolne 90
 Treść 91
 Uwaga w razie uwolnienia od pewnego przedmiotu 92
 Uwzględnienie cenzur przy przejściu do innej szkoły 94
 Wystąpienie w ciągu roku 95
 Ukończenie nauki codziennej 96, 98
 Ustalanie cenzur 97
 Rozdawanie zawiadomień 99, 100
 Opłata 101
 Drugi język krajowy 102
 Druk 103
 Szkoły prywatne 205
 Nauka dopełniająca 111, 112, 113, 114, 115
 Szkoły wydziałowe 179
 Zob. także świadectwa
- Zawiązywanie* stowarzyszeń pomiędzy dziećmi szkolnymi 79
- Zażalenia* na kierownika szkoły 142
- Zbiór* okazów przyrody i przyrządów fizykalnych 17
 przyborów naukowych 18
 Nadzór 149
- Zdanie odmienne* (wniosek odrębny, votum separatum, sprzeciw) 157

- Zdrowie* dzieci, zob. *hygiena*
dzieci, obawa rozszerzenia chorób zaraźliwych 69
Zasięganie rady lekarza 70
Zagrożenie zdrowia w rodzinie 227
- Zebrania* publiczne, udział dzieci szkolnych 79
rodzicielskie 130
- Zmiany* w szkołach prywatnych 197
- Znajomość* rozporządzeń i normaliów 147
- Zniżenie* obowiązkowego wymiaru godzin 125
- Zrzeczenie* się posady 138
- Zwierząt* ochrona 77
- Zwinięcie* szkoły prywatnej 208
- Zwoływanie* dzieci do szkoły 65
-
- Żebractwo* dzieci szkolnych 78
- Żeńskie* szkoły samoistne 3
-

Rozporządzenie

**c. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 3. czerwca 1909 L. 2742f
w sprawie wprowadzenia stałego Regulaminu dla szkół ludowych
wszelkiej kategorii.**

Z dniem 1. września 1909 rozpoczyna obowiązywać nowy, stały regulamin dla szkół ludowych wszelkiej kategorii, zatwierdzony reskryptem J. E. Pana Ministra Wyznań i Oświaty z dnia 10. lipca 1907 L. 5362. Z dniem tym traci moc obowiązującą dotychczasowy regulamin prowizoryczny, ogłoszony rozporządzeniem c. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 10. grudnia 1876 L. 9272, niemniej też przestają z chwilą tą obowiązywać wszelkie rozporządzenia i okólniki, odnoszące się do spraw objętych nowym regulaminem, o ile one z postanowieniami tego regulaminu są sprzeczne, lub też o ile je postanowienia te zastępują.

Inne rozporządzenia i okólniki władz szkolnych, które nie są sprzeczne z postanowieniami nowego regulaminu, lecz w całości lub częściowo służą do ich szczegółowego wyjaśnienia, pozostają i nadal w mocy. Rozporządzenia te, o ile były ogłaszane drukiem, są obok niektórych postanowień ustawowych wyszczególnione w uwagach, umieszczonych pod tekstem regulaminu.

W dodatku do regulaminu są podane nowe przepisy klasyfikacyjne, oparte na postanowieniach regulaminowych, a wchodzące w życie równocześnie z regulaminem. Wskutek zmiany przepisów klasyfikacyjnych uległy też zmianie używane dotychczas formularze wszystkich zawiadomień, świadectw i katalogów szkolnych tudzież protokołów egzaminacyjnych. Każda Rada szkolna okręgowa otrzyma pewną ilość formularzy zawiadomień i świadectw szkolnych stosownie do liczby i kategorii szkół, znajdujących się w jej okręgu, celem doręczenia każdej szkole pojedynemu egzemplarzowi formularzy, przepisanych dla tej kategorii, do której ta szkoła należy. W okręgach wschodniej części kraju otrzymają Rady szkolne okręgowe w tym celu formularze w obu językach krajowych. Rady szkolne okręgowe i Zarządy szkół przechowują dostarczone formularze w aktach urzędowych.

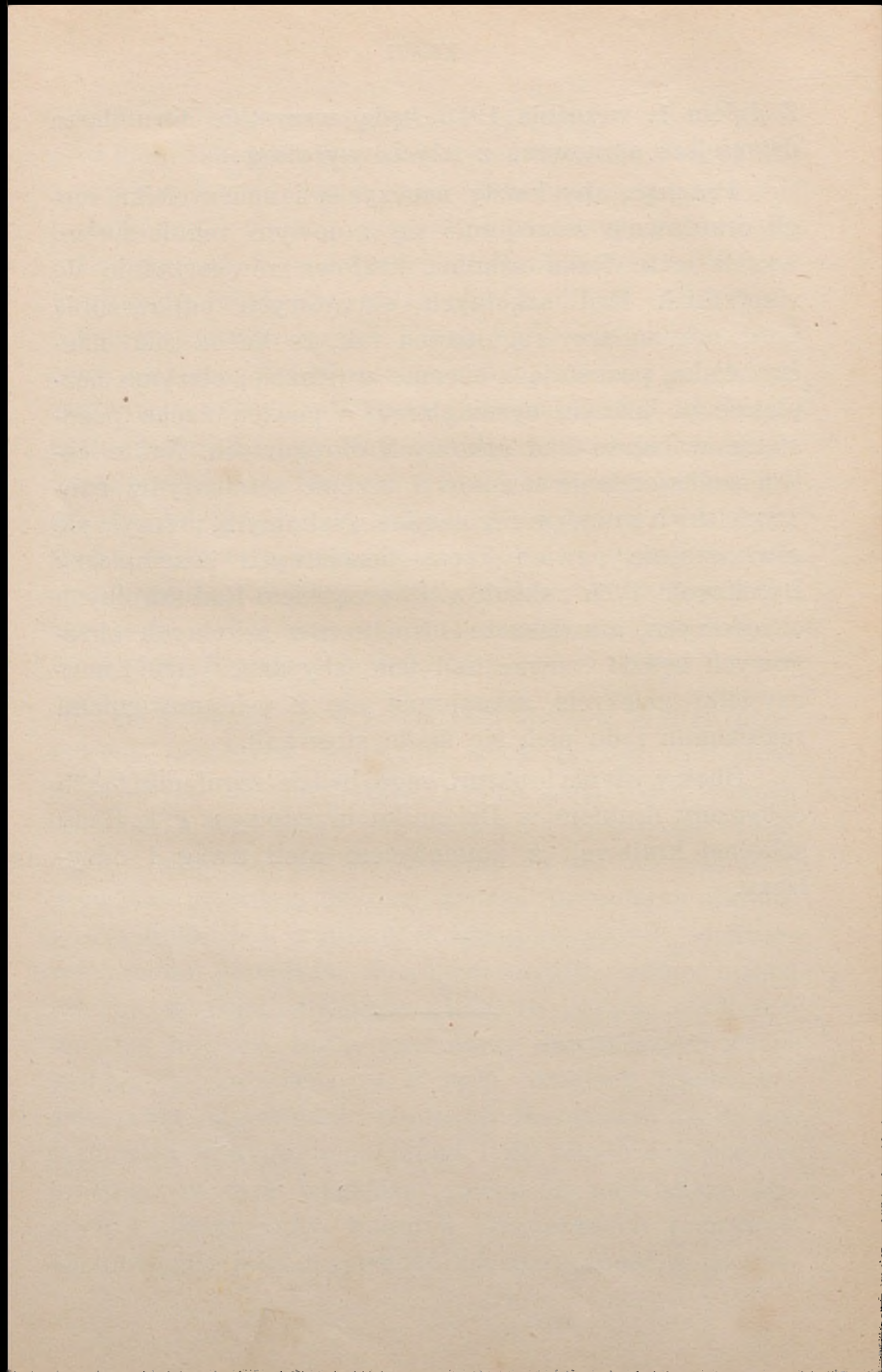
Ze względu, że w posiadaniu obu c. k. Wydawnictw książek szkolnych, Zarządów szkół tudzież osób prywatnych są obecnie jeszcze pewne zapasy używanych dotychczas formularzy zawiadomień i świadectw szkolnych, zwłaszcza zaś ze względu na to, że nakładcy prywatni posiadają jeszcze zapasy formularzy katalogów szkolnych i protokołów egzaminacyjnych, zastosowanych do przepisów dotychczasowych, wolno będzie jeszcze w roku szkolnym 1909/10 używać obok formularzy nowych, także formularzy dawniejszych z tem jednak zastrzeżeniem, że w tych ostatnich trzeba będzie przez odpowiednie poprawki zastosować się do postanowień nowego regulaminu i do tekstu nowych formularzy. W tym względzie zaleca się największą ścisłość i uwagę, aby wskutek pospiesznych poprawek nie powstała jaka niejasność lub sprzeczność w tekście.

Z dniem 1. września 1910 będą wszystkie formularze dawniejsze stanowczo z użycia wycofane.

Pragnąc, aby każdy nauczyciel i nauczycielka mogli gruntownie zaznajomić się z nowym regulaminem, wysłała c. k. Rada szkolna krajowa równocześnie do wszystkich Rad szkolnych okręgowych odpowiednią ilość egzemplarzy regulaminu tak, że każda siła nauczycielska, pozostająca obecnie w służbie, otrzyma bezpłatnie po jednym egzemplarzu, a pewien zapas pozostanie w biurze Rad szkolnych okręgowych. Nadto celem zaznajomienia uczniów i uczenie seminaryów nauczycielskich z nowym regulaminem szkolnym, przesyła się równocześnie pewien zapas bezpłatnych egzemplarzy Dyrekcyom tych zakładów. Obowiązkiem Rad szkolnych okręgowych, a zwłaszcza inspektorów szkolnych okręgowych będzie czuwać nad tem, aby nauczyciele i nauczycielki należycie zaznajomili się z postanowieniami regulaminu i do nich się ściśle stosowali.

Obok wydania broszurowego, będzie regulamin także ogłoszony drukiem w Dzienniku urzędowym c. k. Rady szkolnej krajowej, z pominięciem atoli uwag i odsyłaaczy.

REGULAMIN
DLA SZKÓŁ LUDOWYCH
pospolitych i wydziałowych.

Objaśnienia skrótów:

DU. = Dziennik urzędowy Rady szkolnej krajowej.

Dz. u. k. = Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych.

Dz. u. p. = Dziennik ustaw państwowych.

R. = Regulamin szkolny.

R. MWO. = Rozporządzenie Ministerstwa Wyznań i Oświaty.

R. RSK. = Rozporządzenie Rady szkolnej krajowej.

UR. P. = Ustawy i rozporządzenia w zakresie szkół ludowych,
K. Pierożyński.

ZOR. = Zbiór najważniejszych okólników i rozporządzeń Rady
szkolnej krajowej.

Cyfry w klamrach wskazują pokrewne paragrafy Regulaminu.

TYTUŁ I.

O szkole ludowej pospolitej.

I. O urządzeniu szkoły ludowej.

§ 1. Każdą szkołę ludową pospolitą należy tak urządzić, aby mogła spełnić zadanie, które wkłada na nią państwowa ustawa szkolna, tudzież ustawy szkolne krajowe.

Rada szkolna krajowa, która z reguły rozstrzyga o urządzeniu szkoły, weźmie przytem pod rozwagę oprócz ilości dzieci szkolnych i posad nauczycielskich, także potrzeby naukowe i gospodarcze stosunki ludności¹⁾ (11).

Jeżeliby z powodu zamierzonego urządzenia szkoły, miały dla stron utrzymujących szkołę, powstać wydatki, do których według ustaw nie byłyby obowiązane, należy zawsze uzyskać ich przyzwolenie²⁾.

§ 2. Liczba klas stosuje się do ilości dzieci, do nauki szkolnej obowiązanych i w zakresie szkolnym zamieszkałych, oraz do ilości posad nauczycielskich, systemizowanych na postawie odnośnych postanowień ustawowych³⁾ (116).

Jeżeli w jednej klasie są połączone dzieci różnego wieku i stopnia nauki, dzieli się ją na oddziały lub grupy.

---

¹⁾ Porównaj art. 27., 28. i 29. ustawy z dnia 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57. i R. RSK. z d. 26. XII. 1891 l. 24197 ZOR. t. II. str. 129 (U R. P. 118) w sprawie postępowania przy organizacyi szkół.

²⁾ Porównaj R. RSK. z d. 30. VI. 1901 l. 16251 DU. Nr. 25. w sprawie corocznych preliminarzy funduszów szkolnych miejscowych.

³⁾ Art. 3. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

Które stopnie wieku należy przydzielić do każdej poszczególnej klasy, a w jej obrębie do każdego oddziału i grupy, określa plan naukowy¹⁾ (6, 7).

§ 3. Samoistne szkoły żeńskie zakłada się według postanowień ustawy krajowej²⁾.

§ 4. Oznaczenie kategorii szkoły ludowej zależy z jednej strony od liczby klas następujących po sobie, bez względu na oddziały równorzędne i ekspozytury, z drugiej zaś strony od płci dzieci, dla których się ją przeznaczyło; oznacza się przeto szkołę albo jako szkołę ludową pospolitą mieszaną, albo jako szkołę ludową pospolitą męską lub żeńską, a stosownie do liczby klas, jako szkołę ludową jedno-, dwu-, trzy- i t. d. klasową.

Jeżeli jednak w pewnej szkole urządzono prowizorycznie klasę wyższą i zaprowadzono plan naukowy szkoły ludowej wyższej kategorii, oznaczenie tej szkoły stosuje się do obowiązującego w niej planu naukowego.

Klasy oznacza się w porządku liczbowym od najniższej w górę.

§ 5. W szkole ludowej pospolitej przydziela się całą naukę w jednej klasie z reguły jednej sile nauczycielskiej, która uczy w swej klasie oddzielnie od klas innych.

Dzieci przydzielone do jednej klasy pobierają naukę wspólnie, o ile plany naukowe nie stanowią inaczej, lub o ile dla poszczególnych obowiązkowych lub nadobowiązkowych przedmiotów naukowych nie wydano osobnych zarządzeń. Jeżeli w jednej klasie jest złączonych więcej oddziałów, należy dla nich urządzić naukę w części głośną, a w części cichą.

Gdzie tego wymagają stosunki, można za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej³⁾ tworzyć osobne klasy pomocnicze dla dzieci nie posiadających wszystkich zmysłów, jak również dla dzieci słabiej uzdolnionych (26, 83, 173).

¹⁾ Plany naukowe w szkołach ludowych pospolitych wprowadzono R. RSK. z d. 7. III. 1893 l. 1741 ZOR. t. II. str. 173. — R. RSK. z. d. 10. IX. 1896 l. 21667, UR. P. 144 w sprawie nauki podzielnej.

²⁾ Art. 4. ust. z d. 23. V. 1895 D. u. k. Nr. 57.; R. RSK. z d. 16. IV. 1895 l. 9889 ZOR. t. II. str. 268 (UR. P. 144) w sprawie rozdziału młodzieży V. klasy szkół 5-klasowych według płci.

³⁾ Art. 24. p. 4 ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

§ 6. Rada szkolna krajowa określa w granicach normalnego planu naukowego zasady, według jakich dzieli się dzieci jednej klasy na osobne oddziały lub grupy, tudzież ilość godzin tygodniowej nauki dla każdego oddziału lub grupy (2, 7).

Przy nauce robót ręcznych kobiecych należy przestrzegać, aby nauczycielka o ile możliwości nie uczyła równocześnie w jednej grupie więcej aniżeli 40 dziewcząt¹⁾ (123).

Rada szkolna krajowa wydaje także zarządzenia w sprawie zawiązywania i zakresu działania komitetu pań, o ile go ewentualnie powołano w celu popierania nauki kobiecych robót ręcznych.

§ 7. Cel nauki dla każdego stopnia nauki i tygodniowy wymiar godzin dla każdego poszczególnego przedmiotu określa plan naukowy, który wskazuje także ogólny tok nauki²⁾.

¹⁾ RR. RSK. z d. 9. XI. 1907 l. 52737, DU. Nr. 27. w sprawie nauki kobiecych robót ręcznych w kl. V. i VI. szkół 5- i 6-klasowych pospolicznych; — z d. 10. V. 1902 l. 13044 DU. Nr. 18. w sprawie nauki kobiecych robót ręcznych w szkołach wiejskich. [Porównaj także R. RSK. z d. 22. X. 1887 l. 13827 z r. 1886, ZOR. t. I. str. 323 (UR. P. 147) i z d. 13. VIII. 1887 l. 10840. ZOR. t. I. str. 346 (UR. P. 147) o zabezpieczeniu nauki kobiecych robót ręcznych]. — Co do podziału uczenia szkoły wydziałowej na grupy, patrz R. RSK. z d. 31. V. 1897 l. 11861 DU. Nr. 2., ogłoszone ponownie 25. XI. 1900 l. 32221 DU. Nr. 39.

²⁾ R. RSK. z d. 7. III. 1893 l. 1741, ZOR. t. II. str. 173, (UR. P. 138), uzupełnione R. RSK. z d. 20. IX. 1893 l. 19852, ZOR. t. II. str. 192 (UR. P. 141) w sprawie wprowadzenia nowych planów naukowych w szkołach ludowych pospolicznych.

R. RSK. z d. 21. X. 1894 l. 23558, ZOR. t. II. str. 242 (UR. P. 143. w sprawie rozkładu nauki w szkołach 1-klas. w razie przepełnienia.

R. RSK. z d. 16. III. 1894 l. 4590, ZOR. t. II. str. 213 w sprawie ćwiczeń stylistycznych w szkołach 5- i 6-klas. pospol.

R. RSK. z d. 16. IV. 1895 l. 9889, ZOR. t. II. str. 268 (UR. P. 144) w sprawie przestrzegania planów naukowych w szkołach 5- i 6- klasowych.

R. RSK. z d. 6. IV. 1897 l. 6103 w sprawie liczby ćwiczeń piśmiennych w szkołach lud. pospolicznych.

R. RSK. z d. 8. V. 1902 l. 7509 DU. Nr. 19. w sprawie nowej pisowni niemieckiej.

R. RSK. z d. 2. VI. 1902 l. 9895 DU. Nr. 21. ograniczające liczbę ćwiczeń pism. w V. i VI. kl. szkół lud. posp.

R. RSK. z d. 22. XII. 1902 l. 39965 DU. Nr. 45. ograniczające liczbę ćwiczeń piśmiennych niemieckich w szkołach typu wiejskiego.

Określenie celu nauki religii i podział materiału naukowego w zakresie tego przedmiotu na poszczególne klasy, oddziały i grupy, są po myśli § 5. państwowej ustawy szkolnej zastrzeżone władzy kościelnej względnie przełożonstwu wyznaniowej gminy izraelickiej¹⁾ (144).

Szczegółowy podział przepisanego materiału naukowego w innych przedmiotach naukowych na poszczególne klasy, oddziały i grupy, uskutecznia okręgowa konferencja nauczycielska, a w obrębie wytkniętych granic, konferencja nauczycielska każdej szkoły ludowej.

Dla żadnego przedmiotu naukowego nie przepisuje się pewnej ściśle określonej metody nauczania; należy jednak nauki udzielać w taki sposób, aby wszystkie dzieci prawidłowo rozwinięte mogły osiągnąć cel nauki²⁾ (13).

RR. RSK. z d. 3. II. 1894 l. 2642 ZOR. t. II. str. 210 (wyciąg w UR. P. 154) i z d. 28. IV. 1898 l. 8662 DU. Nr. 17. w sprawie nauki rysunków na podstawie podręczników układu A. Stefanowicza.

R. RSK. z. d. 3. I. 1909 l. 62241 DU. Nr. 3. w sprawie nauki rysunków odręcznych.

R. RSK. z d. 15. IX. 1877 l. 5128 ZOR. t. I. str. 145 (wyciąg w UR. P. 155) w sprawie pielęgnowania śpiewu choralnego i muzyki kościelnej (cerkiewnej).

¹⁾ §. 5. państwowej ustawy szk. z d. 14. V. 1869 Dz. u. p. Nr. 62.

§. 2. ustawy z d. 25. V. 1868 Dz. u. p. Nr. 48. o stosunku szkoły do kościoła.

Ustawa z d. 20. VI. 1872 Dz. u. p. Nr. 86. i z d. 17. VI. 1888 Dz. u. p. Nr. 99 o udzielaniu nauki religii w szkołach lud.

tudzież RR. RSK.:

z d. 21. VI. 1890 l. 10181, ZOR. t. II. str. 83 w sprawie planów nauki religii obrz. łąc. w dyecezyi lwowskiej; — z d. 21. II. 1891 l. 2992 UR. P. 345 w tejże sprawie w dyecezyi przemyskiej; — z d. 30. VI. 1897 l. 13498 DU. Nr. 1 (UR. P. 345) w dyecezyi tarnowskiej;

z d. 25. VII. 1892 l. 8583 ZOR, t. II. str. 149 (UR. P. 345) w sprawie planów nauki religii obrz. gr. kat. w dyecezyi przemyskiej i z d. 5. XII. 1898 l. 11959 DU. Nr. 3. w tej samej sprawie dla wszystkich trzech dyecezyi obrz. gr. kat.; — z d. 24. III. 1895 l. 7901 ZOR. t. II. str. 265 (UR. P. 347) w sprawie udzielania nauki religii gr. kat. młodzieży nie władającej językiem ruskim; — z d. 7. XII. 1895 l. 27469 (UR. P. 346) w sprawie planu nauki religii mojżeszowej w szkołach 5- i 6- klasowych.

²⁾ R. RSK. z d. 14. IX. 1906 l. 40931 DU. Nr. 20. w sprawie skutecznego udzielania nauki na stopniu elementarnym.

§ 8. O zarządzeniach władzy kościelnej, względnie przełożenia wyznaniowej gminy izraelskiej, w sprawie egzaminów z religii i w sprawie praktyk religijnych¹⁾ zawiadamia po myśli § 5. ustęp 5. państwowej ustawy szkolnej Rada szkolna okręgowa kierownika szkoły i Radę szkolną miejscową.

Władze kościelne, względnie przełożenie wyznaniowej gminy izraelskiej, winny zarządzenia swoje podać do wiadomości Rady szkolnej okręgowej w czasie należytym, aby jej umożliwić prawidłowe traktowanie sprawy (9).

§ 9. Zawiadamiając o tem, winna Rada szkolna okręgowa postanowić, w jakiej mierze należy uwolnić od nauki w dniach odnośnych dzieci szkolne, obowiązane do egzaminu z religii i do praktyk religijnych, tudzież, czy z resztą dzieci ma się nauka odbywać (8, 64).

Gdzie i kiedy mają się zgromadzić dzieci obowiązane do uczestniczenia w tym egzaminie i praktykach religijnych i w jaki sposób należy je nadzorować, postanawia odpowiednio do stosunków miejscowych konferencja nauczycielska w porozumieniu z nauczycielem religii (75, 132).

Do nadzorowania dzieci szkolnych w czasie obowiązkowych praktyk religijnych można przeznaczać siły nauczycielskie tylko odnośnego wyznania religijnego, lecz bez różnicy obrządku.

§ 10. W razie, gdyby uznano, że pewnemu celowi szczególnie odpowiada urządzenie szkoły takie, które wymaga wprowadzenia osobnego planu naukowego, odbiegającego zasadniczo od planu normalnego, należy uzyskać zatwierdzenie Ministerstwa Wyznań i Oświaty²⁾.

¹⁾ Przepisy dotyczące praktyk religijnych uczniów i uczenie religii rz.-kat. R. RSK. z. d. 22. II. 1893 l. 2111, drukowane ponownie w DU. z roku 1901 Nr. 31. (UR. P. 216.) — Przepisy dotyczące praktyk religijnych religii katolickiej obrządku łac. i greck. R. RSK. z d. 24. II. 1896 l. 18595/95, drukowane ponownie w DU. z r. 1902 Nr. 3. (UR. P. 221.). Patrz nadto R. RSK. z d. 4. I. 1902 l. 38638/901 DU. z r. 1902 Nr. 3. w sprawie podziału wszystkich okręgów szkolnych na 3 sekeye, (UR. P. 221.), tudzież R. RSK. z d. 2. VI. 1897 l. 8108 (UR. P. 219) w sprawie udziału w egzortach młodzieży przed trzecim rokiem nauki.

²⁾ Porównaj §. 4. państwowej ustawy szkolnej z d. 14. V. 1869 Dz. u. p. Nr. 62.

§ 11. Wszystkie szkoły ludowe istniejące w jednej miejscowości mają z reguły rządzić się tym samym planem naukowym, a mianowicie planem szkoły ludowej kategorii najwyższej.

Szkoły o mniejszej liczbie klas będą miały plan naukowy zgodny z planem odpowiednich klas szkoły ludowej kategorii najwyższej, znajdującej się w tej miejscowości.

Rada szkolna krajowa może jednak na wniosek Rady szkolnej miejscowej, względnie okręgowej, zezwolić na wyjątek od tego postanowienia dla szkół istniejących w niektórych dzielnicach miasta, szczególnie zaś na odległych przedmieściach (1).

§ 12. Wprowadzenie nauki przedmiotów nie przepisanych normalnym planem naukowym wymaga zezwolenia Rady szkolnej krajowej. Takie przedmioty mają być uważane za nadobowiązkowe¹⁾ (169).

W razie zaprowadzenia nauki takiego przedmiotu w pewnej szkole winni rodzice albo ich zastępcy, zgłaszając dziecko do wpisu, oświadczyć z początkiem roku szkolnego, czy ono będzie brało udział w tej nauce (40).

Wystąpienie może z reguły nastąpić tylko z końcem roku szkolnego, konferencya nauczycielska może jednak z powodów zasługujących na uwzględnienie zezwolić na wystąpienie także w terminie wcześniejszym (64).

§ 13. Przy każdej szkole ludowej, zwłaszcza na wsi, ma się o ile możliwości założyć ogród szkolny i gospodarze pole doświadczalne i urządzić je zgodnie z celem, do jakiego mają służyć.

¹⁾ Szczegółowy plan nauki zręczności jako przedmiotu nadobowiązkowego w szkołach lud. pospolitych, wydany R. RSK. z d. 20. X. 1891 l. 19690 ZOR. t. II. str. 119 (UR. P. 150.). — Wykaz przyrządów do nauki zręczności dla oddziału I. wydano R. RSK. z d. 12. VIII. 1891 l. 14551, ZOR. t. II. str. 114 (UR. P. 150.); dla oddziału II. i III. R. RSK. z d. 16. XI. 1892 l. 25274, ZOR. t. II. str. 155 (UR. P. 150.). Kosztorys urządzenia nauki zręczności w szkołach wiejskich, tudzież seryę modeli do tej nauki, zestawioną według programu Spisa i Pększycza wydano R. RSK. z r. 1904 l. 37.000. — Co do nauki zręczności w szkołach wydziałowych męskich patrz § 165. Reg.

R. RSK. z d. 6. X. 1904 l. 34152 DU. Nr. 25. w sprawie nauki gimnastyki w szkołach żeńskich.

R. RSK. z d. 7. XI. 1905 l. 44722 DU. Nr. 31. w sprawie dzienników lekcyjnych przedmiotów nadobowiązkowych.

Utrzymywanie ogrodu szkolnego i uprawa pola doświadczalnego należy z reguły do kierownika szkoły, można jednak za zezwoleniem Rady szkolnej okręgowej poruczyć je także innemu nauczycielowi (148).

Do robót w ogrodzie szkolnym można używać dzieci dwóch najwyższych stopni nauki codziennej i młodzieży uczęszczającej na naukę dopełniającą. Chłopców należy zatrudniać głównie w szkółce drzew owocowych, dziewczęta zaś przy hodowli kwiatów i w oddziale warzywnym, najwłaściwiej grupami w bezpośrednim związku z godzinami nauki szkolnej i to w ten sposób, aby każde dziecko, o ile możliwości, zajęte było przez jedną godzinę w tygodniu.

Szczegółowe postanowienia wydaje Rada szkolna krajowa, do której należy także wydawanie w porozumieniu ze stronami utrzymującymi szkołę osobnych przepisów co do użycia dochodów z ogrodu szkolnego i pola doświadczalnego, oraz co do wynagrodzenia ich kierowników¹⁾.

§ 14. W szkole ludowej należy uprawiać gorliwie zabawy ruchowe i jak najusilniej popierać wszelkie pożyteczne ćwiczenia fizyczne, jak pływanie, ślizganie i t. p. Władze szkolne powinny popierać usiłowania nauczycieli na tem polu u stron utrzymujących szkołę²⁾.

§ 15. Nauka w szkołach ludowych jest całodzienna, albo półdzienna.

O ile w poszczególnych klasach lub oddziałach szkół ludowych rozmaitych kategorii ma być zaprowadzona nauka całodzienna czy półdzienna, określają normalne plany naukowe i osobne rozporządzenia Rady szkolnej krajowej³⁾ (7, 52).

¹⁾ RR. RSK. z d. 9. VIII. 1901 l. 12966 DU. N. 30. i z d. 28. XII. 1904 l. 45580 DU. Nr. 32. w sprawie utrzymywania ewidencji ogrodów szkolnych i przyznawania premii za wzorowe ich prowadzenie.

RR. RSK. z d. 6. X. 1904 l. 29403 DU. Nr. 26. w sprawie doboru odmian drzew owocowych i z d. 23. VIII. 1904 l. 27781 DU. Nr. 22. w sprawie nauki o uprawie tytoniu.

²⁾ R. RSK. z d. 22. I. 1907 l. 15078 DU. Nr. 3. w sprawie ćwiczeń gimnastycznych, gier i zabaw ruchowych młodzieży szkolnej,

³⁾ R. RSK. z d. 4. XII. 1906 l. 54062 DU. Nr. 26. w sprawie stosowania zasady nauki półdiennej w szkołach typu wiejskiego.

§ 16. Zasady pedagogiczno-dydaktyczne, które mają służyć za wskazówkę przy układaniu podziału godzin, określa Rada szkolna krajowa, przestrzegając przepisów higieny szkolnej i udzielając w miarę potrzeby wzorów podziału godzin¹⁾. Zatwierdzenie podziału godzin dla każdej szkoły ludowej należy do Rady szkolnej okręgowej (60—63).

W dwu- lub więcejklasowych szkołach ludowych układa podział godzin dla poszczególnych klas w myśl § 145. Regulaminu kierownik szkoły i po przeprowadzeniu nad nim obrad na konferencji nauczycielskiej przedkłada go do zatwierdzenia Radzie szkolnej okręgowej.

Zatwierdzone podziały godzin należy umieścić w izbach szkolnych na miejscu widocznym.

W szkołach, w których drugi język krajowy jest obowiązkowym przedmiotem nauki, należy na żądanie Rady szkolnej miejscowej sporządzić podział godzin w obu językach krajowych²⁾.

§ 17. Każda szkoła musi być zaopatrzona we wszystkie najpotrzebniejsze środki i przybory naukowe. O ile możliwości należy szkołę zaopatrzyć co najmniej w następujące środki naukowe:

- a) przyrządy do początkowej nauki czytania,
- b) środki do uzmysłowienia początkowej nauki rachunków,
- c) obrazy do nauki z poglądu,
- d) globus,
- e) mapę ścienną planiglobów, kraju ojczystego, monarchii austriacko-węgierskiej, Europy i Palestyny,
- f) najpotrzebniejsze środki do nauki rysunków,
- g) zbiór okazów przyrody kraju i zwykłych przyrządów fizycznych,
- h) bibliotekę szkolną.

¹⁾ §. 8. R. MWO. z d. 19. VII. 1875 l. 6081 Dz. u. k. Nr. 84. (UR. P. 231) w sprawie zachowania przepisów sanitarnych w publicznych szkołach lud. w Galicyi.

R. RSK. z d. 30. XI. 1871 l. 9432 ZOR. t. I. str. 5 (UR. P. 231) o nauce szkolnej młodzieży izraelskiej w dniu sobotnie.

R. RSK. z d. 29. XI. 1904 l. 36321 DU. Nr. 30. w sprawie podziału godzin dla młodzieży nauki dopełniającej. — Patrz nadto uwagę do § 133.

²⁾ Porównaj R. RSK. z d. 14. XII. 1890 l. 787/Pr. ZOR. t. II. str. 97 (UR. P. 187).

Gdyby się okazała potrzeba dalszych zarządzeń, wyda je Rada szkolna krajowa na podstawie opinii krajowej konferencji nauczycielskiej¹⁾.

Dla utrzymania i pomnażania zbiorów środków naukowych i bibliotek używa się corocznych dotacyi z funduszu szkolnego krajowego, przyzwalanych na ten cel przez Sejm krajowy²⁾ (147).

§ 18. Jakich środków i przyborów naukowych należy używać w poszczególnych klasach, oddziałach i grupach³⁾, postanawia okręgowa konferencya nauczycielska. Środków i przyborów naukowych nie aprobowanych przez Radę szkolną krajową nie można używać w szkole⁴⁾.

Każde dziecko musi posiadać podręczniki szkolne, tudzież przybory do pisania i rysowania, przepisane dla odnośnego stopnia nauki⁵⁾.

Aby ułatwić udzielenie potrzebnej ewentualnie informacji interesowanym przemysłowcom i rodzicom, względnie opiekunom dzieci uczęszczających do szkoły, może znajdować się w szkołach zbiór przepisanych przyborów naukowych.

¹⁾ §§ 2. i 12. R. MWO. z d. 8. V. 1872 l. 3306 Dz. u. p. Nr. 68. (UR. P. 421) w sprawie okręgowych i krajowych konferencyi nauczycielskich.

²⁾ Art. 20. ustawy krajowej z d. 24. IV. 1894 Dz. u. kr. Nr. 49.

³⁾ Porównaj uwagę 1 do §. 17. R.

⁴⁾ Porównaj Art. II. p. 7. ust. z dn. 9. V. 1907 o Radzie szk. kraj. Dz. u. kr. Nr. 48. (DU. Nr. 13), tudzież RR. RSK. z dn. 28. VI. 1873 l. 4103 ZOR. t. I. str. 22 (URP. 167) i z dn. 15. VI. 1880 l. 2620 al. 7. ZOR. t. I. str. 193 (URP. 168) w sprawie zakazu używania podręczników i przyborów szkolnych, nieaprobowanych przez Radę szk. kraj.; — z d. 5. IX. 1880 l. 6054, ZOR. t. I. str. 196 (URP. 168) w sprawie używania przy nauce tablic anatomicznych; — z dn. 5. IX. 1885 l. 9605 ZOR. t. I. str. 264, zabrania umieszczania anonsów na okładkach podręczników szkolnych; — z dn. 4. I. 1889 l. 11 ZOR. t. II. str. 3 (URP. 169), w sprawie zakazu używania w szkołach ludowych podręczników, aprobowanych do szkół innej kategorii.

⁵⁾ Art. 14. ustawy z 24. IV. 1894 Dz. u. k. Nr. 49.

RR. RSK. z d. 28. X. 1904 l. 29072 DU. Nr. 28. i z d. 10. V. 1908 l. 21693 DU. Nr. 11. o zeszytach szkolnych; — z d. 24. VIII. 1885 l. 9688 ZOR. t. I. str. 264 (URP. 234) w sprawie zakazu używania zeszytów i tabliczek kratkowanych; — z d. 16. IX. 1901 l. 25997 DU. Nr. 34. w sprawie nabywania przyborów rysunkowych wyrobu krajowego.

Jeżeli rodzice, lub ich zastępcy nie dopełniają ustawowego obowiązku sprawienia potrzebnych książek szkolnych i innych przyborów naukowych, ma kierownik szkoły zwrócić się o pomoc do Rady szkolnej miejscowej (228).

II. 6 obowiązku uczęszczania do szkoły.

§ 19. Ustawowy obowiązek uczęszczania do szkoły ludowej rozpoczyna się z ukończeniem szóstego roku życia i trwa w miastach, w których są szkoły wydziałowe, przez lat siedm, w innych zaś miejscowościach przez lat sześć. Dzieci będące w tym wieku są obowiązane uczęszczać na naukę codzienną (171, 173).

Obowiązek uczęszczania na naukę codzienną ustaje jednak po siedmiu, względnie po sześciu latach, jedynie pod warunkiem, że dziecko wykaże dostateczną biegłość w przedmiotach naukowych przepisanych dla nauki codziennej.

Po ukończeniu nauki codziennej obowiązane jest każde dziecko, o ile nie uczęszcza do innego zakładu naukowego, uczęszczać jeszcze przez trzy lata na naukę dopełniającą¹⁾.

§ 20. Dzieci nie rozwinięte dostatecznie pod względem fizycznym lub umysłowym mogą na żądanie rodziców, względnie ich prawnych zastępców, rozpocząć uczęszczanie do szkoły dopiero z ukończeniem siódmego roku życia. Należy jednak zwrócić uwagę rodziców, względnie ich zastępców, że takiemu dziecku nie skraca się przez to oznaczonego w ustawie obowiązku uczęszczania do szkoły²⁾.

Kierownik szkoły utrzymuje wykaz takich zgłoszeń i przedkłada go Radzie szkolnej miejscowej.

§ 21. Władze szkolne mają jak najściślej czuwać nad tem, aby wszystkie dzieci będące w obowiązkowym wieku szkolnym czyniły zadość ustawowemu obowiązkowi uczęszczania do szkoły.

¹⁾ Art. 30. i 31. ustawy z dn. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

²⁾ Art. 30. ustawy z dn. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

R. RSK. z dn. 8. I. 1906 l. 7/Pr. DU. Nr. 2. w sprawie rozpoczynania nauki szkolnej z ukończonym 7. rokiem życia.

W tym celu należy przedewszystkiem wyznaczyć dla każdej szkoły ludowej ściśle określony zakres szkolny i zakresy te od siebie dokładnie odgraniczyć; wszystkie dzieci, mieszkające w jednym zakresie szkolnym a będące w obowiązkowym wieku szkolnym, winna następnie Rada szkolna miejscowa lub organ, któremu ustawa to poruczy, corocznie przed rozpoczęciem roku szkolnego wciągnąć do jednej metryki szkolnej i utrzymywać je w ciągłej ewidencji¹⁾.

§ 22. Przepisy w sprawie zakładania i prowadzenia metryki szkolnej wydaje Rada szkolna krajowa²⁾.

Najpewniejszą podstawę do założenia i prowadzenia metryki szkolnej daje coroczna konskrypcja szkolna obejmująca po kolei dom za domem; do sprawdzenia wyników służą wyciągi z metryk urodzin i śmierci, oraz z wykazów obcych, przebywających w gminie.

Stosownie do zachodzących okoliczności jest rzeczą wskazaną porównanie ilości dzieci wciągniętych do metryki szkolnej także z wynikami ostatniej konskrypcji ludności.

§ 23. Kierownika szkoły nie można zniewolić, aby sam założył i prowadził metrykę szkolną nawet z tego tytułu, że jest członkiem Rady szkolnej miejscowej; winien on jednak współdziałać przy założeniu i prowadzeniu metryki szkolnej, a mianowicie w ten sposób, że zawiadamia w ciągu roku szkolnego Radę szkolną miejscową lub organ, któremu ustawa prowadzenie metryki szkolnej poruczy, o każdym wystąpieniu ze szkoły dziecka, mieszkającego w zakresie szkolnym, podając powody wystąpienia ze szkoły; zawiadamia również o każdym uwolnieniu dziecka od nauki codziennej, względnie o wydaniu takiemu dziecku świadectwa uwolnienia, i wykonywa ewentualne dalej idące zarządzenia Rady szkolnej krajowej.

Nie wzbrania się jednak kierownikowi szkoły podjąć się dobrowolnie założenia i prowadzenia metryki szkolnej za stosownem wynagrodzeniem.

¹⁾ Art. 33. do 38. ustawy z dn. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

²⁾ R. RSK. z dn. 12. IV. 1899 l. 32611 DU. Nr. 13. o zakładaniu i prowadzeniu metryk szkolnych.

§ 24. Do metryki szkolnej wpisuje się także i te dzieci, które ustawa uwalnia od uczęszczania do szkoły obowiązkowej z powodu wad umysłowych lub ułomności cielesnych lub też z tego powodu, — że uczęszczają do innej szkoły lub pobierają naukę w domu¹⁾ (213).

Oprócz tego powinna Rada szkolna miejscowa lub organ, któremu ustawa poruczy prowadzenie metryki szkolnej, wciągnąć takie dzieci zaraz na początku roku szkolnego do osobnego wykazu, który należy przedłożyć natychmiast Radzie szkolnej okręgowej.

Rada szkolna okręgowa ma obowiązek przedłożony wykaz zbadać dokładnie i według potrzeby zażądać wyjaśnienia przyczyn uwolnienia wraz z dowodami.

Dyrektorowie i kierownicy wszystkich publicznych i prywatnych zakładów naukowych, znajdujących się w okręgu szkolnym a nie podlegających Radzie szkolnej okręgowej, — o ile do nich uczęszczają dzieci w obowiązkowym wieku szkolnym, ustawowo uwolnione z tego powodu od uczęszczania do szkoły ludowej, — mają celem porównania dostarczyć Radzie szkolnej okręgowej wykazu wszystkich dzieci będących w wieku szkolnym, które świeżo przyjęto do zakładu im podlegającego lub też tych, które z niego wystąpiły²⁾.

§ 25. Uczęszczanie do szkół przemysłowych, handlowych, rolniczych lub lasowych i na kursa zawodowe uwalnia dzieci będące w wieku szkolnym tylko wówczas od uczęszczania do szkoły ludowej, jeżeli Ministerstwo Wyznań i Oświaty względnie Rada szkolna krajowa, postanowia, że odnośna szkoła lub kurs zawodowy może ze względu na swe urządzenie zastąpić naukę w szkole ludowej³⁾ (210).

Rada szkolna krajowa ułoży wykaz takich szkół i kursów zawodowych i ogłosi go publicznie⁴⁾.

¹⁾ Art. 32 ust. z dn. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

²⁾ R. RSK. z dn. 31. I. 1901 l. 3540 DU. Nr. 5. w sprawie przymusu szkolnego co do uczniów, którzy opuścili I. klasę szkół średnich.

³⁾ Art. 32. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

⁴⁾ Uczęszczanie na uzupełniające kursa przemysłowe uwalnia tylko od nauki dopełniającej, lecz nie uwalnia od nauki codziennej, o ile dziecko tej ostatniej nie ukończyło, a pozostaje jeszcze w wieku szkolnym. R. RSK. z d. 4. I. 1896 l. 33486 UR. P. 207 — O zastosowaniu przymusu szkolnego wobec dzieci izraelickich, uczęszczających do „chajderów“: RR. RSK. z d. 24. XI. 1874 l. 9491 i z d. 5. XI. 1885 l. 13442 ZOR. t. I. str. 96 i 268 (UR. P. 208 i 209) tudzież § 19. R. RSK. z d. 24. IV. 1899 l. 32611 DU. Nr. 13. o metrykach szkolnych.

§ 26. Czy dziecko będące w wieku szkolnym jest zdolne do uczęszczania do szkoły, czy też z powodu wad umysłowych lub ciężkich ułomności cielesnych musi być uwolnione czasowo lub na zawsze od uczęszczania do niej, rozstrzyga Rada szkolna miejscowa; jeżeli nasuwają się jakie wątpliwości, należy żądać przedłożenia świadectwa lekarskiego (70).

W ogóle należy, w miarę możliwości, wzywać do nauki szkolnej także dzieci nie posiadające wszystkich zmysłów, zdolne jednak do kształcenia, zwłaszcza ślepe i głuchonieme, o ile nie umieszczono ich w specjalnych zakładach, przeznaczonych dla pielęgnowania i wychowywania takich dzieci; aby umożliwić ich nauczanie należy w szkole ludowej, o ile się to da, wprowadzić osobne urządzenia (5)¹⁾.

§ 27. Na uwolnienie od nauki rysunków, a u dziewcząt od nauki kobiecych robót ręcznych, można zezwalać z reguły tylko ze względu na stan zdrowia dziecka, stwierdzony przez lekarza (70.).

Uwolnić tymczasowo poszczególne dzieci od nauki śpiewu, a chłopców także od nauki gimnastyki, może kierownik szkoły, jeżeli ze względu na zdrowie nie mogą brać udziału w nauce odnośnego przedmiotu nawet w mierze ograniczonej.

Prośby o takie uwolnienia należy zgłaszać z reguły zaraz przy wpisie dziecka do szkoły ludowej, a kierownik szkoły ma je przedkładać Radzie szkolnej okręgowej do rozstrzygnięcia.

§ 28. Z metryki szkolnej wykreśla się dzieci wówczas, gdy uzyskają świadectwo uwolnienia z publicznej szkoły ludowej, lub szkoły ludowej prywatnej wyposażonej prawem publiczności (113, 182, 183, 205).

Po wydaniu takiego świadectwa dzieciom w tej szkole ludowej, w której zakresie mieszkają, wykreśla się je z urzędu na podstawie doniesienia kierownika szkoły. W celu wykreślenia wszystkich innych dzieci, mają ich rodzice lub tychże zastępcy przedłożyć świadectwo uwolnienia (21, 23, 218, 219).

§ 29. Dzieci uczęszczające bądź do szkoły wyższej, bądź do szkoły przemysłowej, handlowej, rolniczej lub lasowej, względnie na kursa zawodowe, tudzież dzieci uwolnione od uczęszczania do szkoły ludowej z tego powodu, że wada umysłowa lub ciężka ułom-

¹⁾ Porównaj uwagę do §. 5. R.

ność fizyczna uniemożliwia im osiągnięcie celu nauki i uczęszczanie do szkoły, wykreśli się po wyjściu z wieku szkolnego bez dalszego dochodzenia z metryki szkolnej.

Z innych przyczyn nie może nastąpić wykreślenie z metryki szkolnej.

§ 30. Dopóki dziecko nie jest wykreślone z metryki szkolnej, należy je zniewalać do uczęszczania do szkoły.

§ 31. Osobom, oddającym się zajęciu wędrownemu, nie wolno — w myśl art. 30. i 31. ustawy krajowej z d. 23. maja 1895 Dz. u. k. Nr. 57. — odrywać swych dzieci będących w wieku szkolnym od nauki przepisanej dla publicznej szkoły ludowej przez zabieranie ich ze sobą na wędrowkę.

Dzieci takich osób, będące w wieku szkolnym, mają uczynić zadość obowiązkowi szkolnemu z reguły w miejscu swego zamieszkania. Dzieci, które towarzyszą rodzicom w wędrowkach, nie wolno przyjmować na naukę szkolną przy sposobności ich pobytu w pewnej miejscowości, gdzie się znajduje szkoła, ani też potwierdzać im w osobnych książkach szkolnych wędrownych, że uczęszczały do szkoły.

Blizsze zarządzenia wyda Rada szkolna krajowa odpowiednio do stosunków miejscowych.

§ 32. Dzieci cudzoziemców, mieszkające w kraju, należy co do obowiązku uczęszczania do szkoły traktować na równi z dziećmi tutejszemi, o ile w tym względzie nie istnieją odmienne umowy z obcym państwem.

Natomiast dzieciom tutejszym, mieszkającym w kraju, a będącym w obowiązkowym wieku szkolnym, wolno uczęszczać do szkoły publicznej za granicą tylko na podstawie osobnego zezwolenia Rady szkolnej krajowej. Zezwolenia tego można tylko wtedy udzielić, jeżeli urządzenie i specjalne stosunki szkoły zagranicznej nie nasuwają już z góry wątpliwości, czy możliwe w nich będzie osiągnięcie zadania przepisanej państwową ustawą szkolną dla szkół ludowych.

Z końcem obowiązkowego wieku szkolnego winny jednak te dzieci złożyć egzamin końcowy po myśli §§ 218. lub 219. Regula-

Przyjęcie dzieci, będących w wieku przedszkolnym, oraz dzieci z obcych zakresów szkolnych i dzieci, które wyszły już z wieku szkolnego, zależy od rozmiarów poszczególnych izb szkolnych.

§ 37. Dzieci będące w wieku przedszkolnym można wpisać do szkoły, jeżeli niema żadnej wątpliwości co do ich umysłowej i cielesnej dojrzałości, i jeżeli osiągną obowiązkowy wiek szkolny najpóźniej przed końcem bieżącego roku kalendarzowego (19).

W przypadkach wątpliwych rozstrzyga Rada szkolna okręgowa po zasięgnięciu opinii lekarza urzędowego (70).

§ 38. Dzieci mieszkające poza zakresem szkolnym, można wpisać do szkoły, jeżeli strony utrzymujące szkołę nie podniosą przeciw temu żadnego zarzutu.

§ 39. Dzieciom, które po ukończeniu nauki codziennej pragną dalej na nią uczęszczać, należy na to z reguły zezwolić.

Dalszego uczęszczania do szkoły może im jednak wzbronić każdego czasu Rada szkolna okręgowa na wniosek konferencji nauczycielskiej, uzasadniony względami na szkołę, a w szczególności na karność szkolną (107).

§ 40. Przy wpisach należy zbadać: imię i nazwisko dziecka, datę urodzenia, wyznanie religijne, względnie obrządek, wykształcenie przedszkolne i obecne miejsce zamieszkania; nazwisko, stan i miejsce zamieszkania ojca lub odpowiedzialnego opiekuna, albo jeżeli ojciec umarł, tudzież u dzieci nieślubnych, nazwisko, stan i miejsce zamieszkania matki, jakoteż opiekuna i władzy nadopiecznej¹⁾.

Stosownie do obowiązujących przepisów należy nadto zbadać, czy dziecko jest szczepione²⁾ i jaki jest stan jego zdrowia.

W razie uzasadnionych wątpliwości co do niektórych dat należy zdać sprawę Radzie szkolnej okręgowej i oczekiwać jej zarzą-

¹⁾ Dzieci izraelskie pochodzące z małżeństw rytualnych należy uważać jako nieślubne, o ile przez późniejsze zawarcie małżeństwa według ustawy cywilnej nie zostały ulegitymowane. R. RSK. z d. 20. VII. 1892 l. 12229 ZOR. t. II. str. 148 (UR. P. 203.)

²⁾ R. RSK. z d. 21. VI. 1896 l. 21214 ZOR. t. II. 109 (UR. P. 244) w sprawie szczepienia ospy u dzieci wstępujących do szkoły.

dzenia. Nazwiska tych dzieci, które nie mają ustanowionych opiekunów, należy podać do wiadomości przynależnemu sądowi opiekuńczemu (50, 223 i 230.)

Jeżeli dziecko uczęszczało w ubiegłym roku do publicznej szkoły ludowej lub do szkoły prywatnej z prawem publiczności, lub złożyło egzamin prywatny w myśl § 215. Regulaminu, należy przedłożyć kierownikowi szkoły ostatnie zawiadomienie szkolne lub świadectwo egzaminu (46).

Dzieci, które w ubiegłym roku pobierały naukę w domu lub uczęszczały do jednej ze szkół prywatnych bez prawa publiczności, mają przy zgłoszeniu do szkoły poddać się egzaminowi wstępnemu po myśli § 217. Regulaminu.

Jeżeli w szkole ludowej zaprowadzono naukę przedmiotu nadobowiązkowego, należy zapytać rodziców lub ich zastępców, czy dziecko będzie brało udział w tej nauce (12).

Zebrałe daty można w szkołach więcejklasowych wciągnąć w osobne wykazy wpisów, na podstawie których może być następnie założony katalog główny (146).

§ 41. Po ukończeniu wpisów winien kierownik szkoły wszystkie dzieci, nie zgłoszone do wpisu, uwidocznic w wykazie, który przesłała mu Rada szkolna miejscowa, lub organ ustawowo upoważniony do prowadzenia metryki szkolnej (35).

Dzieci wpisane do szkoły, a nie objęte tym wykazem, ma zestawić w wykazie osobnym (36—39).

Oba te wykazy należy w myśl art. 35., 36. i 38. ustawy krajowej z dnia 23. maja 1895 Dz. u. k. Nr. 57. przedłożyć wymienionym tam władzom szkolnym, które winny je bezzwłocznie sprawdzić i wystąpić przeciw opieszalym rodzicom lub ich zastępcom w myśl postanowień ustawy¹⁾.

¹⁾ Porównaj § 8. p. 6. ustawy z d. 26. VI. 1899 Dz. u. kr. Nr. 84. o Radach szkolnych okręgowych i § 9. p. 3. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. kr. Nr. 58. o władzach nadzorczych miejscowych.

R. RSK z d. 16. XII. 1884 l. 12912 UR. P. 15. w sprawie pomocy władz politycznych.

RR. RSK z d. 15. VI. 1880 l. 2620 al. 5, ZOR t. I. str. 193 (UR. P. 130) i z d. 29. IX. 1882 l. 10100 ZOR t. I. str. 212 (UR. P. 130) w sprawie odbywania kary w aresztach sądowych i gminnych za nieposyłanie dzieci do szkoły.

§ 42. W miastach stołecznych i w innych większych miastach może Rada szkolna krajowa, z przyczyn zasługujących na uwzględnienie, uwolnić Radę szkolną miejscową względnie organ, któremu ustawa poruczy prowadzenie metryki szkolnej, od obowiązku przesyłania kierownictwom szkół wykazów dzieci będących w wieku szkolnym, polecając natomiast kierownikom szkół publicznych i prywatnych, tudzież szkół ćwiczeń, aby po ukończeniu wpisu uczniów podawali wszystkie dzieci wpisane do szkoły do wiadomości Rady szkolnej miejscowej lub organu, któremu ustawa poruczy prowadzenie metryki szkolnej (35).

Rada szkolna krajowa wyda jednak zarazem stosowne zarządzenia, aby dzieci nie czyniące zadość ustawowemu obowiązkowi uczęszczania do szkoły wysłędzono szybko i dokładnie, przyczem należy dążyć do tego, aby kierownikom szkół nie mnożyć niepotrzebnie czynności pisarskich, do których są obowiązani).

§ 43. W ciągu roku szkolnego można dzieci przyjmować do szkoły ludowej tylko w razie przesiedlenia rodziców, zresztą zaś tylko na podstawie osobnego zezwolenia lub zarządzenia władzy szkolnej.

Jeżeli dziecko uczęszczało już do publicznej szkoły ludowej, lub do szkoły prywatnej z prawem publiczności, musi być zgłoszenie odejścia u kierownika szkoły poprzedniej potwierdzone na za wiadomieniu szkolnem (95).

Cenzury z ostatniego ćwierćroczka względnie półroczka, zawarte w zawiadomieniu szkolnem, oraz dzień spóźnionego wpisu i powód spóźnienia należy zapisać w katalogach szkolnych.

§ 44. Za wpis do szkoły ludowej nie wolno pobierać żadnej opłaty²⁾.

IV. 6 przydzielaniu dzieci do klas, oddziałów i grup.

§ 45. Po ukończeniu wpisu uczniów przydziela kierownik szkoły dzieci wpisane do szkoły do istniejących klas, oddziałów i grup (2).

¹⁾ Porównaj R. RSK. z d. 12. IV. 1899 l. 32611 DU. Nr. 13. o założeniu i prowadzeniu metryk szkolnych.

²⁾ Porównaj art. 1. ustawy z d. 24. IV. 1894 Dz. u. k. Nr. 49.

§ 46. Dzieci, które w poprzednim roku szkolnym uczęszczały do publicznej szkoły ludowej, lub do szkoły ludowej prywatnej z prawem publiczności, tej samej lub wyższej kategorii, przydziela się na podstawie ostatniego zawiadomienia szkolnego. Jeżeli w niem uznano dziecko za uzdolnione do przejścia do najbliższej klasy wyższej lub najbliższego oddziału wyższego, wówczas należy je przydzielić do tej klasy lub tego oddziału. Jeżeli zaś nie uznano go za uzdolnione, wtenczas ma klasę lub oddział powtórzyć.

Dzieci, które uzdolnienie swe do pewnej oznaczonej klasy lub oddziału udowodniły egzaminem prywatnym lub wstępnym po myśli §§ 215. względnie 217. Regulaminu, ma się przydzielać stosownie do wyniku egzaminu.

§ 47. Jeżeli dzieci w roku poprzednim uczęszczały do szkoły ludowej publicznej albo prywatnej z prawem publiczności, tej samej lub wyższej kategorii, w której nie udzielano nauki drugiego języka krajowego, to należy je — o ile według ostatniego zawiadomienia (świadectwa) szkolnego są uzdolnione do przejścia do najbliższej klasy wyższej lub najbliższego oddziału wyższego — przydzielić do tej klasy lub tego oddziału bez składania osobnego egzaminu z tego języka.

Przy ocenie wyniku pracy takich dzieci w nauce drugiego języka krajowego winien nauczyciel uwzględniać ich pilność i postęp; nie może jednak uwolnić ich od nauki tego obowiązkowego przedmiotu.

§ 48. O przydzieleniu wszystkich innych dzieci wpisanych do szkoły ludowej rozstrzyga konferencja nauczycielska, uwzględniając wiadomości i wiek każdego poszczególnego dziecka.

Jeżeli co do wiadomości pewnego dziecka wyłonią się uzasadnione wątpliwości, można je poprzednio przepytac, za co nie należy jednak pobierać żadnej opłaty (53).

§ 49. Jeżeli w szkole mają być według §§ 5. i 6. Regulaminu utworzone dla nauki poszczególnych przedmiotów osobne grupy, winien kierownik szkoły przydzielić dzieci także do tych grup.

§ 50. Jeżeli w sprawie przynależności dziecka do pewnego kościoła, względnie obrządku lub stowarzyszenia religijnego, lub też

co do udziału dziecka w nauce religii wyłonią się jakie wątpliwości lub nieporozumienia, należy o tem zdać natychmiast sprawę Radzie szkolnej okręgowej. Rada szkolna okręgowa winna udzielić potrzebnych wskazówek, a jeżeli przynależność dziecka do pewnego kościoła lub stowarzyszenia religijnego jest wątpliwa, zasięgnąć decyzji władzy politycznej co do ustawowego wyznania dziecka szkolnego (40).

Aż do prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy mają jedynie rodzice lub ich zastępcy prawo stanowić, jaką naukę religii ma dziecko pobierać¹⁾. Jeżeliby tej nauki religii nie mogło dziecko pobierać w szkole ludowej wskutek braku odpowiedniego jej zabezpieczenia, winni jego rodzice lub ich zastępcy postarać się o to, aby ono w inny sposób naukę religii pobierało.

W szkole ludowej nie udziela się nauki religii nie uznanego przez państwo stowarzyszenia religijnego.

§ 51. Po ukończeniu rozdziału dzieci należy założyć katalogi klasowe. Kierownik szkoły winien następnie przedłożyć Radzie szkolnej okręgowej przejrzysty wykaz dzieci przydzielonych do poszczególnych klas i grup. W wykazie tym należy podać ich liczbę i wyznanie religijne, względnie obrządek; w szkołach mieszanych zaś należy zestawzić ten wykaz oddzielnie według płci.

Jeżeli zajdzie potrzeba pewnych zmian w urządzeniu szkoły ludowej lub jeżeli okaże się potrzeba pewnych innych zarządzeń, należy przedstawić Radzie szkolnej okręgowej istniejące stosunki i prosić ją równocześnie o zarządzenie.

§ 52. Rada szkolna okręgowa winna natychmiast zbadać dokładnie przedłożony wykaz i wnioski kierownika szkoły.

Gdyby nastąpiło przepełnienie, któremu nie możnaby zapobiedz przez dozwolone zmiany w przydzieleniu dzieci, winna Rada szkolna okręgowa przedstawić stosownie do okoliczności Radzie szkolnej krajowej wnioski, bądź o urządzenie dalszej klasy wyższej lub udziału równorzędnego, bądź też o przejściowe zaprowadzenie nauki półdiennej, względnie o wydanie innych właściwych zarządzeń,

¹⁾ Porównaj art. 1—3 ustawy państwowej z d. 25. maja 1868 Dz. u. p. Nr. 49. o stosunkach wyznaniowych.

ładź wreszcie winna Rada szkolna okręgowa sama wydać natychmiast potrzebne zarządzenia, o ile to leży w jej zakresie działania¹⁾.

Jeżeli w szkole ludowej nie zapewniono nauki religii pewnemu kościołowi lub stowarzyszeniu religijnemu, do którego należy pewna ilość dzieci szkolnych, należy celem zabezpieczenia tej nauki w myśl § 5. państwowej ustawy szkolnej wdrożyć rokowania z właściwą władzą kościelną, względnie z przełożeniem wyznaniowej gminy izraelskiej.²⁾

§ 53. Dzieci, które w ciągu roku szkolnego przechodzą z innej szkoły ludowej publicznej lub prywatnej z prawem publiczności tej samej lub wyższej kategorii, należy przydzielić do tej klasy lub oddziału, do którego dotychczas uczęszczały (43).

W innych przypadkach rozstrzyga o ich przydzieleniu w myśl § 48. Regulaminu konferencya nauczycielska.

V. O czasie trwania nauki szkolnej i o feryach.

§ 54. Rok szkolny trwa w szkołach ludowych dziesięć miesięcy, na ferye główne przypada zatem dwa miesiące.

W tych jednak stronach kraju, gdzie z powodu mieszanej co do obrządku ludności, wolne są od nauki w szkołach ludowych dni uroczystych świąt katolickich według kalendarza starego i nowego stylu, trwa rok szkolny dziesięć i pół miesięcy; na ferye główne przypada wtedy półtora miesiąca.

W razie okoliczności nadzwyczajnych, jak z powodu budowlanych robót w budynku szkolnym i t. p., może Rada szkolna krajowa zezwolić na konieczne przedłużenie feryi w poszczególnych szkołach ludowych na przeciąg jednego roku szkolnego.

¹⁾ R. RSK. z d. 21. X. 1894 I. 23558 ZOR. t. II. str. 242 (UR. P. 143) w sprawie rozkładu nauki w szkołach 1-klasowych w razie przepełnienia.

²⁾ Porównaj RR. RSK. z d. 25. II. 1886 I. 2068 ZOR. t. I. str. 281 (UR. P. 339) i z d. 26. IX. 1890 I. 13850 ZOR. t. II. str. 86 (UR. P. 340) w sprawie udzielania nauki religii przez nauczycieli świeckich; o remuneracyi za tę naukę R. RSK. z d. 30. XII. 1889 I. 23157 odst. III. ZOR. t. II. str. 56 (UR. P. 353); z d. 24. I. 1883 I. 13410/82 ZOR. t. I. str. 214 (UR. P. 339) w sprawie udzielania nauki religii młodzieży izraelskiej.

§ 55. W szkołach ludowych tych miejscowości, w których znajdują się zakłady publiczne lub prywatne z prawem publiczności, sięgające poza granice wskazane planem naukowym szkole ludowej, zaczyna się i kończy rok szkolny w terminie przepisany dla tych zakładów tak, iż ferye główne w szkołach ludowych i w tych zakładach przypadają równocześnie.

§ 56. We wszystkich innych szkołach ludowych zaczyna się rok szkolny z reguły między 1. września a 1. października.

Termin rozpoczęcia roku szkolnego i feryi głównych ustala Rada szkolna okręgowa po wysłuchaniu Rady szkolnej miejscowej i konferencji nauczycielskiej, uwzględniając stosunki miejscowe oraz rodzaj zatrudnienia ludności. Radzie szkolnej okręgowej przysługuje również prawo podzielenia feryi głównych w poszczególnych szkołach ludowych, przedewszystkiem po wsiach, na części w ciągu roku szkolnego. O wydanem w tym względzie zarządzeniu należy zaw sze zawiadomić Radę szkolną krajową.

W poszczególnych przypadkach wyjątkowych, a mianowicie, jeżeliby taka część feryi szkolnych miała przypaść na czas pilnych robót polnych n. p. zbioru ziemniaków i t. p., a terminu tego nie można było z góry oznaczyć pewną datą kalendarzową, może Rada szkolna okręgowa poprzestać na wydaniu ogólnych zarządzeń o trwaniu feryi, a decyzję co do zakończenia nauki pozostawić Radzie szkolnej miejscowej. Rada szkolna miejscowa winna natychmiast donieść Radzie szkolnej okręgowej o zamknięciu nauki.

Przesunięcie początku roku szkolnego na termin wcześniejszy zarządza Rada szkolna krajowa po wysłuchaniu Rady szkolnej okręgowej, która przedtem porozumie się z Radą szkolną miejscową i konferencyą nauczycielską¹⁾.

§ 57. Dni uroczystych świąt katolickich, przypadających w ciągu roku szkolnego, są powszechnymi dniami feryalnymi. Które dni oprócz tego mają być wolne od nauki szkolnej, postanawia Rada szkolna krajowa osobnemi rozporządzeniami²⁾.

¹⁾ Porównaj RR. RSK. z d. 25. IV. 1900 l. 250/Pr. DU. Nr. 13. i z dnia 8. I. 1906 l. 8/Pr. DU. Nr. 2. w sprawie podziału feryi szkolnych.

²⁾ RR. RSK. z d. 23. IV. 1891 l. 7484 ZOR. t. II. str. 105 (dokładniej UR. P. 224) w sprawie dni feryalnych w ciągu roku szkolnego; — z d. 21. X.

Dzieci niekatolickie należy uwolnić od nauki szkolnej także w tych dniach, które oznaczy Rada szkolna krajowa w porozumieniu z właściwymi władzami wyznaniowymi¹⁾.

Celem przepisanego dokładnego oczyszczenia wszystkich lokalności szkolnych należy wyznaczyć także potrzebne do tego dni powszednie w bezpośrednim związku z jednym z powszechnych dni feryalnych, jako wolne od nauki szkolnej.

§ 58. Rada szkolna miejscowa ma prawo dla pewnych szczególnych powodów uwolnić dzieci od nauki szkolnej jeszcze na jeden dzień w ciągu roku szkolnego, jednak z reguły nie w związku z powszechnym dniem feryalnym. O zarządzeniu takim należy zawsze donieść Radzie szkolnej okręgowej na trzy dni przedtem.

§ 59. W miejscowościach o kilku publicznych szkołach ludowych (pospolitych lub wydziałowych) należy ferie główne i powszechne dni feryalne wyznaczyć, o ile stosunki na to zezwalają, dla wszystkich szkół równomiernie.

§ 60. We wszystkie inne dni, które nie są dniami feryalnymi, ma się odbywać nauka szkolna.

Przy nauce całodziennej mają z reguły być wolne od nauki szkolnej w każdym tygodniu dwa popołudnia lub wyjątkowo jeden dzień cały. Liczbę tygodniowych godzin nauki, ustanowioną planem naukowym, należy rozdzielić jak najbardziej równomiernie na resztę dni tygodnia, a mianowicie w taki sposób, aby na przedpołudnie

---

1898 l. 27098 DU. Nr. 37. i z d. 26. XII. 1899 l. 32703 DU. z r. 1900 Nr. 1. w sprawie imienin śp. Najjaśniejszej Pani Cesarzowej Elżbiety; — z d. 22. IV. 1899 l. 329/Pr. DU. Nr. 14. (także UR. P. 228) w sprawie dnia 9. września jako normalnego dnia dworskiego; — z d. 2. I. 1901 l. 35206 DU. Nr. 1. (także UR. P. 227) w sprawie ferii Bożego Narodzenia według obrz. gr.-kat.

¹⁾ RR. RSK. z d. 20. IV. 1901 l. 1141 DU. Nr. 16. w sprawie dni feryalnych w szkołach ewangelickich; — z d. 29. X. 1903 l. 40067 DU. Nr. 32 w sprawie uwolnienia nauczycieli i młodzieży wyzn. ewang. od nauki szkolnej w dniu 31. października.

R. RSK. z d. 30. XI. 1871 l. 9432 ZOR. t. I. str. 5 (UR. P. 231) o nauce szkolnej młodzieży izraelskiej w dni sobotnie. — Wykaz świąt uroczystych, wolnych od nauki dla młodzieży izraelskiej, ogłoszono R. RSK. z dnia 22. III. 1893 l. 3460, ZOR. t. II. str. 180 (UR. P. 230).

przypadała większa, na popołudnie zaś mniejsza liczba godzin nauki (16).

Między nauką przedpołudniową a popołudniową należy zostawić stosowną przerwę obiadową; w tym czasie dzieciom szkolnym, mieszkającym daleko, wolno będzie przebywać w budynku szkolnym (224).

W jaki sposób należy rozdzielić godziny nauki szkolnej przy nauce półdiennej, postanawia Rada szkolna krajowa (15).

§ 61. Rada szkolna krajowa może na uzasadnioną należycie prośbę zastępców gmin wcielonych do zakresu szkolnego lub na prośbę Rady szkolnej miejscowej zezwolić na zaprowadzenie jednorazowej nauki przedpołudniowej w niektórych szkołach ludowych, jeżeli takiego zarządzenia wymagają stosunki zdrowotne i gospodarcze zakresu szkolnego, jego rozległość lub też miejscowe stosunki komunikacyjne i klimatyczne.

W miastach większych może Rada szkolna krajowa upoważnić kierownictwa szkół do zwolnienia młodzieży w upalne dni letnie w miarę potrzeby od poszczególnych godzin szkolnych, ewentualnie także od nauki popołudniowej¹⁾.

W razie wprowadzenia jednorazowej nauki przedpołudniowej ma odpaść uwolnienie od nauki szkolnej w jednym dniu tygodnia (60).

§ 62. Godziny dnia, w których ma się odbywać nauka szkolna, ustanawia w granicach zakreslonych w §§ 15. 60. i 61. Regulaminu Rada szkolna okręgowa na wniosek Rady szkolnej miejscowej. Rada szkolna okręgowa winna przytem uwzględnić w całej pełni każdoczesne stosunki miejscowe i mniejszą odporność młodszych dzieci szkolnych i stosownie do tego wydać zarządzenia odpowiednie dla każdej pory roku (16).

§ 63. Po każdej godzinie nauki następuje 5-minutowa przerwa dla wypoczynku, po drugiej zaś godzinie przerwa 15-minutowa.

Przy jednorazowej nauce przedpołudniowej trwają przerwy po każdej godzinie nauki 10 minut, po każdej drugiej godzinie 15 minut (61).

¹⁾ Porównaj R. RSK. z d. 8. VI. 1887 l. 3383, ZOR. t. I. str. 339 (UR. P. 237) w sprawie uwalniania młodzieży szkolnej w dni upalne we Lwowie i w Krakowie.

Podczas przerw należy izby szkolne dokładnie przewietrzyć; gdzie na to pozwalają stosunki, mają dzieci wtedy opuścić izbę szkolną w oznaczonym porządku i pod nadzorem spędzić przerwę na wolnym powietrzu.

VI. O uczęszczaniu do szkoły.

§ 64. Dzieci wpisane do szkoły mają przez cały czas, przeznaczony na naukę szkolną, uczęszczać regularnie do szkoły, brać regularnie udział w nauce przedmiotów nadobowiązkowych, na które zgłoszono je z początkiem roku szkolnego, tudzież uczestniczyć w ogłoszonych praktykach religijnych swego wyznania (8, 9, 40).

Rodzice lub ich zastępcy są obowiązani zniewalać dzieci do regularnego i punktualnego uczęszczania do szkoły¹⁾.

§ 65. Dzieci szkolne mają w oznaczonej porze jawić się w budynku szkolnym i udać się natychmiast do swojej izby szkolnej.

Kierownik szkoły ma czuwać nad tem, aby szkołę i izby szkolne otwierano we właściwym czasie przed rozpoczęciem nauki, aby w nich utrzymywała się przepisana temperatura, tudzież, aby tam, gdzie tego potrzeba, zwoływano dzieci przed rozpoczęciem nauki dzwonkiem szkolnym²⁾.

Podczas nauki nie wolno żadnemu dziecku bez zezwolenia nauczyciela wydalać się z izby szkolnej. Po ukończeniu nauki winny dzieci opuszczać budynek szkolny w oznaczonym porządku³⁾.

W celu przyuczenia dzieci do spiesznego opuszczania budynku szkolnego w razie niebezpieczeństwa pożaru albo w razie innych groźnych wypadków, należy z nimi odbywać od czasu do czasu osobne ćwiczenia⁴⁾ (148).

¹⁾ Porównaj art. 34. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57, tudzież RR. RSK. z d. 1. IV. 1901 l. 8288 DU. Nr. 13. w sprawie zniżenia opłat kolejowych dla młodzieży szkolnej, i z d. 16. XII. 1906 l. 57003 DU. Nr. 28. w sprawie dostarczania dzieciom podwód.

²⁾ Porównaj § 2. R. MWO. z d. 19. VII. 1875 l. 6081 Dz. u. k. Nr. 84. (UR. P. 231).

³⁾ Porównaj § 12. powyższego R. MWO.

⁴⁾ R. RSK. z d. 13. I. 1904 l. 821 DU. Nr. 2. w sprawie zarządzeń celem ochrony młodzieży wobec niebezpieczeństw pożaru i „Regulamin ogniowy“

§ 66. Zezwolenie na opuszczenie nauki szkolnej należy z reguły uzyskać naprzód, a mianowicie na poszczególne godziny u dotyczącego nauczyciela, na jeden dzień u gospodarza klasy, na więcej dni u kierownika szkoły. W przypadkach wątpliwych należy zasięgnąć decyzji Rady szkolnej okręgowej.

Rodzice lub ich zastępcy winni zawiadomić gospodarza klasy o każdej nieprzewidzianej nieobecności dziecka niezwłocznie, ustnie lub pisemnie, podając zgodne z prawdą powody.

§ 67. Następujące powody usprawiedliwiają w szczególności nieobecność dziecka w szkole:

a) choroba dziecka,

b) zakaźna choroba osób żyjących z dzieckiem szkolnym w tym samym mieszkaniu, lub pod pewnymi warunkami także w tym samym domu (69, 148),

c) choroba rodziców lub innych krewnych, o ile potrzebują koniecznie usługi dziecka,

d) wypadek śmierci lub inne nadzwyczajne zdarzenie w rodzinie lub wśród krewnych,

e) niepogoda lub wielkie zimno, narażające zdrowie dziecka na niebezpieczeństwo¹⁾,

f) zły stan drogi prowadzącej do szkoły.

Używania dziecka do robót domowych, gospodarczych lub przemysłowych nie można uznawać za powód usprawiedliwiający nieobecność.

§ 68. Nauczyciele powinni dążyć ustawicznie do tego, aby dzieci uczęszczały do szkoły regularnie i punktualnie.²⁾

Obowiązkiem ich jest jak najściślej nadzorować frekwencję, powody nieregularnej frekwencji lub niepunktualności poszczególnych dzieci szkolnych badać, wpływać na usunięcie tych nieprawidłowości, badać dokładnie wiarygodność powodów podanych na usprawiedliwienie, każde samowolne opuszczenie nauki szkolnej lub

¹⁾ R. RSK. z d. 13. I. 1908 l. 1092 DU. Nr. 1. w sprawie usprawiedliwienia nieobecności w szkole w czasie silnych mrozów.

²⁾ R. RSK. z d. 2. XI. 1889 l. 20215 ZOR. t. II. str. 49 (UR. P. 159) w sprawie podniesienia frekwencji na wyższych stopniach nauki i na nauce dopełniającej.

spóźnienie się dziecka stosownie karać i w celu zaradzenia złemu zawiadamiać o tem rodziców lub ich zastępców (130).

Mają oni współdziałać przy karaniu za opuszczanie nauki szkolnej, przedkładając wykazy absencji, a w wypadkach wskazanych mają spowodować po myśli IV. tytułu Regulaminu wkroczenie sądu opiekuńczego przeciwko opieszalym rodzicom lub ich zastępcom¹⁾ (41, 71, 225).

§ 69. Nadzorując uczęszczanie do szkoły, winni nauczyciele przestrzegać ściśle przepisów o pielęgnowaniu zdrowia w szkole.

Dzieci, których obecność może obudzić obawę rozszerzenia chorób zaraźliwych, nie należy dopuszczać do szkoły. Na ponowne uczęszczanie do szkoły należy im zezwalać tylko zgodnie z przepisami sanitarnymi.

Również należy wydalać ze szkoły dzieci nawiedzone chorobami budzącymi odrazę, lub dzieci przychodzące do szkoły w stanie wywołującym obrzydzenie; takim dzieciom wolno jawić się w szkole dopiero po ustaniu powodu²⁾.

§ 70. Nauczyciele mają we wszystkich sprawach dotyczących się zdrowia dzieci szkolnych zasięgać rady lekarza, któremu poru-

¹⁾ R. RSK. z d. 14. XI. 1903 l. 20450 DU. Nr. 34. w sprawie popierania c. k. Sądów w sprawowaniu władzy nadopiekuńczej.

²⁾ Porównaj następujące przepisy, dotyczące higieny szkolnej:

R. MWO. z d. 19. VII. 1875l. 6081 Dz. u. k. Nr. 84. (UR. P. 231) o zachowaniu przepisów sanitarnych w publicznych szkołach ludowych w Galicyi, tudzież RR. RSK. z d. 20. I. 1879 l. 12272 ZOR. t. I. str. 173 (UR. P. 232) w sprawie ochrony wzroku dziatwy szkolnej; — z d. 26. I. 1887 l. 10359 ex 1886 Dz. u. k. Nr. 8. z r. 1887, reprodukowane d. 18. XII. 1898 l. 30743 w DU. Nr. 1. z r. 1899 (UR. P. 239) w sprawie postępowania podczas panowania chorób epidemicznych, wraz z instrukcją o odrażaniu (dezynfekcyi); — z d. 18. II. 1889 l. 20474, UR. P. 238, w sprawie nadzoru okręgowych inspektorów szkolnych nad urządzeniem budynków szkolnych pod względem sanitarnym; — z d. 22. V. 1889 l. 8706, ZOR. t. II. str. 35 (UR. P. 245) w sprawie unikania przeciążenia młodzieży szkolnej pracą umysłową; — z d. 11. VI. 1896 l. 11676 reprodukow. w DU. Nr. 1. z r. 1899 (UR. P. 242) w sprawie zamykania szkół z powodu chorób epidemicznych; — z d. 13. XI. 1900 l. 3143 UR. P. 243 w sprawie dostarczania młodzieży zdrowej wody do picia; — z d. 16. XII. 1902 l. 39124 DU. Nr. 45. w sprawie zwalczania gruźlicy; — z d. 3. IV. 1905 l. 12504 DU. Nr. 11. w sprawie epidemii opon mózgowych; — z d. 24. XII. 1908 l. 63792 DU. Nr. 1. z r. 1909 w sprawie nowej choroby zakaźnej. — Porównaj nadto uwagi do §§ R: 18 (3), 61, 67 i 148.

§ 66. Zezwolenie na opuszczenie nauki szkolnej należy z reguły uzyskać naprzód, a mianowicie na poszczególne godziny u dotyczącego nauczyciela, na jeden dzień u gospodarza klasy, na więcej dni u kierownika szkoły. W przypadkach wątpliwych należy zasięgnąć decyzji Rady szkolnej okręgowej.

Rodzice lub ich zastępcy winni zawiadomić gospodarza klasy o każdej nieprzewidzianej nieobecności dziecka niezwłocznie, ustnie lub pisemnie, podając zgodne z prawdą powody.

§ 67. Następujące powody usprawiedliwiają w szczególności nieobecność dziecka w szkole:

- a) choroba dziecka,
- b) zakaźna choroba osób żyjących z dzieckiem szkolnym w tym samym mieszkaniu, lub pod pewnymi warunkami także w tym samym domu (69, 148),
- c) choroba rodziców lub innych krewnych, o ile potrzebują koniecznie usługi dziecka,
- d) wypadek śmierci lub inne nadzwyczajne zdarzenie w rodzinie lub wśród krewnych,
- e) niepogoda lub wielkie zimno, narażające zdrowie dziecka na niebezpieczeństwo¹⁾,
- f) zły stan drogi prowadzącej do szkoły.

Używania dziecka do robót domowych, gospodarczych lub przemysłowych nie można uznawać za powód usprawiedliwiający nieobecność.

§ 68. Nauczyciele powinni dążyć ustawicznie do tego, aby dzieci uczęszczały do szkoły regularnie i punktualnie.²⁾

Obowiązkiem ich jest jak najściślej nadzorować frekwencję, powody nieregularnej frekwencji lub niepunktualności poszczególnych dzieci szkolnych badać, wpływać na usunięcie tych nieprawidłowości, badać dokładnie wiarygodność powodów podanych na usprawiedliwienie, każde samowolne opuszczenie nauki szkolnej lub

¹⁾ R. RSK. z d. 13. I. 1908 l. 1092 DU. Nr. 1. w sprawie usprawiedliwienia nieobecności w szkole w czasie silnych mrozów.

²⁾ R. RSK. z d. 2. XI. 1889 l. 20215 ZOR. t. II. str. 49 (UR. P. 159) w sprawie podniesienia frekwencji na wyższych stopniach nauki i na nauce dopełniającej.

spóźnienie się dziecka stosownie karać i w celu zaradzenia złemu zawiadamiać o tem rodziców lub ich zastępców (130).

Mają oni współdziałać przy karaniu za opuszczanie nauki szkolnej, przedkładając wykazy absencji, a w wypadkach wskazanych mają spowodować po myśli IV. tytułu Regulaminu wkroczenie sądu opiekuńczego przeciwko opieszłym rodzicom lub ich zastępcom¹⁾ (41, 71, 225).

§ 69. Nadzorując uczęszczanie do szkoły, winni nauczyciele przestrzegać ściśle przepisów o pielęgnowaniu zdrowia w szkole.

Dzieci, których obecność może obudzić obawę rozszerzenia chorób zaraźliwych, nie należy dopuszczać do szkoły. Na ponowne uczęszczanie do szkoły należy im zezwalać tylko zgodnie z przepisami sanitarnymi.

Również należy wydalać ze szkoły dzieci nawiedzone chorobami budzącymi odrazę, lub dzieci przychodzące do szkoły w stanie wywołującym obrzydzenie; takim dzieciom wolno jawić się w szkole dopiero po ustaniu powodu²⁾.

§ 70. Nauczyciele mają we wszystkich sprawach dotyczących się zdrowia dzieci szkolnych zasięgać rady lekarza, któremu poru-

¹⁾ R. RSK. z d. 14. XI. 1903 l. 20450 DU. Nr. 34. w sprawie popierania c. k. Sądów w sprawowaniu władzy nadopiekuńczej.

²⁾ Porównaj następujące przepisy, dotyczące higieny szkolnej:

R. MWO. z d. 19. VII. 1875l. 6081 Dz. u. k. Nr. 84. (UR. P. 231) o zachowaniu przepisów sanitarnych w publicznych szkołach ludowych w Galicyi, tudzież RR. RSK. z d. 20. I. 1879 l. 12272 ZOR. t. I. str. 173 (UR. P. 232) w sprawie ochrony wzroku dziatwy szkolnej; — z d. 26. I. 1887 l. 10359 ex 1886 Dz. u. k. Nr. 8. z r. 1887, reprodukowane d. 18. XII. 1898 l. 30743 w DU. Nr. 1. z r. 1899 (UR. P. 239) w sprawie postępowania podczas panowania chorób epidemicznych, wraz z instrukcją o odrażaniu (dezynfekcyi); — z d. 18. II. 1889 l. 20474, UR. P. 238, w sprawie nadzoru okręgowych inspektorów szkolnych nad urządzeniem budynków szkolnych pod względem sanitarnym; — z d. 22. V. 1889 l. 8706, ZOR. t. II. str. 35 (UR. P. 245) w sprawie unikania przeciążenia młodzieży szkolnej pracą umysłową; — z d. 11. VI. 1896 l. 11676 reprodukow. w DU. Nr. 1. z r. 1899 (UR. P. 242) w sprawie zamykania szkół z powodu chorób epidemicznych; — z d. 13. XI. 1900 l. 3143 UR. P. 243 w sprawie dostarczania młodzieży zdrowej wody do picia; — z d. 16. XII. 1902 l. 39124 DU. Nr. 45. w sprawie zwalczania gruźlicy; — z d. 3. IV. 1905 l. 12504 DU. Nr. 11. w sprawie epidemii opon mózgowych; — z d. 24. XII. 1908 l. 63792 DU. Nr. 1. z r. 1909 w sprawie nowej choroby zakaźnej. — Porównaj nadto uwagi do §§ R: 18 (3), 61, 67 i 148.

czono pieczę nad stosunkami sanitarnymi w szkole (lekarza szkolnego), oraz popierać wszechstronnie jego działalność (26, 27, 37).

§ 71. Absencye szkolne należy według dni szkolnych, względnie według godzin nauki, zapisywać codziennie w wykazie uczęszczania; gospodarz klasy winien nadto ogólną ilość dzieci nieobecnych w szkole każdego dnia szkolnego zapisać w dzienniku lekcyjnym.

Absencye, przy których powód usprawiedliwiający jest znany, lub które do chwili sporządzenia wykazu absencji dostatecznie uzasadniono, należy oznaczyć jako usprawiedliwione, inne zaś jako nieusprawiedliwione.

Przepisane ustawą wykazy absencji sporządzają według klas gospodarze klasowi; kierownik szkoły zbiera je, a zestawivszy razem, przedkłada co miesiąc władzy szkolnej, oznaczonej w art. 35. względnie 38. ustawy krajowej z 23. maja 1895. Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57. (68).

Jak należy postąpić z doniesionemi i nieusprawiedliwionemi absencjami, normuje Rada szkolna krajowa¹⁾.

VII. 6 karności szkolnej.

§ 72. Wychowawcza działalność szkoły zmierza w myśl art. 1. krajowej ustawy szkolnej z dnia 23. maja 1895 Dz. ust. kr. Nr. 57. w ogólności do tego, aby przez celową łączność z nauką i przez zgodne współdziałanie z domem rodzicielskim stworzyć szeroką i silną podstawę do wykształcenia dzielnych ludzi i członków społeczeństwa.

Szkoła winna zatem wychowywać dzieci moralnie i religijnie, a w szczególności winna je wdrażać do bojaźni Bożej, czci dla Cesarza i Najwyższego Domu cesarskiego, do poszanowania ustaw i porządku państwowego, miłości własnej narodowości i wspólnej ojczyzny, oraz do tolerancji pod względem wyznaniowym i narodowościowym, a zarazem starać się usilnie o wpajanie w powierzona swjej pieczy

¹⁾ R. RSK. z d. 29. VIII. 1895 l. 453/Pr., (UR. P. 131) w sprawie przeprowadzania przepisów tytułu II. (O uczęszczaniu do szkoły) ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57. — R. RSK. z d. 20. VI. 1898 l. 7553 DU. Nr. 23. w sprawie ścisłego wykonywania przymusu szkolnego.

młodzież uczuć ludzkości i miłości bliźniego, oraz o wzbudzanie w niej cnót obywatelskich.

§ 73. Szkoła ma pielęgnować zmysł prawdy, dobra i piękna i zmierzać do wyrobienia charakteru otwartego i szlachetnego; w tym celu należy rozwijać w dziecku wszystkie zalety charakteru, jak obowiązkowość, poczucie godności własnej, otwartość, miłość prawdy, przyzwoitość, oszczędność, zaufanie we własne siły, umiarkowanie i panowanie nad sobą.

Zaleca się również przygodne pouczanie dzieci o wartości i znaczeniu kas oszczędności i zachęcanie ich do korzystnego składowania drobnych oszczędności; zakładanie własnych kas oszczędności jest jednak dozwolone tylko za zezwoleniem Rady szkolnej krajowej¹⁾.

§ 74. Nauczyciele winni oddać się z całym poświęceniem wychowawczemu zadaniu szkoły ludowej i starać się o osiągnięcie dobrej karności szkolnej.

Są oni uprawnieni i obowiązani do stosowania w tym celu wszystkich dopuszczalnych i pedagogicznie wypróbowanych środków, a gdzie to jest wskazane, do wzywania pomocy domu rodzicielskiego i władz szkolnych, a w razie potrzeby także policji miejscowej i sądu opiekuńczego (83—86, 130, 223 i nstp.).

§ 75. Przedewszystkiem mają nauczyciele wpływać na moralno-religijne zachowanie się dzieci w szkole i poza szkołą, nadzorować je w tym celu ściśle w szkole, tudzież, o ile tego wymaga obowiązek wychowawczy szkoły ludowej, zwracać także uwagę na zachowanie się dzieci poza szkołą.

Czuwanie nad dziećmi w szkole obejmuje także ich nadzór przed rozpoczęciem nauki, podczas przerw dla wypoczynku i przy opuszczaniu budynku szkolnego, a także nadzór nad dziećmi podczas obowiązkowych praktyk religijnych.

Jaki sposób nadzorowania dzieci szkolnych ze względu na stosunki miejscowe prowadzi najpewniej do celu, postanawia w szkołach więcejklasowych konferencya nauczycielska.

¹⁾ R. RSK. z d. 31. VIII. 1908 l. 23940 DU. Nr. 23. w sprawie domowych kas oszczędności i R. RSK. z d. 10. III. 1909 l. 61887 ex 1908 DU. Nr. 12. z r. 1909 w sprawie szkolnych kas oszczędności.

Używanie dzieci szkolnych jako tak zwanych cenzorów jest wzbronione (9, 132).

§ 76. Karność szkolna wymaga, aby w dzieci wczesnie wpajano przymioty niezbędne do osiągnięcia pomyślnego wyniku nauki, jakoto: uwagę, porządek, uszeźnstwo, pilność, wytrwałość, punktualność i zgodliwość, oraz starannie zniewalano je do utrzymywania schludności i porządku.

Schludność w dzieciach powinna dotyczyć się nie tylko ciała i odzieży, lecz także środków i narzędzi naukowych, sprzętów szkolnych, izb szkolnych tudzież i otoczenia lokalności szkolnego budynku.

§ 77. Nauczyciele mają korzystać z każdej nadarzającej się sposobności, aby zachęcać dzieci do ochrony zabytków sztuki i przyrody, publicznych plantacyi, zasadzonych drzew i kultur, do ochrony pożytecznych zwierząt i roślin, tudzież budzić w nich zamiłowanie do przyrody¹⁾.

Corocznie na wiosnę przed porą wylegania i w jesieni należy zaznajamiać dzieci z przepisami ustawy o ochronie pożytecznego ptactwa, a także pouczać przy każdej sposobności, jak wstrętne jest dręczenie zwierząt.

Należy im również podawać w sposób przystępny najważniejsze wiadomości o ochronie płodów polnych i gruntów uprawnych przed niszczeniem ich przez gąsienice, chrabąszcze majowe i inne owady szkodliwe²⁾.

Ilekrót na to stosunki zezwalają, należy z młodzieżą szkolną urządzać wycieczki pouczające i wspierające cele nauki szkolnej³⁾.

¹⁾ RR. RSK. z d. 8. IV. 1875 l. 1611; z d. 20. XI. 1876 l. 11260; z d. 10. III. 1902 l. 1597, reprodukowane w DU. z r. 1904 Nr. 8., tudzież R. RSK. z d. 10. III. 1904 l. 5826 DU. Nr. 8. w sprawie ochrony zwierząt i drzew.

²⁾ RR. RSK. z d. 29. IV. 1907 DU. Nr. 10. o tępieniu szkodników drzew owocowych, i z d. 25. VI. 1905 l. 15754 DU. Nr. 19. w sprawie tępienia kaniarki i ostów.

³⁾ RR. RSK. z d. 24. II. 1890 l. 2865 w sprawie „Regulaminu wycieczkowego“ i «Regulaminu» gimnastyczno-hygienicznego, ułożonego przez Radę szk. okr. miejską we Lwowie. ZOR. t. II. str. 63. (UR. P. 236); — z d. 6. VI. 1903 l. 18181 DU. Nr. 18. w sprawieniżenia cen jazdy kolejowej dla uczniów przy wspólnych wycieczkach; — z d. 19. IV. 1904 l. 14112, (UR. P. 253) w sprawie organizowania wycieczek, zabaw i gier młodzieży szkolnej, tudzież zakładania ogrodów na wzór parku Jordana w Krakowie; — z d. 1. IV. 1907 l. 34690 DU. Nr. 8. w sprawie wycieczek młodzieży szkolnej po kraju.

§ 78. Dzieci szkolne należy także trzymać zdala od wszystkiego, coby mogło na nie wyrzucić zgubny wpływ i narazić na niebezpieczeństwo ich moralno-religijne wychowanie.

W szczególności należy jak najsurowiej zakazać dzieciom szkolnym odwiedzania domów gościnnych i kawiarni bez towarzystwa rodziców lub ich zastępców, brania udziału w publicznych zabawach tanecznych, zebraniach, publicznego sprzedawania rozmaitych przedmiotów, rzucania kamieniami, igrania ogniem, palenia tytoniu, gry o pieniądze lub rzeczy wartościowe¹⁾. *дѣти.*

Nauczyciele nie omieszkają zaznajać ~~już~~ młodzieży szkolnej z najważniejszymi przepisami o pielęgnowaniu zdrowia, pouczać jej jak najczęściej i jak najdobitniej o szkodliwości używania napojów wysokowych wszelkiego rodzaju, jak piwa, wina, wódki i t. p. i palenia tytoniu w wieku młodym, wykazując, jak niebezpieczne jest używanie alkoholu i palenie tytoniu.

§ 79. Dzieciom szkolnym nie wolno należeć w charakterze członków do stowarzyszeń lub zawiązywać stowarzyszeń pośród siebie, nie wolno im nosić żadnych odznak ani brać udziału w zgromadzeniach stowarzyszeń i w publicznych zebraniach, nie wolno też brać im udziału w pochodach bez zezwolenia kierownika szkoły.

Nie wolno urządzać z dziećmi szkolnymi wycieczek i pochodów dla celów demonstracyjnych.

Dzieciom szkolnym nie wolno też urządzać między sobą składek pieniężnych dla jakichkolwiek celów.

§ 80. Współudział poszczególnych dzieci szkolnych w publicznych widowiskach, przedstawieniach scenicznych i koncertach jest dozwolony tylko wyjątkowo z tem zastrzeżeniem, że sztuka, którą ma się wystawić, lub program produkcji jest bez zarzutu tak pod względem obyczajowym, jak religijnym, tudzież, że zachowanie, pilność, postępy i uczęszczanie do szkoły dziecka nie nastęrczają powodu do żadnych obaw.

Zezwolenia udziela Rada szkolna okręgowa; rodzice lub ich

¹⁾ R. RSK. z d. 3. VII. 1908 l. 23462 DU. Nr. 17. w sprawie swawolnych przeszkód, czynionych przez młodzież szkolną ruchowi cyklistów i automobilistów.

zastępcy mają zwrócić się z prośbą o zezwolenie do kierownictwa szkoły, które zasięga decyzji Rady szkolnej okręgowej.

Na urządzenie produkcji uczniów przez szkołę potrzeba również zezwolenia Rady szkolnej okręgowej.

Współdziałalność poszczególnych uczniów szkół muzycznych lub językowych, do których uczniowie ci uczęszczają obok szkoły ludowej, w popisach urządzanych przez nie a nie obliczonych na zysk, jest wogóle dozwolony bez osobnego zezwolenia, o ile niema żadnych obaw co do lokalu, tudzież jeżeli popis nie odbywa się w późnej porze wieczornej (210).

Uczęszczanie na publiczne widowiska, przedstawienia teatralne i koncerty jest dozwolone w towarzystwie rodziców lub ich zastępców z zastrzeżeniami przewidzianymi w ustępie pierwszym.

§ 81. Nauczyciele winni zachęcać dzieci szkolne do żywego i celowego korzystania z biblioteki szkolnej; mają nadto także według wszelkiej możności wpływać na lekturę domową dzieci szkolnych, aby do ich rąk dostawały się tylko takie książki, które odpowiadają celowi wychowania (149).

O ile znajdują się wystarczające środki pieniężne, można dzieci szkolne obdarzać dobrmi książkami i innymi odpowiednimi podarunkami przy stosownych sposobnościach, jak przy rozdawaniu świadectw i zawiadomień szkolnych, przy obchodach patriotycznych i innych uroczystościach szkolnych.

Do tego celu mogą jednak służyć tylko książki zalecone przez Radę szkolną krajową¹⁾, względnie książeczki do nabożeństwa zatwierdzone przez właściwe władze wyznaniowe²⁾.

Przy obdzielaniu podarunkami należy jednak uwzględniać zawsze możliwie największą ilość dzieci, nie trzymając się pewnej z góry oznaczonej kolei, a wykluczając przedewszystkiem tylko dzieci niedbałe i nieobyczajne.

¹⁾ Do tej sprawy odnoszą się (obok dawniejszych) RR. RSK.: z d. 3. V. 1886 l. 5895, ZOR. t. I. str. 284 (UR. P. 170) — z d. 19. III. 1890 l. 4519, ZOR. t. II. str. 77 (UR. P. 170) i z d. 27. XII. 1904 l. 50221 DU. rocznik 1905 Nr. 1. w sprawie spisu dziełek, poleconych na nagrody dla młodz. szkolnej, tudzież R. RSK. z d. 8. IV. 1898 l. 3142 DU. Nr. 14. w sprawie używania podręczników szkolnych jako nagrody pilności dla młodzieży.

²⁾ R. RSK. z d. 19. III. 1909 l. 7419 DU. Nr. 9.

§. 82. Przy doborze środków wychowawczych należy zawsze uwzględnić indywidualność dziecka. Nauczyciele muszą przede wszystkim starać się o pozyskanie zaufania dzieci przez poważne, lecz serdeczne i sprawiedliwe obchodzenie się z nimi.

Kary należy wymierzać tylko ze spokojną rozwagą, a tak w ich stosowaniu, jak i w surowości przestrzegać roztropnej miary; w żadnym razie nie powinny one naruszać uczuć moralnych dziecka lub narażać jego zdrowia na uszczerbek.

Rozszerzanie kary na całe klasy jest wzbronione.

§. 83. Dozwołonemi karami szkolnemi są: nagana udzielona przez nauczyciela, gospodarza klasy lub kierownika szkoły; stanie poza ławką; wykluczenie od udziału w zabawach i wycieczkach szkolnych; zatrzymanie w szkole po godzinach nauki z wyznaczeniem odpowiedniego zatrudnienia, pod nadzorem nauczyciela; wezwanie przed konferencję nauczycieli lub przed przewodniczącego Rady szkolnej miejscowej; zagrożenie wykluczeniem lub wreszcie samo wykluczenie (86).

Wszelkie inne kary, a w szczególności chłosta cielesna, są niedopuszczalne.

O wymierzeniu kary zatrzymania w szkole po nauce lub o zagrożeniu wykluczeniem należy zawiadamiać rodziców lub ich zastępców.

W klasach dyscyplinarnych specjalnie urządzonych, tudzież w szkołach istniejących przy zakładach wychowawczych, przytułiskach i domach poprawy dla dzieci zaniedbanych, obowiązuje statut dla nich wydany, a przez odnośne władze zatwierdzony (229).

§. 84. W razie powtarzania się ciężkich przekroczeń przepisów ze strony dzieci szkolnych winni nauczyciele porozumieć się z rodzicami lub ich zastępcami, aby z nimi omówić środki wychowawcze, jakie należałoby w dalszym ciągu zastosować, a w razie potrzeby spowodować ich interwencyę (74).

§. 85. Władze szkolne, a w szczególności Rada szkolna miejscowa, ma we wszystkich sprawach dotyczących się karności szkolnej i wychowania popierać nauczycieli szybko i energicznie¹⁾. Rada

¹⁾ Porównaj § 9. p. 5. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 58.

szkolna miejscowa jest także uprawnioną w stosownych wypadkach zażądać pomocy naczelnika gminy, który sprawuje policję miejscową (223 i nstp.).

§. 86. Jeżeli środki wychowawcze szkolne są wobec zepsutego dziecka bezsilne, jeżeli także współdziałanie rodziców lub ich zastępców oraz wystąpienie Rady szkolnej miejscowej pozostanie bez skutku, a pozostawienie dziecka takiego w szkole w wysokim stopniu naraża obyczajność współuczniów, wtedy zachodzi konieczność wykluczenia dziecka ze szkoły.

Wykluczenie zarządza Rada szkolna okręgowa na wniosek konferencji nauczycielskiej; kierownik szkoły ma jednak prawo w przypadkach naglących wydalić dziecko ze szkoły na własną odpowiedzialność aż do dalszego zarządzenia.

Wykluczając dziecko, winna Rada szkolna okręgowa postanowić, w jaki sposób ma ono w przyszłości uczynić zadość powinności szkolnej. Gdyby rodzice lub ich zastępcy nie zapewnili mu nauki w domu lub w zakładzie prywatnym, Rada szkolna okręgowa przydzieli je, stosownie do okoliczności, bądź do innej szkoły, bądź też poruszy u sądu opiekuńczego sprawę oddania dziecka do zakładu wychowawczego, przytuliska albo domu poprawy (229).

Jeżeli dziecko takie pobiera naukę w domu, ma Rada szkolna okręgowa nadzorować ze szczególną ścisłością tę naukę domową i zawiadomić o tem sąd opiekuńczy celem objęcia nadzoru nad jego wychowaniem (214, 223).

Tak samo należy postąpić, jeżeli sąd lub władza bezpieczeństwa doniesie kierownikowi szkoły o aresztowaniu lub skazaniu dziecka szkolnego lub też o wdrożeniu przeciw niemu śledztwa.

§. 87. Konferencya nauczycielska ma w porozumieniu z Radą szkolną miejscową, ewentualnie także z lekarzem szkolnym (por. § 69. Reg.), ułożyć dla każdej szkoły ludowej własny regulamin szkolny, zawierający przepisy o zachowaniu się dzieci w szkole i poza szkołą, o rozpoczynaniu nauki i jej trwaniu, oraz w ogóle o uczęszczaniu do szkoły.

Zarys regulaminu szkolnego ma się przedłożyć do zatwierdzenia Radzie szkolnej okręgowej, która zasięgnie opinii lekarza urzędowego.

Ogólne postanowienia własnego regulaminu szkolnego należy odczytać dzieciom na początku roku szkolnego, a poszczególne przepisy utrzymywać przy sposobności w ich pamięci.

Ten regulamin szkolny należy według możliwości wręczyć każdemu dziecku z osobna w celu udzielenia go rodzicom lub ich zastępcom, oraz umieścić w izbach szkolnych obok podziału godzin na miejscu widocznym.

VIII. 6 klasyfikacji i świadectwach.

§. 88. We wszystkich pismach urzędowych, w katalogach, świadectwach i zawiadomieniach szkolnych należy używać jednolicie następujących cenzur:

a) Zachowanie się:

1. chwalebne,
2. zadowolające,
3. odpowiednie,
4. mniej odpowiednie,
5. nieodpowiednie.

b) Pilność:

1. wytrwała,
2. zadowolająca,
3. dostateczna,
4. niejednostajna,
5. mała.

c) Postęp:

1. bardzo dobry,
2. dobry,
3. dostateczny,
4. mierny,
5. niedostateczny.

d) Zewnętrzny porządek ćwiczeń piśmiennych:

1. bardzo staranny,
2. staranny,
3. mniej staranny,
4. niestaranny,
5. niedbały.

Dla poszczególnych przedmiotów naukowych należy używać nazw ustawą oznaczonych, a postępy w przedmiotach podwójnych oceniać jedną cenzurą; z czytania i pisania należy wpisywać cenzury osobne.

Klasyfikacja porządku zewnętrznego ćwiczeń piśmiennych rozpoczyna się dopiero z trzecim rokiem nauki.

Uczęszczania do szkoły nie klasyfikuje się osobno; należy tylko podawać liczbę opuszczonych dni szkolnych, względnie godzin nauki, a mianowicie usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych (71).

§. 89. Nauczyciele winni wyrobić sobie stanowczy sąd o wynikach pracy swoich uczniów w szkołach wiejskich w każdym półroczu, w szkołach miejskich w każdym ćwierćroczu i przed końcem półrocza, względnie ćwierćrocza, wpisywać klasyfikację do katalogu klasowego.

Postęp dzieci pierwszego stopnia nauki należy w pierwszym półroczu, względnie ćwierćroczu, klasyfikować jedną cenzurą wspólną dla wszystkich przedmiotów.

Ustalenie cenzury z zachowania się w szkołach dwu- i więcej-klasowych jest zastrzeżone konferencji nauczycielskiej.

Cenzury „mniej odpowiednie“ i „nieodpowiednie“ z zachowania się należy uzasadnić w katalogu klasowym uwagą, której nie wpisuje się do zawiadomienia szkolnego.

Cenzurę z pilności ustalają na końcu każdego półrocza, względnie ćwierćrocza, wspólnie siły nauczycielskie, zatrudnione w dotychczasowej klasie; odnosi się to także do cenzury z zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych, z tem jednak ograniczeniem, że tę cenzurę ustalają tylko siły nauczycielskie tych przedmiotów, z których odbywają się ćwiczenia piśmienne.

Jeżeli nie osiągnięto porozumienia co do poszczególnych cenzur, rozstrzyga konferencya nauczycielska¹⁾.

§. 90. Zawiadomienia szkolne wydaje się w szkołach wiejskich dwa razy, w szkołach miejskich cztery razy w ciągu roku szkolnego, w dniach wyznaczonych z góry przez Radę szkolną okręgową

¹⁾ Porównaj „Przepisy klasyfikacyjne“ przy końcu niniejszego Regulaminu.

i podanych do publicznej wiadomości. Rozdaje je gospodarz klasy na ostatniej godzinie nauki.

Dzieci szkolne mają zawiadomienie przedłożyć rodzicom lub ich zastępcom do przejrzenia; ci zaś są obowiązani stwierdzić swoim podpisem, że zawiadomienie szkolne widzieli i podpisawszy, zwrócić je za pośrednictwem dziecka gospodarzowi klasy.

Jeżeli gospodarz klasy żywi pewne wątpliwości, czy można polecić dziecku, aby zawiadomienie szkolne okazało rodzicom lub ich zastępcom, wówczas może przesłać im zawiadomienie w drodze urzędowej.

Z końcem roku szkolnego pozostawia się zawiadomienie szkolne rodzicom lub ich zastępcom. Przedkładają je oni ponownie dopiero na początku następnego roku szkolnego przy zgłoszeniu dziecka do szkoły.

§. 91. Zawiadomienie szkolne ma zawierać:

1. nazwę kraju, okręgu szkolnego i szkoły, następnie oznaczenie klasy, oddziału i grupy, do której dziecko uczęszczało;

2. imię i nazwisko, datę urodzenia i wyznanie, względnie obrządek dziecka;

3. termin, od którego począwszy dziecko uczęszcza do szkoły ludowej wogóle, tudzież termin przyjęcia do tej szkoły ludowej, do której obecnie uczęszcza;

4. ocenę zachowania się, pilności, postępów w poszczególnych przedmiotach naukowych i zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych w poszczególnych półroczach, względnie ćwierćroczach, po myśli §§ 88. i 89. Regulaminu;

5. liczbę opuszczonych dni szkolnych, względnie godzin nauki, a mianowicie usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych;

6. miejsce i datę wydania, podpis kierownika szkoły, nauczyciela religii i gospodarza klasy, oraz pieczęć urzędową.

Przy końcu roku szkolnego należy umieścić w zawiadomieniu szkolnem oświadczenie, czy dziecko jest uzdolnione, lub nie, do pounięcia do najbliższej klasy wyższej lub oddziału wyższego.

§ 92. Jeżeli dziecko jest od nauki pewnego obowiązkowego przedmiotu naukowego uwolnione całkowicie, lub jeżeli nie pobiera w szkole nauki religii, ponieważ udzielania tej nauki należycie nie zapewniono, należy zamiast cenzury uwidocznić w zawiadomieniu szkolnym tę okoliczność (27).

Jeżeli jednak rodzice lub ich zastępcy przedłożą świadectwo ustanowionego prawnie nauczyciela religii, stwierdzające, że dziecko naukę religii pobierało, wówczas należy na podstawie tego świadectwa wpisać cenzurę z religii do zawiadomienia szkolnego (50, 101, 201).

§ 93. O tem, czy dziecko jest uzdolnione, czy też nie, do posunięcia do najbliższej klasy wyższej lub oddziału, rozstrzyga na końcu roku szkolnego konferencya nauczycielska.

Przy decyzji w tej sprawie nie byłoby rzeczą słuszną brać pod rozwagę, jako moment jedynie rozstrzygający, pewien całkiem ściśle określony zasób wiadomości w obowiązkowych przedmiotach nauki szkoły ludowej; nie należy przeto także do cenzury „niedostatecznej“ w tym lub owym przedmiocie naukowym przywiązywać w pewnych warunkach znaczenia rozstrzygającego. Należy raczej, uwzględniając w całej pełni okoliczności, a w szczególności wiek dziecka, zwrócić uwagę jedynie na to, czy ono posiada dojrzałość umysłową niezbędną, aby w przyszłym roku szkolnym mogło korzystać z nauki w najbliższej klasie wyższej lub oddziale wyższym.

Czy i o ile na wyższych stopniach nauki w szkołach więcej-klasowych są dopuszczalne egzamina poprawcze z poszczególnych przedmiotów nauki, określa osobnymi rozporządzeniami Rada szkolna krajowa¹⁾.

§ 94. Jeżeli dziecko przyjęto do szkoły dopiero w ciągu roku szkolnego, należy przy prawidłowej klasyfikacji z końcem półroczna, względnie ćwierćroczna, i przy ocenianiu jego uzdolnienia do posunięcia uwzględnić także cenzury szkoły poprzedniej, uwidocznione w przyniesionem zawiadomieniu szkolnym.

¹⁾ Porównaj „Przepisy klasyfikacyjne“.

§ 95. Jeżeli dziecko ma w ciągu roku szkolnego wystąpić ze szkoły, winni rodzice lub ich zastępcy uwiadomić o tem naprzód kierownika szkoły i gospodarza klasy (43).

Gospodarz klasy zaznacza w katalogu szkolnym i w zawiadomieniu szkolnem termin i powód zgłoszonego odejścia, a w razie jeżeli jest podstawa do całkowitej lub częściowej klasyfikacji za dotyczące półrocze lub ćwierćrocze, wciąga do zawiadomienia szkolnego cenzury z katalogu klasowego i oddaje następnie zawiadomienie szkolne kierownikowi szkoły, który je doręcza dziecku. W tym wypadku jednak ma odpaść oświadczenie co do uzdolnienia dziecka do posunięcia do najbliższej klasy wyższej lub oddziału wyższego.

Kierownik szkoły winien zanotować wystąpienie dziecka ze szkoły w katalogu głównym, o ile się go prowadzi, oraz w myśl § 23. Regulaminu zawiadomić o tem Radę szkolną miejscową, a jeżeli dziecko ma pobierać naukę w domu, także Radę szkolną okręgową¹⁾ (214.).

§ 96. Dzieci, które uczęszczały na naukę codzienną przez przeciąg czasu ustawą przepisany i udowodniły dostateczną biegłość w przedmiotach naukowych, przepisanych dla szkoły ludowej, otrzymują przy końcu roku szkolnego zawiadomienie szkolne, w którym należy umieścić uwagę, że uczyniły zadość powinności szkolnej co do nauki codziennej i że są jeszcze obowiązane do nauki dopełniającej w myśl art. 31. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57. (19).

Oprócz tego ma takie zawiadomienie szkolne zawierać daty podane w § 91. Regulaminu pod 1. do 6.

§ 97. Ustalenie cenzur, które mają wejść do zawiadomienia szkolnego przepisanego w § 96. Regulaminu, tudzież decyzya o tem, czy dziecko odpowiedziało wymaganiom art. 31. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. kraj. Nr. 57. i czy się je uwalnia od nauki codziennej, należy w szkołach dwu- i więcej-klasowych do konferencji nauczycielskiej.

Gospodarz klasy zapisuje uchwały konferencji nauczycielskiej w katalogu klasowym. Jeżeli uchwalono uwolnić dziecko od nauki

¹⁾ R. RSK. z d. 14. X. 1901 l. 23403 DU. Nr. 37. w sprawie wydawania zawiadomień szkolnych dzieciom, przesiadającym się do Wiednia.

codziennej, gospodarz klasy wygotowuje zawiadomienie szkolne, zapisuje datę wydania w katalogu klasowym i oddaje zawiadomienie kierownikowi szkoły, który je wręcza dziecku ze stosownem pouczeniem.

Kierownik szkoły winien w myśl § 23. Regulaminu uwiadomić Radę szkolną miejscową o wydaniu takiego zawiadomienia szkolnego i uwidocznić to w katalogu głównym, o ile się go prowadzi.

§ 98. Jeżeli konferencja nauczycielska uchwali, że dziecko nie czyni zadość wymaganiom art. 31. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. kr. Nr. 57., wówczas nie należy wydawać zawiadomienia szkolnego przepisanego w § 96. Regulaminu. Dziecko takie jest obowiązane do dalszego uczęszczania na naukę codzienną (19).

Takie rozszerzenie obowiązku uczęszczania na naukę codzienną nie może jednak w żaden sposób przekraczać tej granicy wieku, do której dziecko wśród normalnych warunków byłoby obowiązane do uczęszczania na naukę dopełniającą.

§ 99. Z rozdawaniem zawiadomień szkolnych przy końcu roku szkolnego można połączyć także uroczystości szkolne lub wystawy robót młodzieży szkolnej.

§ 100. O terminie uroczystości szkolnych należy zawiadomić w porę właściwe władze kościelne. Terminy te należy według możliwości w ten sposób ustanowić, aby delegaci władzy kościelnej mogli w każdej szkole brać udział w tych uroczystościach¹⁾.

§ 101. Za wydawanie zawiadomień szkolnych nie należy pobierać żadnej opłaty²⁾ (114).

Duplikaty świadectw i zawiadomień szkolnych, które na prośbę stron wydaje się za zezwoleniem Rady szkolnej okręgowej, podlegają opłacie należytości stemplowej w kwocie 2 K; świadectwa nauczycieli religii przewidziane w §§ 92. 187. i 201. Regulaminu

¹⁾ Patrz w tej sprawie RR. RSK. z d. 8. V. 1880 l. 4401 ZOR. t. I. str. 195 (UR. P. 346) i z d. 14. II. 1894 l. 697 ZOR. t. II. str. 211 (UR. P. 346).

²⁾ Porównaj R. RSK. z d. 26. VIII. 1868 l. 2596 ZOR. t. I. str. 3. (UR. P. 49).

podlegają — o ile nie wydaje ich szkoła prywatna z prawem publiczności — należności stemplowej w kwocie 1 K od każdego arkusza (205 i 209).

Wydanie każdego takiego duplikatu należy zapisać w katalogu klasowym, względnie w katalogu głównym.

§ 102. W szkołach, w których drugi język krajowy jest obowiązkowym przedmiotem nauki, należy na żądanie rodziców lub ich zastępców zawiadomienia szkolne, tudzież inne świadectwa szkolne wydawać w tym języku.

§ 103. Do drukowania świadectw i zawiadomień szkolnych należy używać papieru, opatrzonego na tle orłem cesarskim. Papier ten znajduje się na składzie w c. k. Wydawnictwach książek szkolnych¹⁾.

IX. 6 nauce dopełniającej.

§ 104. Naukę dopełniającą ma się w szkołach ludowych wszelkiej kategorii urządzić w taki sposób, aby mogła spełnić zadanie wskazane jej art. 15. do 23. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57.

Co się tyczy czasu trwania nauki dopełniającej w ciągu roku szkolnego, liczby tygodniowych godzin nauki, planu naukowego, podziału młodzieży szkolnej na stopnie nauki, względnie oddziały, oraz przepisów klasyfikacyjnych, winna każda szkoła stosować się do zarządzeń Rady szkolnej krajowej, wydanych w granicach przepisów ustawowych²⁾

§ 105. Dni tygodnia i pory dnia, w których ma odbywać się nauka dopełniająca, ustanawia dla każdej szkoły Rada szkolna miejscowa; przytem należy mieć wzgląd na to, aby młodzież szkolna

¹⁾ Obok dawniejszych rozporządzeń porównaj R. RSK. z d. 29. VI. 1903 l. 19396 DU. Nr. 21. tudzież „Przepisy o formularzach świadectw i zawiadomieniach szkolnych“ w dodatku do niniejszego Regulaminu.

²⁾ RR. RSK. z d. 4. XII. 1897 l. 29578 DU. Nr. 20. w sprawie zorganizowania nauki dopełniającej w szkołach typu wiejskiego; — z d. 17. III. 1898 l. 6206 DU. Nr. 10. w sprawie podręczników do nauki dopełn. w szkołach wiejskich; —

wskutek przeznaczenia pewnych godzin na tę naukę nie doznawała przeszkody w swych praktycznych zajęciach, oraz w nabożeństwie i katechizacji¹⁾ (110).

Jeżeliby jednak nauka dopełniająca miała się odbywać także w dni świąteczne, ma Rada szkolna miejscowa porozumieć się w tym względzie z miejscowym duszpasterzem.

§ 106. Po ukończeniu nauki codziennej jest każde dziecko, które nie pobiera nauki w żadnym innym zakładzie naukowym, obowiązane do uczęszczania jeszcze przez trzy lata na naukę dopełniającą.

Obowiązek ten tyczy się młodzieży w obowiązkowym wieku szkolnym, mieszkającej w zakresie szkolnym, w którym urządzony jest kurs nauki dopełniającej, bez względu na przynależność i miejsce zamieszkania rodziców lub ich zastępców, tudzież bez względu na kategorię szkoły, w której dziecko ukończyło naukę codzienną²⁾.

§ 107. Osoby, które przekroczyły obowiązkowy wiek szkolny, mogą za zezwoleniem kierownika szkoły korzystać z tej nauki aż do ukończenia dwudziestego roku życia³⁾. Wykluczone od przyjęcia są takie osoby, co do których zachodzi obawa, że mogłyby wywierać niekorzystny wpływ na młodzież uczęszczającą na naukę.

W przypadkach wątpliwych lub spornych ma kierownik szkoły zasięgnąć rozstrzygnięcia Rady szkolnej okręgowej (39).

z d. 12. IX. 1896 l. 11326 (UR. P. 162) w sprawie „Regulaminu tymczasowego“ dla dopełniających kursów rolniczych przy szkołach ludowych; — z d. 15. V. 1896 l. 10201, (UR. P. 165), zawiera wskazówki co do urzędzenia dopełniających kursów rolniczych; — z d. 3. XI. 1902 l. 29221 i z d. 12. II. 1903 l. 1455 w sprawie ćwiczeń praktycznych na dopełniających kursach rolniczych; — z d. 26. III. 1901 l. 8683 DU. Nr. 12. w sprawie nauki dopełniającej w szkołach typu miejskiego; — z d. 2. XI. 1889 l. 20215 ZOR. t. II. str. 49 (UR. P. 159) w sprawie podniesienia frekwencji na wyższych stopniach nauki i na nauce dopełniającej.

¹⁾ R. RSK. z d. 29. XI. 1904 l. 36321 DU. Nr. 30. w sprawie podziału godzin na nauce dopełniającej.

²⁾ Art. 31. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. kr. Nr. 57.

³⁾ Art. 31. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. kr. Nr. 57.

§ 108. Przy wpisach na naukę dopełniającą należy postępować w ten sam sposób, jak przy wpisach na naukę codzienną.

Termin wpisów ma ogłosić Rada szkolna miejscowa w sposób stosowny najpóźniej na ośm dni przed rozpoczęciem kursu nauki dopełniającej.

§ 109. Dla nauki dopełniającej należy założyć osobny dziennik lekcyjny, oraz utrzymywać inne akta szkolne, przepisane Regulaminem dla nauki codziennej.

§ 110. Młodzież szkolna uczęszczająca na naukę dopełniającą winna brać udział w praktykach religijnych, jakie miejscowa władza kościelna dla niej zarządzi, a władza szkolna przepisze.

Jeżeli miejscowy duszpasterz objawi życzenie, aby katechizacja dla młodzieży szkolnej, uczęszczającej na naukę dopełniającą, odbywała się w budynku szkolnym, ma kierownik szkoły wydać potrzebne zarządzenia i umieścić w podziale godzin nauki dopełniającej godziny umówione z duszpasterzem (105).

W razie jakiegokolwiek w tym względzie wątpliwości lub przeszkód odniesie się kierownik szkoły o rozstrzygnięcie do Rady szkolnej okręgowej (145).

§ 111. Z końcem każdego kursu rocznego nauki dopełniającej należy przeprowadzić klasyfikację młodzieży szkolnej i do udziału w niej zaprosić nauczyciela religii, względnie miejscowego duszpasterza.

Po pierwszym i drugim kursie rocznym należy młodzieży szkolnej wydać zawiadomienia szkolne, a po ukończeniu trzeciego kursu rocznego świadectwa uwolnienia na przepisanych formularzach ¹⁾ (113).

§ 112. W zawiadomieniach szkolnych o nauce dopełniającej należy podać termin, w którym dziecko ukończyło naukę codzienną, oraz oznaczyć kurs roczny nauki dopełniającej.

Postępy dzieci szkolnych klasyfikuje się jedną cenzurą wspólną dla wszystkich przedmiotów naukowych.

¹⁾ Porównaj „Przepisy klasyfikacyjne“.

§ 113. Świadczenie uwolnienia ma zawierać:

1. nazwę kraju, okręgu szkolnego i szkoły;
2. imię i nazwisko, datę urodzenia i wyznanie, względnie ob-
rządek dziecka;
3. oznaczenie szkoły, w której dziecko ukończyło naukę co-
dzienną i czas trwania nauki wogóle;
4. ocenę zachowania się, pilności, oraz jedną cenzurę wspólną
z postępu we wszystkich przedmiotach nauki dopełniającej;
5. oświadczenie, że dziecko szkolne uczyniło zadość postano-
wieniom art. 31. ust. kraj. z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr.
Nr. 57. i że wskutek tego uwalnia się je od obowiązku szkolnego;
6. miejsce i datę wydania, podpis kierownika szkoły i wszy-
stkich nauczycieli zajętych na kursie dopełniającym, oraz pieczęć
urzędową.

§ 114. Cenzury z zachowania się, pilności i postępów w przed-
miotach naukowych należy w szkołach dwu- i więcej-klasowych
ustalać na konferencji nauczycielskiej.

Na cenzurę z zachowania się ma wpływ nauczyciel religii,
względnie miejscowy duszpasterz nawet w tym razie, jeżeli kate-
chizacya nie odbywała się w budynku szkolnym.

Przy ustaleniu cenzur w świadectwie uwolnienia należy w od-
powiedniej mierze uwzględniać zachowanie się i postępy dziecka na
wszystkich trzech kursach rocznych nauki dopełniającej.

Uchwały konferencji nauczycielskiej zapisuje nauczyciel, wzglę-
dnie kierownik szkoły, we właściwym katalogu, o wydaniu świadc-
stwa uwolnienia zawiadamia w myśl § 23. Regulaminu Radę szkolną
miejscową i równocześnie zaznacza je w katalogu.

Za wydawanie zawiadomień szkolnych i świadectw uwolnie-
nia nie uiszcza się żadnej opłaty (101).

§ 115. Postanowienia Regulaminu, dotyczące się nauki codzien-
nej, należy stosować także do nauki dopełniającej ze zmianami, które
wynikają z natury rzeczy.

X. 6 siłach nauczycielskich.

§ 116. Grono nauczycielskie szkoły ludowej składa się z kierownika szkoły, oraz sił nauczycielskich i nauczycieli religii, ustanowionych dla klas i ekspozytur, tudzież dla udzielania nauki religii; nadto należą do grona potrzebni ewentualnie nauczyciele pomocniczy, a w szkołach żeńskich i mieszanych także nauczycielki robót ręcznych kobiecych¹⁾.

Rada szkolna krajowa ustala na podstawie § 11. państwowej ustawy szkolnej i art. 3. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 57. lub w porozumieniu ze stronami utrzymującymi szkołę, ile sił nauczycielskich ma być ustanowionych w każdej szkole ludowej. Radzie szkolnej krajowej służy także prawo wydawania specjalnych zarządzeń co do kwalifikacyi i obowiązkowego zajęcia nauczycieli z uwzględnieniem potrzeb, wynikających z urządzenia każdej poszczególnej szkoły ludowej, oraz prawo wydawania zasadniczego postanowienia, czy posada nauczycielska ma być obsadzoną siłą męską, czy też żeńską (2, 123).

Przy systemizowaniu posady osobnego nauczyciela religii należy się porozumieć z właściwą zwierzchniczą władzą wyznaniową, względnie z przełożeniem izraelskiej gminy wyznaniowej²⁾ (120).

§ 117. Osoby, nie posiadające prawa obywatelstwa w królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie państwa, nie mogą sprawować urzędu nauczycielskiego w szkołach ludowych publicznych.

Również nie wolno dopuszczać do urzędu nauczycielskiego w szkole ludowej osób, które skutkiem sądowo-karnego wyroku są wykluczone od wybieralności do reprezentacyi gminnej, lub na których ciążyą poważne postęпки niemoralne lub zdrożności tego rodzaju, że mogłyby spowodować orzeczenie, wydalające ze służby mianowaną już siłą nauczycielską³⁾.

¹⁾ Porównaj § 15. państw. ust. z d. 2. V. 1883 Dz. u. p. Nr. 53.

²⁾ Porównaj § 2. ustawy z dnia 1. XII. 1889 Dz. u. kr. Nr. 71. o wynagrodzeniu za udzielanie nauki religii w publicznych szkołach ludowych.

³⁾ Porównaj art. 4. ustawy z d. 11. VI. 1905 Dz. u. kr. Nr. 73. tudzież § 48. al. 3. i § 50. al. 4. ust. państw. z d. 2. V. 1883 Dz. u. p. Nr. 53. względnie z d. 14. V. 1869 Dz. u. p. Nr. 62.

§ 118. Siły nauczycielskie, które wydano z zawodu nauczycielskiego skutkiem sądowo-karnego wyroku, połączonego z utratą wybieralności do reprezentacji gminnej, lub skutkiem prawomocnie uznanej przez sąd karny niezdolności do sprawowania urzędu nauczycielskiego, nie mogą być ponownie zatrudnione w szkołach ludowych. Jeżeli przyczyny wydalenia ustaną, ponowne ich użycie w zawodzie zależy od zezwolenia Ministerstwa Wyznań i Oświaty.

Od zezwolenia Ministerstwa Wyznań i Oświaty zależy także ponowne zatrudnienie sił nauczycielskich, wydalonych z zawodu na podstawie orzeczenia dyscyplinarnego.

Władze szkolne krajowe i okręgowe utrzymują na podstawie ogłoszeń Dziennika rozporządzeń Ministerstwa Wyznań i Oświaty dokładny wykaz sił nauczycielskich, wydalonych ze służby szkolnej i zapisują w nim każde ogłoszone zezwolenie na ponowne przyjęcie do zawodu.

Siły nauczycielskie, którym odjęto urzędowanie, nie mogą tak długo pełnić obowiązków w szkole ludowej, dopóki nie zniesiono suspensyi¹⁾.

§ 119. Osoby, które nie mogą się wykazać świadectwem dojrzałości z seminaryum nauczycielskiego lub patentem nauczycielskim, nie mogą być zatrudnione w publicznych szkołach ludowych. Jeżeli jednak na opróżnioną posadę brak egzaminowanej siły nauczycielskiej, może Rada szkolna krajowa zezwolić wyjątkowo na zatrudnienie pomocniczej siły nauczycielskiej i oznaczyć zarazem stopień wykształcenia, jakim ma się wykazać każda siła pomocnicza²⁾ (189, 199).

¹⁾ Porównaj tytuł III. ustawy o stosunkach prawnych nauczycieli z d. 11. VI. 1905 Dz. u. k. Nr. 73. zmieniony co do art. 26. ustawą z d. 25. V. 1907 Dz. u. kr. 49. Co do prawa rekursu do Ministerstwa przeciw orzeczeniu Rady szkolnej krajowej w sprawach dyscyplinarnych (art. 28. tej ustawy), porównaj nadto art. III. ustawy z d. 9. V. 1907 Dz. u. kr. Nr. 48. — Do tego tytułu odnoszą się RR. RSK.: z d. 17. I. 1889 l. 997 odstępow VIII. ZOR. t. II. str. 12. (UR. P. 273) określające tok postępowania dyscyplinarnego; z d. 22. VII. 1891 l. 511/Pr. (UR. P. 274) w sprawie dołączania tabel do rekursów ministerjalnych; — z d. 31. X. 1878 l. 137 (UR. P. 276) w sprawie wykazów nauczycieli wydalonych z zawodu nauczycielskiego; — z d. 18. II. 1899 l. 1906 DU. Nr. 7. o stosunkach służbowych nauczycieli tymczasowych i pomocniczych.

²⁾ Porównaj RR. RSK. z d. 24. III. 1907 l. 57004 DU. Nr. 8. w sprawie nadawania posad tymczasowych nauczycielek pomocniczych, tudzież z d. 9. VII. 1905 l. 23622 DU. Nr. 20. w sprawie przedkładania świadectw zdrowia przez takie siły pomocnicze.

Osoby, posiadające patent nauczycielski, które dłużej aniżeli przez trzy lata nie były czynne w publicznej szkole ludowej lub też w prywatnej szkole ludowej z prawem publiczności, mogą być zamianowane stale w publicznej szkole ludowej dopiero po ponownem złożeniu egzaminu kwalifikacyjnego lub po uzyskaniu dyspensy przewidzianej w § 40. ustęp 2. państwowej ustawy szkolnej.

§ 120. Jako osobni nauczyciele religii w szkołach ludowych mogą być ustanowione tylko osoby, uznane za uzdolnione do udzielania nauki religii przez właściwą zwierzchniczą władzę wyznaniową, względnie przełożństwo wyznaniowej gminy izraelskiej tego okręgu, w którym znajduje się szkoła¹⁾ (139).

§ 121. Stałego obsadzenia posad nauczycielskich w publicznych szkołach ludowych dokonywa Rada szkolna krajowa w drodze mianowania²⁾ lub przeniesienia ze względów służbowych³⁾ lub też w drodze zamiany służbowej; natomiast tymczasowe obsadzenie posad nauczycielskich, ustanawianie nauczycieli pomocniczych i zastępczych sił nauczycielskich należy z reguły do Rady szkolnej okręgowej⁴⁾.

Rada szkolna krajowa ma czuwać nad tem, aby każda opróżniona posada była ponownie stale obsadzona, o ile możności jak

¹⁾ § 6. ustawy z dnia 25. V. 1868 Dz. u. p. Nr. 48; — § 5. ustawy państwowej z d. 14. V. 1869 Dz. u. p. Nr. 62; — § 6. ustawy z d. 20. VI. 1872 Dz. u. p. Nr. 86. i § 3. ustawy z d. 1. XII. 1889 Dz. u. kr. Nr. 71.

²⁾ Art. 1., 6. i 8. ustawy o stosunkach prawnych nauczycieli z d. 11. VI. 1905 Dz. u. kr. Nr. 73. (DU. Nr. 20).

³⁾ Art. 9. ustawy z d. 11. VI. 1905 Dz. u. kr. Nr. 73. tudzież R. RSK. z dnia 17. XII. 1906 l. 8982 DU. Nr. 28. w sprawie kosztów przeniesienia ze względów służbowych.

⁴⁾ Art. 10. ust. z. d. 11. VI. 1905 Dz. u. kr. Nr. 73. i § 8. p. 7. ustawy o Radzie szk. okr. z d. 26. VI. 1899 Dz. u. kr. Nr. 84. (DU. Nr. 27). — Porównaj też RR. RSK: — z d. 6. XII. 1897 l. 30555 DU. Nr. 21, w sprawie zapobiegania zamykaniu szkół czynnych i w sprawie mianowania abiturjentów seminaryów na podstawie świadectw dojrzałości przedłożonych w oryginale. — z d. 18. II. 1899 l. 1906 DU. Nr. 7. o stosunkach służbowych nauczycieli tymczasowych i pomocniczych; — z d. 23. V. 1901 l. 13182 (UR. P. 313), w sprawie przesyłania Dyrekeyom seminaryów nauczycielskich wykazu posad wakujących; — z d. 28. XII. 1903 l. 39185 DU. z r. 1904 Nr. 1. w sprawie doręczania świadectw dojrzałości abiturjentom seminaryów, którzy otrzymali poprawkę z jednego przedmiotu.

najrychlej, tudzież aby dotrzymywano jak najściślej terminów określonych przepisami ustawy o postępowaniu przy obsadzaniu posad; stara się też o to, aby mogła zrobić w właściwym czasie użytek z przysługującego jej ewentualnie na mocy ustawy prawa bezpośredniego obsadzania posad nauczycielskich.

§ 122. Przepisy o postępowaniu przy obsadzaniu posad i o wprowadzaniu w służbę nauczycielską wydaje Rada szkolna krajowa, przestrzegając zasady, że przed każdym stałym mianowaniem w służbie szkolnej powinno się ogłosić prawidłowo konkurs i dać możność ubiegania się o posadę ¹⁾).

¹⁾ Art. 3. ustawy z d. 11. VI. 1905 Dz. u. kr. Nr. 73.

Do ogłaszania konkursów i obsadzania posad naucz. odnoszą się następujące RR. RSK.:

— z d. 20. III. 1889 l. 4216 ZOR. t. II. str. 24 (UR. P. 289) w sprawie peryodycznego ogłaszania konkursów na wakujące posady.

— z d. 26. VI. 1889 l. 10523 ZOR. t. II. str. 38 (UR. P. 291) o postępowaniu przy przedkładaniu wniosków o stałe obsadzenia posad nauczycielskich.

— z d. 7. IX. 1894 l. 18181 ZOR. t. II. str. 240 (UR. P. 260) w sprawie rezygnacyi z posady, uzyskanej w drodze konkursu; porównaj też w tej sprawie R. RSK. z d. 27. IX. 1895 l. 14430 UR. P. 260.

— z d. 29. X. 1894 l. 25617 ZOR. t. II. str. 243 (UR. P. 260) w sprawie ogłaszania ponownego konkursu w razie niewystarczającej ilości kandydatów.

— z d. 6. IV. 1895 l. 8994 ZOR. t. II. str. 267 (UR. P. 292) w sprawie przedkładania Radzie szkolnej krajowej podań wszystkich kompetentów, prócz wyłączonych ustawą.

— z d. 25. VIII. 1896 l. 18323 UR. P. 290 i z d. 12. IX. 1898 l. 23348 DU. Nr. 31. w sprawie oznaczania aplikacyi nauczycieli.

— z d. 20. I. 1897 l. 176 UR. P. 287 w sprawie dopuszczania do ubiegania się o posady kierowników szkół 5- i 6-kl. posp. tudzież szkół wydziałowych nauczycieli kwalifikowanych z którejkolwiek grupy wydziałowej.

— z d. 8. VI. 1897 l. 238/Pr. DU. Nr. 1. i z d. 25. II. 1898 l. 29594 z r. 1897 DU. z r. 1898 Nr. 7. w sprawie ogłaszania konkursów w Dzienniku urzędowym.

— z d. 13. IX. 1897 l. 22746, UR. P. 288 w sprawie ogłaszania konkursu w razie przekształcenia szkoły pospolitej na wydziałową.

— z d. 24. X. 1897 l. 437/Pr. DU. Nr. 15 w sprawie pokrewieństwa przy obsadzaniu posad nauczycielskich.

— z d. 1. X. 1899 l. 26241 DU. Nr. 32, w sprawie określenia poborów nauczycieli w konkursie na posady stałe.

— z d. 19. VI. 1900 l. 14242 DU. Nr. 20. w sprawie nowych formularzy tabel kwalifikacyjnych i z d. 11. V. 1907 l. 19524 DU. Nr. 12. w sprawie uwolnienia ich od stemplowania.

W dekreście mianowania należy podać, od którego terminu należą się mianowanej sile nauczycielskiej pobory przywiązane do nadanej posady i gdzie będą wypłacane¹⁾.

— z d. 22 IV. 1901 l. 11061 DU. Nr. 16. w sprawie ogłaszania konkursów na posady w szkołach mieszanych.

— z d. 22. X. 1901 l. 23544, UR. P. 293 w sprawie unormowania sposobu postępowania w sprawach personalnych przy mianowaniu nauczycieli stałych.

— z d. 30. IV. 1902 l. 10901 UR. P. 294 w sprawie pospiesznego postępowania w sprawach nominacyjnych.

— z d. 4. X. 1902 l. 30968 DU. Nr. 34. zabraniające opuszczania posady przed otrzymaniem dekretu na inną i uwolnieniem od dotychczasowych obowiązków.

— z d. 14. XI. 1905 l. 47461 DU. Nr. 31. w sprawie niewłaściwego ubiegania się o posady nauczycielskie poza przepisana drogą konkursu.

¹⁾ O poborach nauczycieli i kierowników stałych: Art. 11., 13., 14. i 16. ustawy z d. 25. V. 1907 Dz. u. kr. Nr. 49., tudzież art. 21. i 22. ustawy z d. 11. VI. 1905 Dz. u. kr. Nr. 73.

W sprawie dostarczania nauczycielom w gminach wiejskich pola ornego do ich użytku: Art. 17. ustawy z d. 11. VI. 1905 Dz. u. kr. Nr. 73. tudzież RR. RSK. z d. 17. I. 1889 l. 997 odst. VII. (częściowo), ZOR. t. II. str. 10. (UR. P. 301); — z d. 10. V. 1892 l. 7161 ZOR. t. II. str. 141 (UR. P. 301); — z d. 30. XI. 1896 l. 31182 UR. P. 301; z d. 22. XI. 1897 l. 29084 DU. Nr. 19.

O poborach nauczycieli i kierowników tymczasowych: Art. 11. B. i 16. ustawy z d. 25. V. 1907 Dz. u. kr. Nr. 49. i R. RSK. z d. 28. VI. 1907 l. 22579 Dz. u. kr. Nr. 59. (DU. Nr. 16).

RR. RSK. z d. 11. I. 1872 l. 69. ZOR. t. I. str. 69 (UR. P. 295) i z d. 10. X. 1896 l. 18922 UR. P. 295 o należnościach skarbowych od dekretów nominacyjnych.

O posuwanii nauczycieli na wyższe stopnie płac: art. 12. ust. z d. 11. VI. 1905 Dz. u. kr. Nr. 73. i R. RSK. z d. 14. XII. 1899 l. 33139 DU. Nr. 42.

R. RSK. z. d. 17. I. 1889 l. 997 odst. IV. (częściowo), ZOR. t. II. str. 8. (UR. P. 299) o zbiorowem przedkładaniu wniosków o przyznanie dodatków pięcioletnich.

RR. RSK. z d. 5. XI. 1894 l. 26781, reprodukowane w DU. z r. 1898 Nr. 40. i z d. 15. XI. 1898 l. 29901 DU. Nr. 16. w sprawie orzekania o nieskuteczności pracy nauczycieli z winy własnej.

R. RSK. z d. 7. II. 1895 l. 2927 ZOR. t. II. str. 259 (UR. P. 296) o wypłacaniu wszystkich poborów nauczyciela, prócz ryczałtu kancelaryjnego, za jednym kwitem.

RR. RSK. z d. 15. I. 1876 l. 13353 ZOR. t. I. str. 109 (UR. P. 297) i z d. 18. VII. 1896 l. 14718, (UR. P. 298) w sprawie koramizowania kwitów na wynagrodzenie nauczycieli tymczasowych.

R. RSK. z d. 22. X. 1901 l. 23544 UR. P. 314 w sprawie wniosków o asygnowanie wynagrodzenia nauczycielom tymczasowym i pomocniczym.

RR. RSK. z d. 22. III. 1901 l. 8282 DU. Nr. 12. i z d. 20. XII. 1904

Przy pierwszym stałem mianowaniu w pewnej kategorii służbowej mają siły nauczycielskie złożyć przysięgę służbową według przepisanej roty przysięgi; po każdej późniejszej nominacji w tej kategorii służbowej następuje przypomnienie przysięgi w miejsce osobnej przysięgi służbowej¹⁾.

l. 48155 DU. Nr. 32. w sprawie przesyłania poborów nauczycieli przekazami pocztowymi.

R. RSK. z dn. 10. V. 1902 l. 13044 DU. Nr. 18. w sprawie remuneracji za naukę kobiecych robót ręcznych w szkołach wiejskich.

R. RSK. z d. 11. XI. 1890 l. 20426 ZOR. t. II. str. 91 (UR. P. 300) w sprawie wskazywania urzędów podatkowych, w których pobory mają być wypłacane.

¹⁾ Art. 6. ust. z d. 11. VI. 1905 Dz. u. kr. Nr. 73.

Rota przysięgi

sił nauczycielskich publicznych szkół ludowych.

(Dla wszystkich:)

Ponieważ Pan zostałeś mianowany . . . . .
 . . . . ., przeto przysięgniesz Panu Bogu Wszechmogącemu i przyrzekniesz na swoją cześć i uczciwość, że będziesz niezłomnie wiernym i posłusznym Jego Ces. i Król. Apostolskiej Mości Franciszkowi Józefowi Pierwszemu, z Bożej łaski Cesarzowi Austrii i t. d. i Potomkom z Jego Najwyższego rodu i krwi, że niezłomnie zachowasz zasadnicze ustawy państwa, że ściśle będziesz wykonywać prawa i przepisy, wydane przez władze przełożone, że według najlepszej wiedzy i woli będziesz wypełniać obowiązki służbowe i starannie unikać wszelkiego zachowania się sprzecznego z tymi obowiązkami i uwłaczającego powadze stanu nauczycielskiego, lub też działalności wychowawczej i nauczycielskiej, oraz wszelkiego nadużycowania swego urzędowego stanowiska.

Przysięgniesz Pan,

(Dla dyrektorów i kierowników)

że będziesz we wszystkim przyświecać dobrym przykładem nauczycielom i uczniom, ściśle nadzorować nauczycieli zakładu swemu kierownictwu powierzonego, że będziesz się z nimi obchodzić z poważaniem i uprzejmością, że będziesz ich nakłaniać do wiernego wypełniania obowiązków, według sił wspierać ich w wykonywaniu zawodu i zachęcać do zmiernego do celu współdziałania, że mieć będziesz wszędzie prawdziwe dobro szkoły i nic więcej, jak tylko to dobro, na oku.

(Dla przełożonych jednoklasowych szkół ludowych)

że wszędzie mieć będziesz prawdziwe dobro szkoły, powierzonej swemu kierownictwu i nic więcej, jak tylko to dobro, na oku i że będziesz we wszystkim przyświecać dobrym przykładem młodzieży szkolnej,

(Dla nauczycieli religii)

że okazywać będziesz poważanie kierownikowi szkoły, w której działać jesteś powołany, chętnie spełniać jego zarządzenia we wszy-

Tymczasowo mianowane siły nauczycielskie i nauczyciele pomocniczy składają ślubowanie zastępujące przysięgę służbową¹⁾.

Dzień złożenia przysięgi, przypomnienia przysięgi lub ślubowania, tudzież dzień rozpoczęcia służby należy uwidocznić na dekrete mianowania.

Siły nauczycielskie, zatrudnione w publicznej szkole ludowej innego kraju, otrzymują dekret mianowania za pośrednictwem swej przełożonej władzy szkolnej okręgowej, z reguły najmniej na ośm tygodni przed terminem uwolnienia. Uwolnienie ich następuje bądź z końcem stycznia, bądź też z końcem lipca a mianowicie tak, aby mogli zgłosić się do służby pierwszego dnia najbliższego miesiąca.

§ 123. Przed każdym stałem obsadzeniem posady nauczycielskiej w szkole żeńskiej może Rada szkolna krajowa, ze względu na każdorazowe potrzeby szkoły, postanowić po wysłuchaniu Rady szkolnej okręgowej — jednak bez naruszenia wydanego ewentualnie przy systemizowaniu tej posady zasadniczego zarządzenia — czy

stkich sprawach, tyjących się porządku i karnośći w szkole oraz dobra młodzieży, starać się zawsze o zgodne współdziałanie z towarzyszami zawodu, we wszystkim przyświecać młodzieży szkolnej dobrym przykładem,

(Dla innych sił nauczycielskich)

że okazywać będziesz poważanie i posłuszeństwo kierownikowi szkoły, w której działać jesteś powołany, starać się zawsze o zgodne współdziałanie z towarzyszami zawodu, we wszystkim przyświecać młodzieży szkolnej dobrym przykładem,

(Dla wszystkich)

dziatwę wychowywać religijnie i obyczajnie, rozwijać jej umysł, wyposażyć ją w wiadomości i uzdolnienia, potrzebne dla dalszego przygotowania do życia i stwarzać podstawę do wychowania dzielnych ludzi i członków społeczeństwa, przy ocenie postępów młodzieży przestrzegać sumiennej surowości i bezstronności i nie dać się nigdy odwieść od tych obowiązków żadnymi względami.

Przyrzekniesz Pan wreszcie, że ani obecnie nie należysz do żadnego zagranicznego towarzystwa, mającego na oku cele polityczne, ani też nadal do takiego towarzystwa należeć nie będziesz.

Do tego, co mi właśnie przeczytano i co dokładnie i dobrze zrozumiałem, powinienem i chcę się wiernie zastosować.

Tak mi Panie Boże dopomóż!

¹⁾ R. RSK. z dn. 28. V. 1907 l. 21601 DU. Nr. 14. w sprawie ślubowania nauczycieli tymczasowych.

posadę tę ma się obsadzić siłą żeńską, czy męską, czy też ma się dopuścić do ubiegania się siły nauczycielskie bez różnicy płci (116).

W szkołach mieszanych można celem zapewnienia dziewczętom nauki kobiecych robót ręcznych¹⁾ lub gimnastyki²⁾ dopuścić do ubiegania się o posadę nauczycielską tylko żeńskie siły nauczycielskie³⁾ (6).

§ 124. Wymiar obowiązkowych godzin nauki stosuje się do potrzeb szkoły w granicach obowiązków przyjętych w myśl dekretu nominacyjnego. Wymiar obowiązkowych godzin nauki dla kierowników szkół należy zniżyć do koniecznej granicy, aby im zostało dosyć wolnego czasu do spełnienia ich specjalnych obowiązków.

Za godziny nadobowiązkowe w tej szkole, w której siłę nauczycielską zamianowano, należy ją według art. 18. ustawy krajowej z 25. maja 1907, Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 49. osobno wynagradzać⁴⁾.

Natomiast czynności służbowe w innej szkole ludowej pospolitej lub w szkole wydziałowej musi się zawsze osobno wynagradzać, nawet wtedy, jeżeli obie szkoły są pod wspólnem kierownictwem, o ile nauczyciel nie zobowiązał się do nich przy swem mianowaniu.

¹⁾ R. RSK. z d. 10. V. 1902 l. 13044 DU. Nr. 18. w sprawie uregulowania nauki tego przedmiotu w szkołach ludowych wiejskich.

²⁾ R. RSK. z d. 6. X. 1904 l. 34152 DU. Nr. 25. w sprawie nauki gimnastyki w szkołach żeńskich.

³⁾ Porównaj art. 6. ustawy z dnia 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

⁴⁾ Porównaj RR. RSK. z d. 17. I. 1889 l. 997 odstępowi VI. ZOR. t. II. str. 11 (UR. P. 302);

— z d. 23. IV. 1892 l. 5101 ZOR. t. II. str. 139 (UR. P. 303) — i

— z d. 13. V. 1902 l. 13623 DU. Nr. 19. dotyczące terminów i sposobu przedkładania przez Rady szkolne okręgowe wniosków o przyznanie remuneracji za godziny nadobowiązkowe.

Nadto RR. RSK.:

— z d. 27. IV. 1895 l. 10267 ZOR. t. II. str. 269 (UR. P. 304) o uwolnieniu od opłaty stemplowej podań o takie remuneracje;

— z d. 30. XII. 1889 l. 23157 odstępowi III. o wynagrodzeniu nauczycieli świeckich za naukę religii ZOR. t. II. str. 54 (UR. P. 302);

— z d. 25. XI. 1900 l. 28892 DU. Nr. 42. w sprawie koramizowania kwitów na remuneracje za godziny nadobowiązkowe;

— z d. 10. II. 1902 l. 31101 C) DU. Nr. 6. w sprawie remuneracji nauczycieli za naukę gimnastyki, odbywającą się w sali „Sokoła“.

— z d. 15. IX. 1877 l. 5128 ZOR. t. I. str. 145 (UR. P. 155) i z d. 26. I. 1903 l. 614/Pr., UR. P. 155 w sprawie remuneracji za pielęgnowanie

§ 125. Jeżeli nauczyciel z powodu niezdolności do służby lub z innych ważnych powodów nie może udzielać nauki lub wypełniać innych obowiązków służbowych, winien bezzwłocznie zawiadomić o tem kierownika szkoły i podać zarazem przyczynę, oraz, o ile to możliwe, także przypuszczalny czas trwania przeszkody.

Kierownik szkoły winien w razie przeszkody własnej zawiadomić o niej Radę szkolną okręgową i Radę szkolną miejscową, a w szkołach więcejklasowych także swego zastępcę (141).

Urlopów do trzech dni udziela kierownikowi szkoły Rada szkolna miejscowa¹⁾, innym siłom nauczycielskim kierownik szkoły. O każdorazowym udzieleniu urlopu należy donieść Radzie szkolnej okręgowej.

O urlop dłuższy mają siły nauczycielskie prosić Rady szkolnej okręgowej, która o jego udzieleniu zawiadamia także Radę szkolną miejscową.

Rada szkolna krajowa postanawia, czy do podania o urlop, do prośby o zniesienie obowiązkowego wymiaru godzin lub o uwolnienie od udzielania nauki pewnych poszczególnych przedmiotów, wniesionych z powodu niezdolności do służby, należy dołączać świadectwo lekarskie lub też świadectwo lekarza urzędowego. Rada szkolna krajowa może także ograniczyć prawo udzielania urlopów służące Radzie szkolnej miejscowej, względnie kierownikowi szkoły, do pewnej oznaczonej ilości dni w ciągu roku szkolnego i zastrzedz sobie udzielanie dłuższych urlopów w szczególności wtedy, jeżeli z tego wynikają koszta zastępstwa, remuneracyi lub w ogólności jakiegokolwiek wynagrodzenia²⁾.

śpiewu choralnego kościelnego (cerkiewnego) i terminu przedkładania wniosków.

O obowiązkowym udzielaniu nauki dopełniającej w granicach ustawą określonych: Art. 17. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

O wynagrodzeniu nauczycieli przedmiotów nadobowiązkowych postanawia Art. 19. ustawy z d. 11. VI. 1905 Dz. u. k. Nr. 73.

O wynagrodzeniu nauczycieli za naukę w zakładach i kursach, połączonych ze szkołą ludową, patrz Art. 25. ust. z dn. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

¹⁾ § 9. p. 7. ustawy z dn. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 58.

²⁾ Porównaj RR. RSK.:

z d. 27. IX. 1895 l. 14430 UR. P. 260 w sprawie urlopu nauczycieli przeniesionych;

z d. 30. V. 1899 l. 12892 DU. Nr. 26 w sprawie urlopu nauczycielek wychodzących za mąż;

Do wykonywania mandatu na posła do Rady państwa lub na Sejm krajowy nie potrzebują nauczyciele urlopu.

Kierownik szkoły ma nauczycieli uwolnić na czas potrzebny do wykonania prawa wyborczego do publicznych ciał reprezentacyjnych.

§ 126. Rada szkolna krajowa postanawia, w jaki sposób należy zarządzać zastępstwo sił nauczycielskich w razie ich przeszkody lub urlopu i wydaje również przepisy o odnośnem postępowaniu.

Zanim w każdym poszczególnym przypadku nadejdzie zarządzenie władzy szkolnej, winien w szkołach więcejklasowych kierownik szkoły, a w razie jego przeszkody zastępca, starać się, aby nauka nie doznała przerwy.

Stać się to może albo przez użycie sił nauczycielskich wolnych od służby, albo przez przesunięcie godzin nauki nieobecnej siły nauczycielskiej na porę późniejszą z równoczesnem pomnożeniem godzin nauki innych sił nauczycielskich, albo przez zaprowadzenie nauki półdiennej, lub też przez wydanie innych odpowiednich zarządzeń (52).

§ 127. Podczas feryi szkolnych, w dniach i półdniach wolnych od nauki, tudzież po zakończeniu nauki codziennej, może nauczyciel wydalic się z siedziby szkoły bez urlopu, o ile inne obowiązki służbowe nie są temu na przeszkodzie¹⁾.

Kierownik szkoły winien także podczas feryi szkolnych zawiadomić Radę szkolną okręgową o każdym wydaleniu się, przekraczającym 8 dni, podając zarazem swoje miejsce pobytu i zamieszkania (148).

§ 128. Siły nauczycielskie, zajęte w publicznych szkołach ludowych, mają spełniać obowiązki swego publicznego urzędu wiernie i sumiennie; w wypełnianiu swego zadania znajdują poparcie u swych przełożonych, mają prawo domagać się współdziałania domu rodzicielskiego i jako osoby urzędowe korzystają z ustawowej ochrony władz w całej pełni (130, 143, 225).

z d. 14. VIII. 1900 l. 9477 DU. N. 26. w sprawie świadectw lekarskich;

z d. 24. X. 1902 l. 36677 DU. Nr. 38. w sprawie podań o urlop.

¹⁾ Porównaj §§ R.: 9, 13, 14, 35, 75, 77, 99, 105, 108, 111, 114, 130, 131, 132, 146, 149, 153, 158, 214, 215, 217, 218, 219, 224.

Winni one jednak unikać wszelkiego zachowania się sprzecznego z obowiązkami służbowymi i uwłaczającego powadze stanu nauczycielskiego lub też ich działalności wychowawczej i nauczycielskiej, oraz wystrzegać się wszelkiego nadużywania swego urzędowego stanowiska, w szczególności zaś wszelkich wicherzeń politycznych, narodowościowych, społecznych lub wyznaniowych¹⁾.

§ 129. Nauczyciele winni stosować się chętnie i ściśle do ustaw i rozporządzeń jakoteż poleceń władz szkolnych, nadzorczych organów szkolnych i kierownika szkoły, udzielonych im napomnień i wskazówek sumiennie przestrzegać, tudzież zastosowywać je skutecznie przy nauce i przy spełnianiu innych swych obowiązków.

Jeżeli nauczyciel sądzi, że pewne zarządzenie kierownika szkoły sprzeciwia się ustawie lub Regulaminowi, albo też zagraża interesom szkoły, może o tem donieść Radzie szkolnej okręgowej, co jednak nie zwalnia go od obowiązku zastosowania się do polecenia kierownika szkoły.

Nauczyciele są obowiązani zachowywać się uprzejmie wobec członków władz szkolnych i innych członków grona nauczycielskiego, tudzież przez zgodne współdziałanie podnosić powagę szkoły u publiczności i utrzymywać zaufanie ku niej.

Starszeństwo w gronie sił nauczycielskich równej kategorii zależy od terminu stałego mianowania w służbie szkolnej, przy równym czasie stałej służby od terminu złożenia egzaminu kwalifikacyjnego do szkół ludowych; w razach wątpliwych przysługuje pierwszeństwo sile nauczycielskiej starszej wiekiem.

§ 130. Nauczyciele są obowiązani w interesie nauki i frekwencji szkolnej, przedewszystkiem zaś w interesie wychowania, utrzymywać z wszelką usilnością konieczną styczność z domem rodzicielskim. Dla omawiania dotyczących kwestyi można za zezwoleniem Rady szkolnej okręgowej urządzać zebrania rodzicielskie. W obcowaniu z rodzicami młodzieży szkolnej i w urzędowych stosunkach ze stronami wogóle winni nauczyciele postępować uprzejmie i uprzedzająco, udzielać z wszelką gotowością potrzebnych rad i pouczeń, oraz starać się wszelkimi sposobami o pozyskanie zaufania ludności.

¹⁾ Porównaj art. 23. ustawy z d. 11. VI. 1905 Dz. u. kr. Nr. 73.

Z drugiej strony są rodzice lub ich zastępcy obowiązani popierać czynnie szkołę ludową w wypełnianiu jej zadania, stosować się do odnośnych przepisów i wskazówek władz szkolnych, zważać na rady nauczycieli dotyczące się nauki lub wychowania dzieci i jawić się w budynku szkolnym, jeżeli kierownik szkoły wezwie ich w interesie nauki lub wychowania dzieci, względnie pupilów (68, 214, 224—226).

§ 131. Celem osiągnięcia pomyślnego stanu nauki winni nauczyciele przygotowywać się starannie do lekcji, poprawiać sumiennie ćwiczenia piśmienne dzieci szkolnych, stosować się ściśle do planu naukowego, nie odstępować od podziału godzin i poszczególnych godzin nauki nie używać inaczej, jak tylko na spełnienie każdorazowego zadania nauki.

O ile nie zajdą żadne nadzwyczajne okoliczności, jest każdy nauczyciel odpowiedzialny za osiągnięcie przepisanego celu nauki¹⁾ (7).

Nauczyciele winni zapisywać codziennie do dziennika lekcyjnego²⁾ przerobiony materiał naukowy, domowe ćwiczenia piśmienne i wypracowania szkolne, tudzież z należyłą pilnością i starannością utrzymywać akta urzędowe, oraz wygotowywać świadectwa i zawiadomienia szkolne.

Winni oni także starać się ciągle o dalsze kształcenie się własne³⁾ (150).

§ 132. Nauczyciele mają ściśle przestrzegać przepisanego czasu nauki i mają wogóle celem zapewnienia spokojnego rozpoczęcia nauki jawić się w izbie szkolnej na kwadrans przed nauką, o ile

¹⁾ Porównaj RR. RSK. z d. 5. XI. 1894 l. 26781, reprodukowane w DU. z r. 1898 Nr. 40. i z d. 15. XI. 1898 l. 29901 DU. Nr. 40. w sprawie oceny skuteczności służby nauczycielskiej.

²⁾ R. RSK. z d. 7. XI. 1905 l. 44722 DU. Nr. 31. w sprawie osobnych dzienników lekcyjnych dla przedmiotów nadobowiązkowych.

³⁾ Porównaj § 43. — 47. ustawy państwowej z d. 14. V. 1869 Dz. u. p. Nr. 62; — R. MWO. z d. 8. V. 1872 l. 3306 Dz. u. p. Nr. 68. w sprawie okręgowych i krajowych konferencji nauczycielskich; — tudzież RR. RSK: z d. 3. VIII. 1897 l. 8279 DU. Nr. 5. w sprawie rozdziału bibliotek okręgowych; — z d. 9. VII. 1902 l. 17502 DU. Nr. 25. o założeniu muzeum szkolnego we Wiedniu; — z d. 3. XII. 1903 l. 606/pr. DU. Nr. 36. o założeniu muzeum szkolnego we Lwowie.

nie zaprowadzono wspólnego nadzoru kilku klas; mają wykonywać ściśle uchwały konferencji nauczycielskiej co do nadzorowania dzieci; winni też wszyscy brać udział w oficjalnych uroczystościach szkolnych (9, 75).

§ 133. Nauczyciele winni ściśle czuwać nad tem, aby do izb szkolnych wchodziły podczas nauki tylko osoby do tego uprawnione, tudzież aby prawidłowy tok nauki nie doznawał przeszkody.

Winni oni unikać użytkowania lokalności szkolnych w sposób niezgodny z ich przeznaczeniem i zachowywać ściśle przepisy higieny szkolnej (69).

§ 134. Nauczycielom zakazuje się jak najsurowiej używać dzieci szkolnych do załatwiania spraw i czynności, które są niezgodne z karnością szkolną, nie są w żadnym związku z celem nauki lub zagrażają zdrowiu dzieci; w szczególności nie wolno używać dzieci szkolnych do robót we własnem gospodarstwie domowem nauczyciela, do czyszczenia budynku szkolnego lub do wywiadywania się o podejrzanych zasłabnięciach współuczniów.

Tylko w razie koniecznym i to jedynie wtedy, jeżeli przeciw temu nie przemawiają żadne względy zdrowotne, wolno poruczyć dzieciom szkolnym udzielanie wiadomości rodzicom współuczniów.

§ 135. Nauczycielom z reguły nie wolno sprzedawać dzieciom szkolnym książek szkolnych lub przyborów do pisania i rysowania, jakoteż innych potrzebnych artykułów, ani też zalecać im pewnych oznaczonych sklepów z przyborami do pisania i rysowania. Gdzie jednak stosunki miejscowe koniecznie tego wymagają, może Rada szkolna okręgowa zezwolić, aby kierownik szkoły bez żadnego zysku postarał się dla dzieci szkolnych o potrzebne książki szkolne, przybory naukowe i inne artykuły (18).

Nauczyciele winni nadto wystrzegać się wszelkich kroków, zmierzających do rozpowszechniania książek szkolnych, tudzież przyborów i środków naukowych, gdyby powodu tego dopatrywać się można raczej w interesie nakładcy lub autora, niż w ich wartości pedagogicznej; winni unikać zachęcania dzieci do kupna własnych lub obcych utworów literackich, lub też zbierania na nie abonentów wśród młodzieży szkolnej.

§ 136. Jakie zajęcia uboczne nie dadzą się pogodzić z urzędem nauczycielskim, tudzież, czy do objęcia ubocznego zatrudnienia mu-

si się uzyskać zezwolenie władz szkolnych, postanawia Rada szkolna krajowa na podstawie ustawy krajowej.

Nauczycielom nie wolno udzielać w szkole nauki dodatkowej po godzinach szkolnych, oraz urządzać na sposób szkolny jakiegokolwiek ubocznej nauki dla dzieci szkolnych, za którą one płaciłyby wynagrodzenie¹⁾ (212).

§ 137. Nauczycielom nie wolno przyjmować podarunków od dzieci szkolnych lub od ich rodziców, ani też zbierać pieniędzy między młodzieżą szkolną celem ofiarowania przy jakiejś sposobności podarunku kierownikowi szkoły lub innej sile nauczycielskiej.

Inne składki pieniężne można urządzać w szkole tylko za wyraźnem zezwoleniem Rady szkolnej krajowej, jeżeli cel jest dobroczynny lub powszechnej użyteczności, tudzież jeżeli przytem ominie się wszelki niewłaściwy sposób zbierania składki i wykluczy jakikolwiek przymus bezpośredni lub pośredni.

Nauczyciel ma jedynie w ten sposób swój wpływ zaznaczyć, że szlachetny cel zaleci sercom dzieci szkolnych.

§ 138. Prośby o uwolnienie ze służby z powodu dobrowolnego zrzeczenia się posady należy wносить u kierownictwa szkoły z reguły conajmniej na trzy miesiące przed końcem półroczu, względnie roku szkolnego; kierownictwo szkoły ma ją przedłożyć Radzie szkolnej okręgowej²⁾.

W żadnym razie nie wolno nauczycielowi opuścić służby szkolnej prędzej, dopóki nie zostanie od niej prawidłowo uwolniony³⁾.

§ 139. Stosunki służbowe nauczycieli religii, ustanowionych osobno przez władze szkolne w publicznych szkołach ludowych należy wogóle, nie naruszając praw właściwych zwierzchniczych

¹⁾ Porównaj art. 20. ustawy z d. 11. VI. 1905 Dz. u. k. Nr. 73.

R. RSK. z d. 17. I. 1889 l. 997 odstępek VII. ZOR. t. II. str. 11 (UR. P. 271) w sprawie przedkładania wniosków przez Rady szkolne okręgowe co do zajęć ubocznych. — R. RSK. z d. 3. II. 1909 l. 34128 DU. Nr. 5. w sprawie udzielania nauki elementarnej więźniom Sądów powiatowych.

²⁾ Art. 37. ust. z d. 11. VI. 1905 Dz. u. k. Nr. 73.

³⁾ R. RSK. z d. 10. VIII. 1904 l. 15923 DU. Nr. 20. w sprawie powinności wojskowej nauczycieli.

władz wyznaniowych, oceniać według przepisów obowiązujących resztę nauczycieli¹⁾ 120).

Nauczyciele religii ustanowieni przez kościoły lub stowarzyszenia religijne mają przy wypełnianiu swych czynności nauczycielskich stosować się do ustaw szkolnych i do wydanych w ich granicach rozporządzeń, a w szczególności do postanowień Regulaminu, na równi z innymi nauczycielami²⁾.

Przed przedsięwzięciem jakichkolwiek urzędowych kroków należy jednak w poszczególnych przypadkach nawiązać wedle możliwości rokowania z właściwą władzą kościelną, względnie z przełożeniem izraelskiej gminy wyznaniowej.

§ 140. Hospitanci lub tak zwani praktykanci szkolni mogą być w szkołach ludowych dopuszczani tylko wyjątkowo za osobnym zezwoleniem Rady szkolnej krajowej³⁾.

W celu swego wykształcenia mogą oni przysłuchiwać się nauce różnych sił nauczycielskich; zabrania się jednak jak najsurowiej poruczać im samodzielne udzielania nauki.

XI. 6 prawach i obowiązkach kierownika szkoły.

§ 141. Bezpośrednim przełożonym każdej więcejklasowej szkoły ludowej jest nauczyciel zamianowany jej kierownikiem lub dyrektorem (kierowniczką, dyrektorką).

W razie jego przeszkody obejmuje zastępstwo jedna z sił nauczycielskich według starszeństwa, dopóki Rada szkolna okręgowa nie poruczy zastępstwa innej sile nauczycielskiej (129).

Kierownik szkoły zarządza całym zakładem; on jest w pierwszej linii odpowiedzialny za ściśle wykonywanie ustaw i rozporzą-

¹⁾ Pobory nauczycieli religii w publicznych szkołach ludowych normuje ustawa z d. 1. XII. 1889 Dz. u. k. Nr. 71. (UR. P. 347); — porównaj też R. RSK. z d. 30. XII. 1889 l. 23157 ZOR. t. II. str. 54 (UR. P. 289) wprowadzające tę ustawę, zmienione częściowo i uzupełnione R. RSK. z d. 10. III. 1890 l. 4410 ZOR. t. II. str. 76 (UR. P. 288), — tudzież R. RSK. z d. 20. XI. 1907 l. 16956 DU. Nr. 28. w sprawie poborów tymczasowych nauczycieli religii.

²⁾ Porównaj § 7. ustawy z d. 20. VI. 1872 Dz. u. p. Nr. 86.

³⁾ R. RSK. z d. 7. V. 1900 l. 10036 DU. Nr. 15. w sprawie praktykantów i praktykantek.

dzei oraz wskazówek władz szkolnych i nadzorczych organów szkolnych, tudzież za prawidłowy stan szkoły.

§ 142. Kierownik szkoły zastępuje szkołę na zewnątrz, pośredniczy w stosunku urzędowym z władzami szkolnymi i przechowuje pieczęć urzędową¹⁾.

Podania wystosowane do władz szkolnych winni nauczyciele wnosić za pośrednictwem kierownictwa szkoły; kierownik szkoły przyjmuje te podania i przedkłada je bezzwłocznie z odpowiednim przedstawieniem właściwej władzy szkolnej.

Zażalenia na kierownika szkoły można wnosić bezpośrednio do Rady szkolnej okręgowej.

§ 143. Kierownik szkoły ma wdrażać podwładne mu siły nauczycielskie do wiernego wypełniania obowiązków i wspierać je wedle sił w wykonywaniu ich zawodu. Ma on przyświecać im dobrym przykładem, pomagać radą i czynem przy udzielaniu nauki, we wszystkich sprawach dotyczących karności szkolnej i w stosunku ze stronami, oraz w sposób poważny wpływać na ich zachowanie się, ilekroć to się okaże potrzebne (128).

§ 144. Kierownik szkoły winien czuwać nad tem, aby uchwalone na konferencji nauczycielskiej jednolite zasady nauczania, karności szkolnej i urzędzenia szkoły stosowano i przeprowadzano równomiernie; z tego też powodu ma być z reguły obecnym w budynku szkolnym podczas trwania nauki, zwracać jak największą uwagę na skuteczność wychowania i nauczania, hospitować często naukę wszystkich sił nauczycielskich w szkole zatrudnionych i dążyć do usunięcia ewentualnych nieporządków i nadużyć (150).

Nie wolno mu czynić uwag siłom nauczycielskim w obecności dzieci szkolnych, lub w inny sposób naruszać ich powagi.

---

¹⁾ RR: RSK. z d. 31. III. 1876 l. 2324 i z d. 31. V. 1878 l. 4836 ZOR. t. I. str. 115. i 168. (UR. P. 310.) w sprawie uwolnienia zwykłej korespondencji urzędowej od opłaty pocztowej, obowiązku zaś opłacania pism poleconych; — z d. 25. XI. 1901 l. 34821 DU. Nr. 42. w sprawie nowych książek pocztowych nadawczych; — z d. 22. XII. 1906 l. 16521 DU. Nr. 27. w sprawie nowych formularzy wykazów statystycznych.

Bezpośredni nadzór nad stanem i postępem nauki religii służy właściwemu kościołowi lub stowarzyszeniu religijnemu¹⁾.

§ 145. Na początku roku szkolnego układa kierownik szkoły podział godzin, przeznacza, o ile to nie nastąpiło już z końcem ubiegłego roku szkolnego, dla każdej klasy gospodarza i przydziela w razie potrzeby poszczególne przedmioty nauki w klasach innym siłom nauczycielskim (16, 105).

Przy tem winien on uwzględniać według możliwości uzasadnione życzenia sił nauczycielskich i w ogólności uważać na to, aby one stosownie do swej kwalifikacyi nauczycielskiej i w zakresie obowiązkowego wymiaru godzin były zajęte jak najrównomierniej²⁾.

Jeżeli szkoła niema własnego nauczyciela religii, należy godziny nauki religii wyznaczać w porozumieniu z urzędem parafialnym, względnie z przełożeniem izraelickiej gminy wyznaniowej. Gdyby nie można w tym względzie osiągnąć zgody, należy odnieść się do Rady szkolnej okręgowej. Urząd parafialny, względnie przełożenie izraelickiej gminy wyznaniowej, ma w należyтым czasie przed rozpoczęciem roku szkolnego podać kierownikowi szkoły do wiadomości swoje życzenia co do wyznaczenia godzin na naukę religii, tudzież nazwiska osób, którym poruczono jej udzielanie³⁾ (110).

Ustalony podział godzin należy w szkołach ludowych dwu- i więcej-klasowych, po przeprowadzeniu nad nim obrad na konferencyi nauczycielskiej, przedłożyć do zatwierdzenia Radzie szkolnej okręgowej wraz z zarządzeniami, wydanemi co do rozdziału klas i przedmiotów naukowych.

¹⁾ Porównaj: § 2. ustawy z d. 25. V. 1868 Dz. u. p. Nr. 48. o stosunku szkoły do kościoła;

§ 5. państwowej ustawy szkolnej z d. 14. V. 1869 Dz. u. p. Nr. 62;

§ 18. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 58. o władzach nadzorczych miejscowych.

Członkowie Rady szkolnej okręgowej nie mogą wchodzić na lekcye religii wyznania, do którego sami nie należą § 17. ustawy z d. 26. VI. 1899 Dz. u. kr. Nr. 84.

²⁾ R. RSK. z d. 22. XII. 1893 l. 26660, ZOR. t. II. str. 194 i 196 (UR. P. 142) w sprawie nadzoru i podziału zajęć w szkołach 5- i 6-klasowych.

³⁾ R. RSK. z d. 14. I. 1872 l. 85. ZOR. t. I. str. 7 (UR. P. 340) w sprawie zastępstwa duszpasterza w razie jego przeszkody.

§ 146. W każdej szkole ludowej należy utrzymywać następujące akta urzędowe: kronikę szkolną, inwentarz szkolny, protokół czynności, indeks normaliów, księgę wizytacyjną, katalogi biblioteczne, spis książek dla ubogich dzieci¹⁾, spis książek zaleconych do bibliotek młodzieży szkolnej, katalogi klasowe, względnie katalog główny, wykazy uczęszczania, dzienniki lekcyjne, nadto szczegółowe plany naukowe, a w szkołach dwu- i więcej-klasowych protokół konferencyjny.

Akta urzędowe prowadzi kierownik szkoły; inne siły nauczycielskie mają w razie potrzeby pomagać mu w tej czynności (35).

Dziennik lekcyjny i katalog klasowy prowadzi gospodarz klasy; inne siły nauczycielskie zajęte w klasie czynią w nich zapiski dotyczące się ich przedmiotów naukowych i godzin nauki. Jeżeli w jednej klasie są połączone dwa stopnie nauki, należy prowadzić dziennik lekcyjny osobno dla każdego stopnia (131).

Kierownik szkoły czuwa nad należytem prowadzeniem tych aktów urzędowych²⁾.

Szczegółowe postanowienia co do urządzenia, prowadzenia i przechowania aktów urzędowych wydaje Rada szkolna krajowa³⁾.

§ 147. Kierownik szkoły winien poznać dokładnie wpływające rozporządzenia władz szkolnych i wszystkie inne normalia, oraz zaznajamiać z niemi podwładne siły nauczycielskie; winien notować wszystkie przepisy i rozporządzenia po porządku w indeksie normaliów i przechowywać według roczników. Nauczycielowi wolno w każdej chwili korzystać z indeksu normaliów i zbioru normaliów.

Nieznajomość ogłoszonych przepisów nie stanowi w danym razie żadnej podstawy do usprawiedliwienia⁴⁾ (150).

¹⁾ R. RSK. z d. 30. IV. 1889 l. 6196, ZOR. t. II. str. 29 (UR. P. 171) o prowadzeniu ewidencji książek dla ubogich dzieci.

²⁾ R. RSK. z d. 18. IV. 1892 l. 7092, ZOR. t. II. str. 139 (UR. P. 33). w sprawie nadzoru okręgowych inspektorów szkolnych nad prowadzeniem aktów szkolnych.

³⁾ Porównaj R. RSK. z d. 26. II. 1909 l. 3396 DU. Nr. 8. w sprawie prowadzenia i utrzymywania katalogów klasyfikacyjnych.

⁴⁾ R. RSK. z d. 27. II. 1877 l. 1771, ZOR. t. I. str. 136 (UR. P. 32) w sprawie obznajamiania nauczycieli z przepisami przez okręgowych inspektorów szkolnych.

R. RSK. z d. 8. VI. 1897 l. 238/Pr. DU. Nr. 1. o rozpoczęciu wydawania „Dziennika urzędowego c. k. Rady szk. krajowej“.

§ 148. Kierownik szkoły sprawuje nadzór nad budynkiem szkolnym i porządkiem domowym. Winien on przestrzegać, aby w budynku szkolnym były ściśle zachowywane przepisy sanitarne¹⁾, aby w budynku oraz na boisku przeznaczonem na zabawy i gimnastykę²⁾ panowały czystość i porządek, aby izby szkolne, urządzenie i sprzęty szkolne, zbiory i biblioteki znajdowały się w stanie odpowiadającym celowi nauki i higienie, tudzież, aby budynek szkolny wraz ze wszystkimi przynależnościami nie był ani przez siły nauczycielskie ani przez kogokolwiek innego używany w sposób sprzeczny z jego przeznaczeniem. Zezwolenie na używanie ubikacji szkolnych do innych celów, aniżeli szkolnych, przysługuje w każdym poszczególnym przypadku Radzie szkolnej krajowej³⁾.

Jeżeli mają być wydane jakie zarządzenia ze względu na stan budowlany lub sanitarny budynku szkolnego lub w sprawie sprzętów i urządzeń szkolnych, winien kierownik szkoły zwrócić się natychmiast o pomoc do władz szkolnych⁴⁾.

¹⁾ Porównaj: Instrukcję Rady szkolnej krajowej z d. 13. IV. 1875 Dz. u. kr. Nr. 37 (UR. P. 93) o stawianiu i urządzeniu budynków szkolnych, tudzież RR. RSK: z d. 18. I. 1896 l. 880, — z d. 26. VII. 1900 l. 9197 i z d. 13. VI. 1903 l. 18864 UR. P. 239. 87. i 85. w sprawie opinii lekarskiej o nowych budynkach szkolnych, względnie ich adaptacji oraz przydatności gruntu pod budowę. Ustawę z d. 5. V. 1886 Dz. u. kr. Nr. 56. (UR. P. 99) o asekuracji budynków szkolnych R. RSK. z d. 11. VI. 1888 l. 8023 ZOR. t. I. str. 272 (UR. P. 99) o regularnem uiszczaniu premii asekuracyjnych; wreszcie RR. RSK. z d. 13. I. 1904 l. 821 DU. Nr. 2. z dn. 9. III. 1908 l. 11821 DU. Nr. 6. i z d. 30. VI. 1908 l. 15203 DU. Nr. 16. w sprawie środków zaradczych na wypadek pożaru. — Porównaj nadto uwagę do § 69. R.

²⁾ RR. RSK. z d. 10. II. 1902 l. 31101 DU. Nr. 6. w sprawie używania sal gimnastycznych Tow. „Sokół“ i z d. 10. V. 1903 l. 9255 DU. Nr. 15. w sprawie przyborów gimnastycznych.

³⁾ Porównaj RR. RSK: z d. 19. V. 1884 l. 5440 ZOR. t. I. str. 233 (UR. P. 100) w sprawie zakazu używania budynków szkolnych na cele nieszkolne; — z d. 31. X. 1885 l. 7445 ZOR. t. I. str. 262 (UR. P. 100) o zezwoleniu na szczepienie ospy w budynku szkolnym; — z r. 1896 l. 8393 UR. R. 100 o zezwoleniu na używanie izb szkolnych przez nauczycieli wędrownych; — z d. 28. I. 1891 l. 64/pr. ZOR. t. II. str. 99. (UR. P. 100) w sprawie umieszczania czyteli w budynkach szkolnych; — z d. 13. VII. 1900 l. 743 UR. P. 101 w sprawie używania mieszkania kierownika w budynku szkolnym na inne cele; — z d. 7. XI. 1900 l. 30561 DU. Nr. 37. w sprawie zakazu odbywania w budynku szkolnym zgromadzeń z charakterem politycznym.

⁴⁾ Porównaj: § 9. p. 2 ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. kr. Nr. 58; — § 8. p. 5. ustawy z d. 26. VI. 1899 Dz. u. k. Nr. 84; — art. 6—10 ustawy z d. 24. IV.

Kierownik szkoły ma nadto utrzymywać w należytem stanie ogród szkolny i doświadczalne pole gospodarcze; nie wolno mu tych nieruchomości używać na cele odmienne lub też wydzierżawiać (13).

Przy oddawaniu budynku szkolnego wraz z przynależnościami następcy należy sporządzić protokół w dwóch równobrzmiących egzemplarzach, z których jeden zostaje w aktach szkolnych, a drugi przedkłada się Radzie szkolnej okręgowej¹⁾.

§ 149. Bezpośredni nadzór nad środkami naukowymi i nad bibliotekami, oraz prowadzenie katalogów bibliotecznych może konferencya nauczycielska przekazać jednej lub więcej siłom nauczycielskim pod zwierzchniczym nadzorem kierownika szkoły²⁾.

Bezpośredni nadzór nad poszczególnymi izbami szkolnymi i nad znajdującym się w nich urządzeniem i sprzętami sprawuje gospodarz klasy.

XII. 6 konferencyi nauczycielskiej.

§ 150. W dwu- lub więcej-klasowych szkołach ludowych ma się odbywać regularnie co miesiąc konferencya nauczycielska.

1894 Dz. u. kr. Nr. 49. tudzież Instrukcyę z d. 14. VII. 1894 Dz. u. kr. Nr. 63. zmienioną częściowo d. 20. VIII. 1907 Dz. u. kr. Nr. 94.

¹⁾ RR. RSK: z d. 28. V. 1892 l. 10667 ZOR. t. II. str. 142 (UR. 33 i 178) w sprawie nadzoru inwentarzy szkolnych przez okręgowych inspektorów szkolnych i oddawania inwentarzy przez kierowników; — z d. 30. V. 1906 l. 13739 DU. Nr. 13. w sprawie wpisywania do inwentarzy szkolnych drzew i krzewów owocowych zasadzonych w ogrodach szkolnych.

²⁾ Instrukcyja o zakładaniu i nadzorowaniu bibliotek szkolnych, R. RSK. z d. 24. II. 1874 l. 408 ZOR. t. I. str. 90 (UR. P. 173). — Odpowiedzialność za treść książek w bibliotece dla młodzieży szkolnej R. RSK. z d. 7. VIII. 1875 l. 69/Pr. ZOR. t. I. str. 105 (UR. P. 174). Rewizya bibliotek szkolnych i nadzór nad lekturą młodzieży szkolnej RR. RSK. z d. 8. IV. 1885 l. 3817 i z d. 28. I. 1886 l. 15988/85, ZOR. t. I. str. 244 i 274 (UR. P. 175)

Zarządzenia z powodu rewizyi bibliotek szkolnych: R. RSK. z d. 31. V. 1886 l. 7091 ZOR. t. I. str. 284 (UR. P. 176). — Ocena książek co do ich przydatności do bibliotek szkolnych dla młodzieży R. RSK. z d. 31. XII. 1886 l. 18981, ZOR. t. I. str. 324 (UR. P. 177). — Nadzór nad inwentarzem szkolnym i oddawanie go nauczycielowi R. RSK. z d. 28. V. 1892 l. 10667, ZOR. t. II. str. 142 (UR. P. 33 i 178). — Zakaz nabywania do bibliotek szkolnych czasopisma „Deutscher Jugendbrunnen“ R. RSK. z d. 28. II. 1899 l. 4452 DU. Nr. 8.

Konferencja nauczycielska służy do wspólnego omówienia wszystkich pedagogicznych i administracyjnych spraw szkolnych w ogóle, oraz do dalszego kształcenia się nauczycieli. Konferencja nastręcza nauczycielom sposobność omówienia zasad nauczania, tudzież kaźdoczesnego stanu nauki, karności szkolnej i urzędów szkolnych, a przez wzajemną wymianę myśli i poglądów ułatwia osiągnięcie niezbędnęj zgodności i jednolitości postępowania.

Do konferencji nauczycielskiej należy powzięcie uchwał w sprawie sprawozdań, opinii i wykazów, jakoteż wniosków, które kierownictwo szkoły, ma przedkładać. Na niej ma się także omawiać sposób wykonania urzędowych rozporządzeń, które kierownik otrzymał (147).

Dla osiągnięcia równomiernego postępu i jednolitego traktowania nauki w poszczególnych klasach, a zwłaszcza w oddziałach równorzędnych, winna konferencja nauczycielska ustalić dokładnie cel nauki w poszczególnych klasach, tudzież tok nauki, jakiego ma się przestrzegać na każdym stopniu nauki w granicach planu naukowego i w zakresie wytkniętym przez okręgową konferencję nauczycielską. Na konferencji należy również omawiać spostrzeżenia ogólnej natury, poczynione przez kierownika szkoły przy hospitacyi klas wraz z odnośnemi wskazówkami (7, 144).

Konferencja nauczycielska rozstrzyga także w myśl postanowień Regulaminu o klasyfikacyi dzieci szkolnych i o uwolnieniu ich ze szkoły (89, 93, 97 i 114).

Konferencja nauczycielska rozstrzyga wreszcie w sprawie nabywania środków naukowych w miarę przyzwolonych na ten cel zasiłków pieniężnych i czyni wnioski o sprawienie nowych środków naukowych i dzieł do biblioteki.

Sposób udzielania nauki religii nie należy do obrad i uchwał konferencji nauczycielskiej.

§ 151. Przewodniczącym konferencji nauczycielskiej jest kierownik szkoły, a w razie przeszkody jego zastępca (141).

Członkami konferencji są wszyscy nauczyciele zajęci w szkole i w należących do niej ewentualnie ekspozyturach, łącznie z nauczycielami religii (116).

§ 152. Nauczyciele religii, ustanowieni przez kościół lub stowarzyszenie religijne, nauczyciele pomocniczy i wszystkie siły nauczycielskie, udzielające nauki w osobnych oddziałach szkolnych lub udzielające przedmiotów nadobowiązkowych, mają głos stanowczy tylko wtedy, gdy chodzi o ich przedmiot naukowy lub o ich uczniów.

Nauczyciele religii, ustanowieni przez kościół lub stowarzyszenie religijne i udzielający nauki religii klasami, mają głos stanowczy także we wszystkich sprawach ogólnych dotyczących się karności szkolnej, uczęszczania do szkoły i urzędzeń szkolnych, tudzież w sprawach szczegółowych, dotyczących się dzieci ich wyznania religijnego.

W innych sprawach mają wszystkie te siły nauczycielskie tylko głos doradczy.

§ 153. Członkowie grona nauczycielskiego każdej szkoły są obowiązani brać regularnie udział w konferencyach nauczycielskich; w razie przeszkody mają zawiadomić kierownika szkoły lub jego zastępcę, podając powód nieobecności.

§ 154. Rada szkolna okręgowa może na prośbę urzędu parafialnego, względnie przełożenia izraelskiej gminy wyznaniowej, zezwolić, aby nauczyciele religii ustanowieni przez kościół lub stowarzyszenie religijne brali udział tylko w konferencyach obradujących nad sprawami, w jakich przysługuje im głos stanowczy. Rada szkolna okręgowa może zezwolić, aby w tych konferencyach, na których omawia się sprawy ogólne, brał udział tylko jeden z spośród kilku nauczycieli religii czynnych w tej samej szkole, a ustanowionych przez pewien kościół lub stowarzyszenie religijne.

Rada szkolna okręgowa ma w tych razach w porozumieniu z urzędem parafialnym, względnie przełożeniem izraelskiej gminy wyznaniowej, ustalić wszystkie bliższe szczegóły co do odbywania konferencji nauczycielskich, co do zapraszania i udziału nauczycieli religii.

§ 155. Konferencję nauczycielską zwołuje przewodniczący na godzinę oznaczoną poza czasem nauki szkolnej, jednakże nie na dzień feryalny.

Nadzwyczajną konferencję nauczycielską należy odbyć, jeżeli kierownik sam uzna nagłą jej potrzebę, lub jeżeli dwaj członkowie grona nauczycielskiego przedstawia taki wniosek, podając powód i porządek dzienny.

Wyznaczając termin konferencji, ma przewodniczący zważać na to, aby wszyscy członkowie grona razem z nauczycielami religii mogli wziąć w niej udział bez osobnych wydatków¹⁾.

Konferencya nauczycielska ma trwać z reguły nie dłużej aniżeli trzy godziny; jeżeli nie można wyczerpać porządku dziennego, należy obrady przerwać i prowadzić je dalej w jednym z dni najbliższych.

Przewodniczący zaprasza członków na konferencję pisemnie, podając porządek dzienny.

We wszystkich obradach, dotyczących się higieny szkolnej lub stanu zdrowia poszczególnych dzieci szkolnych, winien brać udział z głosem doradczym lekarz, któremu poruczono czuwanie nad sprawami zdrowotnymi szkoły (lekarz szkolny) (70).

§ 156. Przewodniczący otwiera obrady i kieruje nimi; on jest odpowiedzialny za regularne odbywanie się konferencji i za prawidłowy tok obrad. Szczególnie winien on dbać o to, aby obrady konferencji odbywały się w sposób zgodny z powagą szkoły a z wykluczeniem wszelkich wycieczek osobistych.

Jeżeli zauważy, że sprawa poruszona na konferencji nauczycielskiej przekracza jej zakres działania, powinien nie dopuścić do dalszego jej omawiania; jeżeli okaże się potrzebnem, aby w obradach wziął udział członek grona nieobecny na konferencji, należy sprawę tę odroczyć do konferencji najbliższej. Kierownik jest uprawniony i obowiązany wstrzymać wykonanie każdej takiej uchwały, która według jego przekonania sprzeciwia się przepisom lub zagraża dobru szkoły.

§ 157. Uchwały konferencji zapadają zwykłą większością głosów. Przewodniczący głosuje również; przy równości głosów jego głos rozstrzyga.

¹⁾ Porównaj np. § 8. ustawy z d. 1. XII. 1899 Dz. u. k. Nr. 71. o wynagrodzeniu kosztów podróży z powodu udzielania nauki religii.

Członkowie, którzy nie zgadzają się z zapadłą uchwałą, mają prawo podać swoje zdanie odmienne do protokołu i zażądać, aby protokół przedłożono Radzie szkolnej okręgowej.

Nie odracza to jednak wykonania uchwały, powziętej prawidłowo a nie zawieszony; członkowie są obowiązani także i wtedy stosować się do tej uchwały, chociażby zgłosili przeciw niej sprzeciw.

§ 158. Z obrad spisuje się protokół, w którym należy zwięźle i jasno przedstawić przebieg obrad, wnioski, głosowanie i uchwały; należy w nim także wymienić nieobecnych członków grona i podać powód ich nieobecności.

Protokół spisują kolejno członkowie konferencji z wyjątkiem nauczycieli religii, ustanowionych przez kościół lub stowarzyszenie religijne, tudzież z wyjątkiem członków, nie posiadających pełnego prawa głosowania; protokół ma być najpóźniej do trzech dni po konferencji zamknięty i przez wszystkich na niej obecnych podpisany (152).

Członkowie, którzy byli nieobecni, winni dodatkowo protokół przeczytać i stwierdzić to swym podpisem.

Na żądanie poszczególnych członków, tudzież w razie wstrzymania pewnej powziętej uchwały przez przewodniczącego należy protokół bezzwłocznie przedłożyć Radzie szkolnej okręgowej, która po zbadaniu sprawy, wyda stosowne zarządzenia.

§ 159. Członkowie i uczestnicy konferencji nauczycielskiej są obowiązani do ścisłego dochowania tajemnicy urzędowej co do wszystkich spraw na niej omawianych, które przewodniczący uznał za poufne.

§ 160. Bliższe przepisy o konferencyach nauczycielskich oraz o założeniu, prowadzeniu i przechowywaniu protokołu wydaje Rada szkolna krajowa, która może także w tym celu wydać osobny regulamin czynności.

§ 161. W szkole jednoklasowej przechodzą uprawnienia konferencji nauczycielskiej na samoistnego nauczyciela sprawującego zarząd szkoły; winien on jednak sprawy wymienione w § 152. Regulaminu omówić poprzednio z nauczycielem religii tudzież z innymi siłami nauczycielskimi, czynnymi ewentualnie w szkole¹⁾.

¹⁾ Porównaj „Przepisy klasyfikacyjne“.

TYTUŁ II.

O szkole wydziałowej.

§ 162. W szkołach wydziałowych muszą być dzieci we wszystkich klasach rozdzielone według płci; każda szkoła wydziałowa jest zatem przeznaczoną wyłącznie tylko dla chłopców lub tylko dla dziewcząt¹⁾.

§ 163. Zadaniem szkoły wydziałowej męskiej jest danie wykształcenia sięgającego poza cel naukowy wskazany szkole ludowej pospolitej, a przede wszystkim przysposabianie do zawodu praktycznego w przemyśle i handlu, następnie zaś do tych szkół zawodowych, do których nie wymaga się przy wstępie ukończenia szkoły średniej. Szkoły wydziałowe przygotowują też młodzież do seminariów nauczycielskich²⁾.

W szkołach wydziałowych żeńskich winna nauka uwzględniać potrzeby i właściwe uzdolnienie kobiety, jakoteż przyszłe jej stanowisko w rodzinie i w życiu³⁾.

Wykaz zakładów naukowych, do których mogą wstępować absolwenci szkoły wydziałowej, będzie się ogłaszać od czasu do czasu w Dzienniku rozporządzeń Ministerstwa Wyznań i Oświaty. Rada szkolna krajowa postara się o rozpowszechnienie tych ogłoszeń⁴⁾.

¹⁾ Art. 7. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

²⁾ Art. 11. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. kr. Nr. 57.

³⁾ Artykuł 13. tejże ustawy.

⁴⁾ Porównaj: RR. RSK. z d. 23. VII. 1898 l. 13700 DU. Nr. 28. w sprawie przyjmowania uczniów szkół wydziałowych do wyższych szkół przemysłowych;
— z d. 18. IX. 1899 l. 24761 DU. Nr. 31. w sprawie przyjmowania uczniów szkół wydziałowych do wyższych szkół handlowych;

— RR. MWO. z d. 28. V. 1901 l. 13384 DU. Rady szk. kraj. Nr. 26. z przepisami o przyjmowaniu uczniów do wyższych państwowych szkół przemy-

§ 164. Szkoły wydziałowe są połączone pod wspólnym kierownictwem z czterema niższymi klasami szkoły ludowej pospolitej i obejmują trzy klasy, z których każda stanowi osobny stopień nauki¹⁾).

Szkoły wydziałowe żeńskie mogą być rozszerzone przez dodanie dwóch lub trzech klas wyższych.

Takie rozszerzone szkoły wydziałowe żeńskie mogą być urządzone także oddzielnie od szkoły ludowej pospolitej²⁾).

§ 165. Normalne plany naukowe dla szkół wydziałowych wydaje Rada szkolna krajowa po ich zatwierdzeniu przez Ministerstwo Wyznań i Oświaty³⁾).

Ze względu na miejscowe stosunki i potrzeby mogą dla po-

---

słowych i do szkół dla wermistrzów; — z d. 23. VIII. 1904 l. 26005 Dziennik rozporz. Minist. Wyzn. i Ośw. XVII. Nr. 34. z ogłoszeniem wykazu zakładów naukowych, do których mogą być przyjęci absolwenci szkół wydziałowych, tudzież połączonych z tymi szkołami kursów jednorocznych.

¹⁾ Art. 8. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57. — R. RSK. z d. 19. VIII. 1898 l. 20341 DU. Nr. 28. w sprawie oznaczania klas wydziałowych.

²⁾ Art. 14. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57. — RR. RSK. z d. 24. III. 1896 l. 78/Pr. UR. P. 121 i z d. 21. VI. 1902 l. 17461 DU. Nr. 23. w sprawie organizacji i pokrywania kosztów takich klas i otwierania oddziałów równorzędnych. — Ustawa z d. 4. IV. 1906 Dz. u. k. 57. o szkołach wydziałowych licealnych. — R. RSK. z d. 12. I. 1907 l. 3341 DU. Nr. 2. w sprawie przekształcania szkół wydziałowych 6-klasowych na szkoły wydziałowe licealne, tudzież dodane do niego „Objaśnienia“,

³⁾ Porównaj RR. RSK. z d. 14. VII. 1896 l. 247/Pr. w sprawie wprowadzenia nowych planów naukowych w szkołach wydziałowych; — z d. 17. XII. 1896 l. 30900 w sprawie metody nauczania w szkołach wydziałowych i w klasach V. i VI. szkół ludowych pospolitych;

— z d. 31. V. 1897 l. 11861 DU. Nr. 2. w sprawie przeprowadzenia planów naukowych w szkołach wydziałowych;

— z d. 21. VIII. 1900 l. 12684 DU. Nr. 27. w sprawie nauki zręczności w szkołach wydziałowych męskich, zmienione częściowo (co do pokrywania wydatków na zakupno narzędzi do tej nauki) R. RSK. z d. 13. VI. 1903 l. 17629, UR. P. 151; — z d. 18. XII. 1901 l. 32578 UR. P. 151 w sprawie obowiązkowego udzielania nauki zręczności w szkołach wydziałowych męskich (bez osobnej remuneracji).

szczególnych szkół wydziałowych być ułożone specjalne plany naukowe w granicach wytkniętych ustawą krajową¹⁾.

W miejscowościach, w których istnieje więcej szkół wydziałowych, można w planach naukowych poszczególnych szkół uwzględnić rozmaite kierunki.

W takich przypadkach mogą się odbyć na zarządzenie Rady szkolnej krajowej osobne narady przedwstępne.

§ 166. W celu przedwstępnych narad nad tym planem naukowym winna Rada szkolna okręgowa zwołać osobne konferencje, któremi ma kierować inspektor szkolny okręgowy lub ustanowiony przez Radę szkolną krajową zastępca.

Do udziału w takich konferencyach należy zaprosić oprócz grona nauczycielskiego szkoły wydziałowej, dyrektorów wyższych zakładów naukowych, znajdujących się w okręgu szkolnym, do których szkoła wydziałowa ma przygotowywać, tudzież przedstawiciele interesów przemysłowych, handlowych i rękodzielniczych w siedzibie szkoły i powiatu, a wreszcie reprezentantów stron utrzymujących szkołę.

Do przedwstępnego omówienia planów naukowych dla szkół wydziałowych żeńskich można także powołać panie doświadczone w praktycznych zawodach lub znane z tego, że zajmują się kwestjami, tyjączemi się nauczania i popierania dobrobytu.

W miejscowościach, w których już istnieją szkoły wydziałowe, można powołać do obrad przedwstępnych także przedstawiciele gron nauczycielskich innych szkół wydziałowych.

§ 167. Podstawę przedwstępnych obrad stanowią normalne plany naukowe, wspomniane w § 165. Regulaminu.

§ 168. Plany naukowe wypracowane na podstawie wyniku obrad przedwstępnych należy przedłożyć do zatwierdzenia Radzie szkolnej krajowej.

¹⁾ Porównaj RR. RSK. z d. 13. IX. 1897 l. 22345 DU. Nr. 9. w sprawie urzędzenia klas wyższych 5-klasowych szkół wydziałowych żeńskich;

— z d. 2. VI. 1901 l. 815 DU. Nr. 29. w sprawie planu naukowego 6-klasowej szkoły wydziałowej żeńskiej w Krakowie; — z d. 30. VII. 1901 l. 20410e DU. Nr. 29. w sprawie planu naukowego 6-klasowej szkoły wydziałowej żeńskiej w Rzeszowie; — z d. 6. XI. 1901 l. 30001 DU. Nr. 41. w sprawie planu naukowego 6-klasowej szkoły wydziałowej żeńskiej im. król. Jadwigi we Lwowie.

§ 169. Oprócz przedmiotów naukowych obowiązkowych i nadobowiązkowych, wyliczonych w art. 12. 13. i 14. ustawy krajowej z dnia 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 57, można w porozumieniu ze stronami utrzymującymi szkołę zaprowadzić w szkołach wydziałowych jeszcze inne nadobowiązkowe przedmioty naukowe¹⁾ (12).

W szkołach wydziałowych żeńskich należy tam, gdzie na to zezwalają stosunki miejscowe, dać uczenicom klas wyższych sposobność uczestniczenia grupami w zatrudnieniach i zabawach ogródka dziecięcego²⁾. Gdzie jest urządzona własna kuchnia szkolna, można przy nauce gospodarstwa domowego zaznajamiać uczennice tych klas także z robotami kuchennymi.

§ 170. Zezwalanie na ulgi w obowiązku uczęszczania do szkoły w szkołach wydziałowych należy ograniczać do przypadków przewidzianych w art. 30. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 57.

Wprowadzenie nauki półdiennej jest w szkołach wydziałowych niedopuszczalne³⁾.

§ 171. Do uczęszczania do trzyklasowej szkoły wydziałowej obowiązane są wszystkie dzieci, będące w wieku szkolnym, a mieszkające w zakresie szkolnym szkoły wydziałowej, które uczyniły zażość wymaganiom, przepisany cel przyjęcia do szkoły wydziałowej⁴⁾. Te dzieci muszą być przyjęte do szkoły wydziałowej; szkoła wydziałowa jest dla nich szkołą obowiązkową (19).

Pod względem utrzymywania ewidencji dzieci, obowiązanych do uczęszczania do szkoły wydziałowej, stosują się dotyczące przepisy, wydane dla szkół ludowych pospolitych (21 i nstp.).

¹⁾ Porównaj RR. RSK.: z d. 5. XI. 1900 l. 29721 w sprawie wprowadzenia nauki algebry jako przedmiotu nadobowiązkowego w III. klasie szkół wydziałowych męskich — i z d. 31. I. 1901 l. 3539 DU. Nr. 5. w sprawie wprowadzenia w 5-klasowych szkołach wydziałowych żeńskich nauki pedagogiki jako przedmiotu nadobowiązkowego.

²⁾ Porównaj § 25. R. MWO. z d. 22. VI. 1872 l. 4711 Dz. u. p. Nr. 108. o ogródkach dziecięcych.

³⁾ To znaczy w sposób praktykowany w szkołach typu wiejskiego.

⁴⁾ Porównaj artykuły 30. i 10. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57

§ 172. Szkoła wydziałowa łączy się bezpośrednio z czwartą klasą szkoły ludowej pospolitej.

Do pierwszej klasy szkoły wydziałowej przyjmuje się zatem te dzieci, które wykaza się zawiadomieniem szkolnym, że ukończyły z pomyślnym skutkiem cztery niższe klasy jakiegokolwiek szkoły ludowej publicznej lub prywatnej wyposażonej prawem publiczności, albo też udowodnią przez złożenie egzaminu prywatnego w takiejże szkole, że posiadają odpowiednie wiadomości wstępne¹⁾.

§ 173. Dzieci, które w zawiadomieniu szkolnym z czwartej klasy publicznej szkoły ludowej pospolitej lub szkoły prywatnej z prawem publiczności uznano wprawdzie za uzdolnione do przejścia do najbliższej klasy wyższej, które jednak nie odpowiedziały wymogom § 172. ustęp 2. Regulaminu, są obowiązane do dalszego uczęszczania do szkoły ludowej pospolitej (19).

Dla nauki takich dzieci należy w szkołach ludowych pospolitych wydać potrzebne zarządzenia²⁾ (5).

§ 174. Dzieci, które nie mogą wykazać się dowodem ukończenia z pomyślnym wynikiem czwartej klasy publicznej szkoły ludowej pospolitej lub prywatnej z prawem publiczności (172), które jednak ukończyły już 10. rok życia lub ukończą go przed upływem bieżącego roku kalendarzowego, mają w celu przyjęcia do pierwszej klasy szkoły wydziałowej złożyć w tejże szkole egzamin wstępny z materiału naukowego czwartej klasy szkoły ludowej pospolitej w myśl § 217. Regulaminu (37).

Celem przyjęcia do wyższej klasy wydziałowej wymaga się odpowiedniego wieku i udowodnienia dostatecznych wiadomości przygotowawczych. Dowód stanowi świadectwo publicznej szkoły wydziałowej lub prywatnej z prawem publiczności, albo też złożenie egzaminu prywatnego, względnie wstępnego, w szkole wydziałowej w myśl §§ 215., względnie 217. Regulaminu.

Za egzamin wstępny nie należy się żadna opłata; za egzamin prywatny składa się opłata w kwocie 12 K.

Co do tej opłaty obowiązują postanowienia § 221. Regulaminu.

¹⁾ Art. 10. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

²⁾ Porównaj „Przepisy klasyfikacyjne“.

§ 175. Przy wpisach dzieci do szkoły wydziałowej stosuje się przepisy tytułu I. rozdziału III. Regulaminu.

O przyjęciu do poszczególnych klas szkoły wydziałowej na podstawie egzaminu wstępnego, wspomnianego w § 174. Regulaminu, rozstrzyga konferencja nauczycielska.

W razie odmówienia przyjęcia dziecka ma dyrektor szkoły zawiadomić o tem rodziców lub ich zastępców.

§ 176. Dzieci, które w ciągu roku szkolnego przechodzą z publicznej szkoły wydziałowej lub prywatnej szkoły wydziałowej posiadającej prawo publiczności i przedłożą świadectwo uczęszczania, wydane przez tę szkołę, należy przydzielić do tej samej klasy szkoły wydziałowej (181).

W innych przypadkach należy przy przyjmowaniu postąpić w myśl §§ 174. i 175. Regulaminu.

§ 177. W szkołach wydziałowych należy pod względem oceny zachowania się, pilności i zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych używać cenzur ustalonych w § 88. Regulaminu.

Natomiast postęp oznacza się jak następuje:

1. celujący,
2. chwalebny,
3. zadowolający,
4. dostateczny,
5. niedostateczny.

§ 178. W szkołach wydziałowych otrzymują dzieci świadectwa półroczne z końcem każdego półrocza, a mianowicie w dniach oznaczonych naprzód przez Radę szkolną okręgową i podanych do wiadomości publicznej.

Z końcem pierwszego półrocza są po rozdaniu świadectw następne dwa dni powszednie wolne od nauki szkolnej.

§ 179. W szkołach wydziałowych nie wydaje się zawiadomień szkolnych. Nauczyciele winni jednak w każdym kwartale wyrobić sobie stanowczy sąd o postępach swych uczniów w poszczególnych przedmiotach naukowych i klasyfikację wciągnąć do katalogu klasowego.

W razie potrzeby winien gospodarz klasy przy końcu pierwszego i trzeciego ćwierćrocza zawiadomić rodziców dziecka lub ich zastępców o jego zachowaniu się, pilności, postępach w nauce i zewnętrznym porządku ćwiczeń piśmiennych za pomocą zwykłych wyciągów z katalogu klasowego¹⁾.

§ 180. Świadectwo półroczne ma zawierać:

1. nazwę kraju, okręgu szkolnego i szkoły wydziałowej, następnie oznaczenie klasy, do której dotyczące dziecko uczęszcza;
2. imię i nazwisko, datę urodzenia i wyznanie religijne, względnie obrządek dziecka; (40)
3. ocenę zachowania się, pilności, postępów w poszczególnych przedmiotach naukowych i zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych;
4. liczbę opuszczonych godzin nauki, a mianowicie usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych; (71)
5. miejsce i datę wydania, podpis dyrektora, nauczyciela religii i gospodarza klasy, tudzież pieczęć urzędową.

W niższych klasach wydziałowych należy z końcem roku szkolnego w świadectwie uwidocznić, czy dziecko jest uzdolnione do przejścia do najbliższej klasy wyższej, czy też nie.

§ 181. Jeżeli dziecko występuje ze szkoły wydziałowej w ciągu roku szkolnego, należy po zgłoszeniu wystąpienia wydać mu świadectwo uczęszczania (176).

W świadectwie tem oprócz dat podanych w § 180. pod 1 do 5 Regulaminu należy także podać termin, od którego dziecko uczęszczało do szkoły ludowej pospolitej, termin przyjęcia do szkoły wydziałowej, tudzież termin i powód odejścia.

§ 182. Dzieci, które przed ukończeniem trzyklasowej szkoły wydziałowej osiągnęły wiek, do którego obowiązane są uczęszczać tak na naukę codzienną, jak i na naukę dopełniającą, mogą na żądanie rodziców lub ich zastępców otrzymać świadectwo uwolnienia. Świadectwo to zawierać ma oprócz dat podanych w § 180. pod 1, 2

¹⁾ Porównaj „Przepisy klasyfikacyjne“.

i 5 Regulaminu, tylko ocenę zachowania się i pilności, oznaczenie terminu, od którego dziecko uczęszczało do szkoły ludowej pospolitej, oraz terminu, w którym przyjęto je do szkoły wydziałowej, a nadto uwagę następującą:

„Przyjęcie do szkoły wydziałowej jest dowodem posiadania niezbędnych wiadomości, wymaganych celem uwolnienia z publicznej szkoły ludowej.

Uczeń ten (uczenica ta) uczynił(a) przeto zadość wymogom art. 31. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57., a więc mocą niniejszego świadectwa uwalnia się go (ją) od uczęszczania do szkoły“.

Z reguły jednak nie wolno występować ze szkoły przed końcem roku szkolnego.

§ 183. Dzieci szkolne, które ukończyły z pomyślnym wynikiem trzecią klasę trzyklasowej szkoły wydziałowej, a których wskutek przekroczenia obowiązkowego wieku szkolnego nie można już zniewolić do uczęszczania na naukę dopełniającą, otrzymują zamiast świadectwa z drugiego półrocza trzeciej klasy świadectwo uwolnienia. Świadectwo to zawierać ma oprócz dat podanych w § 180. pod 1, 2, 3 i 5 Regulaminu podpisy wszystkich sił nauczycielskich zajętych w trzeciej klasie wydziałowej, a nadto uwagę:

„Uczeń ten (ta uczenica) uczęszczał(a) do szkoły ludowej pospolitej od . . . . . do . . . . ., do szkoły wydziałowej od . . . . . do . . . . . i ukończył(a) ją z wynikiem pomyślnym.

. . . . . uzyskał(a) przeto w myśl § 11. (względnie 13.) ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57. wykształcenie sięgające poza cel naukowy, wskazany szkole ludowej pospolitej, przeto uwalnia się go (ją) od obowiązku dalszego uczęszczania do szkoły“.

Takiego świadectwa uwolnienia nie wolno wydawać dziecku, które z jednego z obowiązkowych przedmiotów naukowych otrzymało stopień niedostateczny. Wtedy należy wydać świadectwo uwolnienia w myśl § 182. Regulaminu.

§ 184. Tym dzieciom, które ukończyły ze skutkiem pomyślnym trzecią klasę trzyklasowej szkoły wydziałowej, a nie wyszły

jeszcze z obowiązkowego wieku szkolnego w myśl art. 31. ustawy krajowej z 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57., należy wydać świadectwo z drugiego półrocza III. klasy wydziałowej z następującą uwagą:

„Na podstawie powyższych postępów uwalnia się tego ucznia (tę uczenicę) od obowiązku uczęszczania do szkoły na naukę codzienną, a przenosi się go (ją) do wykazu dzieci obowiązanych do uczęszczania na naukę dopełniającą w myśl art. 31. ustawy krajowej z dnia 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57.

§ 185. Jeżeli dziecko uzyskało ulgę w obowiązku uczęszczania do szkoły w myśl art. 30. ustawy krajowej z dnia 23. maja 1895 Dz. ust. i rozp. kr. Nr. 57., należy w odnośnym półrocznym świadectwie szkolnym umieścić z powołaniem się na dotyczący artykuł ustawy i odnośne rozporządzenie Rady szkolnej krajowej odpowiednią uwagę, zawierającą zastrzeżenie, że dziecko jest jeszcze obowiązane do uczęszczania na naukę dopełniającą.

§ 186. Bliższe zarządzenia co do formularzy świadectw szkolnych i świadectw uwolnienia dla 5- i 6-klasowych szkół wydziałowych żeńskich wyda Rada szkolna krajowa, uwzględniając powyższe przepisy Regulaminu¹⁾.

§ 187. Jeżeli dziecko było uwolnione zupełnie od nauki jednego z obowiązkowych przedmiotów naukowych, należy mu zamiast cenzury uwidocznić to w półrocznym świadectwie szkolnym (27, 92).

Jeżeli dziecko nie pobierało w szkole wydziałowej nauki religii z powodu, że nauka ta nie była zapewniona, winni rodzice lub ich zastępcy przedłożyć przy końcu każdego półrocza świadectwo ustanowionego prawidłowo nauczyciela religii na dowód, że dziecko pobierało naukę religii; na podstawie takiego świadectwa wciąga się cenzurę z nauki religii w dotyczące świadectwo (50, 101).

Jeżeli rodzice lub ich zastępcy nie mogą dostarczyć takiego świadectwa, należy w półrocznym świadectwie szkolnym zamiast cenzury uwidocznić okoliczność zachodzącą co do tej nauki.

§ 188. Liczba sił nauczycielskich w trzyklasowej szkole wy-

¹⁾ Porównaj „Przepisy o formularzach świadectw szkolnych“.

działowej wynosi, oprócz dyrektora (dyrektorki), nauczycieli religii i potrzebnych nauczycieli pomocniczych, przynajmniej trzy; te trzy siły nauczycielskie reprezentują trzy grupy fachowe¹⁾.

Ustanowienie dalszych sił nauczycielskich następuje na podstawie dotyczących przepisów ustawowych.

Jakiem uzdolnieniem winna się wykazać każda z sił nauczycielskich, która ma być zamianowaną dla szkoły wydziałowej, oznacza Rada szkolna krajowa, bądź przy sposobności systemizowania posady nauczycielskiej, bądź też stosownie do potrzeby przed każdym jej obsadzeniem.

W konkursie na posadę dyrektora należy z reguły zaniechać oznaczania grupy fachowej.

§ 189. Nieegzaminowanych sił nauczycielskich nie można używać w publicznych szkołach wydziałowych ani do udzielania nauki przedmiotów obowiązkowych, ani nadobowiązkowych.

Siły nauczycielskie, posiadające świadectwo dojrzałości z seminarium nauczycielskiego lub patent kwalifikacyjny do szkół ludowych pospolitych, mogą za osobnem zezwoleniem Rady szkolnej krajowej udzielać nauki w publicznych szkołach wydziałowych czasowo i w charakterze pomocniczym.

§ 190. Siły nauczycielskie kwalifikowane do szkół wydziałowych są obowiązane bez osobnego wynagrodzenia udzielać czasowo nauki we własnej szkole wydziałowej także i takich obowiązkowych przedmiotów naukowych, do których nie posiadają formalnej kwalifikacyi nauczycielskiej do szkół wydziałowych.

Natomiast należy zawsze wynagradzać osobno czynności służbowe spełniane w innej szkole wydziałowej lub w szkole ludowej pospolitej nawet wtedy, gdy obie szkoły są pod wspólnem kierownictwem, o ile nauczyciela nie zobowiązano do tego przy nominacyi.

§ 191. Odpowiedzialny kierownik (kierowniczką) szkoły wydziałowej ma tytuł „dyrektora (dyrektorki)”²⁾.

¹⁾ Art. 9. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. kr. Nr. 57. w brzmieniu ustawy z d. 20. I. 1904 Dz. u. k. Nr. 19.

²⁾ Art. 9. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. kr. Nr. 57. w brzmieniu ustawy z d. 20. I. 1904 Dz. u. k. Nr. 19.

Siła nauczycielska mianowana w szkole wydziałowej a posiadająca uzdolnienie nauczycielskie z jednej lub więcej grup fachowych, nosi nazwę nauczyciela wydziałowego (nauczycielki wydziałowej).

Starszeństwo w gronie nauczycieli szkoły wydziałowej zależy od terminu złożenia egzaminu kwalifikacyjnego do szkół wydziałowych, a w razie złożenia egzaminu w tym samym terminie, od okoliczności określonych w § 129. Regulaminu.

§ 192. Przy rozdziale przedmiotów naukowych należy według wszelkiej możliwości dążyć do równomiernego zatrudnienia wszystkich sił nauczycielskich w zakresie ich kwalifikacji nauczycielskiej i obowiązkowego wymiaru godzin; siłom nauczycielskim, które mają poprowadzić wiele ćwiczeń piśmiennych lub spełniać inne czynności służbowe, należy przydzielać mniej godzin nauki.

Gospodarzem klasy należy z reguły ustanowić tę siłę nauczycielską, która w dotyczącej klasie ma objąć największą ilość godzin nauki.

Gospodarz klasy ma w ogólności te same obowiązki, co gospodarz klasy w szkole ludowej (pospolitej¹⁾).

§ 193. W trzyklasowej szkole wydziałowej, połączonej pod wspólnym kierownictwem ze szkołą ludową (pospolitą), należy z reguły odbywać konferencye wspólne dla całego grona nauczycielskiego.

Dla odrębnych spraw szkoły wydziałowej mogą się także odbywać osobne konferencye grona nauczycielskiego, zajętego w szkole wydziałowej.

Co do konferencyi nauczycielskich w 5- i 6-klasowych szkołach wydziałowych żeńskich obowiązują osobne rozporządzenia wydane przez Radę szkolną krajową.

§ 194. Konferencya nauczycielska w szkołach wydziałowych przedstawia Radzie szkolnej krajowej wnioski co do wyboru zśród podręczników szkolnych dozwolonych do użytku szkolnego; stawia także wnioski o zaprowadzenie nowych podręczników (18).

§ 195. Zresztą mają analogiczne zastosowanie także w szkołach wydziałowych przepisy, obowiązujące w myśl tytułu I. Regulaminu w szkołach ludowych (pospolitych).

¹⁾ Porównaj §§ R.: 66, 71, 83, 90, 95, 97, 146, 149, 216.

TYTUŁ III.

O nauce prywatnej.

I. O prywatnych zakładach naukowych.

§ 196. Założenie prywatnej szkoły ludowej jest dozwolone każdemu, kto wykaże się potrzebnem ku temu uzdolnieniem¹⁾.

Podanie o zezwolenie na założenie takiego zakładu należy wnieść do tej Rady szkolnej okręgowej, w której okręgu zakład ma powstać.

Do podania należy dołączyć:

1. świadectwa kwalifikacyjne przełożonego i nauczycieli, a ewentualnie reskrypty władz szkolnych, którymi przyznano poszczególnym siłom nauczycielskim w myśl § 70. p. 1. państwowej ustawy szkolnej kwalifikację nauczycielską do szkół ludowych prywatnych;

2. świadectwa moralności przełożonego i nauczycieli;

3. plan naukowy lub wykaz zmian, jakie ma się wprowadzić w zakładzie w planie naukowym przepisany dla szkół ludowych publicznych, oraz dowód, że postarano się o zapewnienie nauki religii, a w szkołach żeńskich lub mieszanych także nauki kobiecych robót ręcznych;

4. dokładne daty i dokumenty dotyczące się umieszczenia zakładu.

Rada szkolna okręgowa ma podanie zbadać i w miarę potrzeby przeprowadzić dalsze dochodzenia; lokalności upatrzone należy oglądać na miejscu, przy współudziale rzeczoznawcy technicznego, pedagogicznego i lekarskiego.

Podanie należy następnie przedłożyć ze stosownem zaopiniowaniem Radzie szkolnej krajowej do rozstrzygnięcia.

---

¹⁾ Porównaj art. 17. ustawy zasadniczej z d. 21. XII. 1867 Dz. u. p. Nr. 142. tudzież § 70. ustawy z d. 14. V. 1869 Dz. u. p. Nr. 62.

§ 197. Przed udzieleniem zezwolenia nie wolno otwierać prywatnej szkoły ludowej¹⁾.

W zakładach już istniejących należy każdą zmianę tak w personalu nauczycielskim, jak w planie naukowym lub umieszczeniu szkoły, przed jej wykonaniem podać do wiadomości Rady szkolnej okręgowej, która winna zbadać, czy wydane zarządzenie odpowiada przepisom.

Przy szkołach ludowych prywatnych nie wolno otwierać klas eksponowanych stale lub chwilowe; każdą w ten sposób zorganizowaną klasę należy uważać jako samoistną szkołę ludową prywatną.

§ 198. Przełożeni i nauczyciele, zatrudnieni w prywatnych szkołach ludowych mają w ogólności wykazać się taką samą kwalifikacją nauczycielską, jak nauczyciele publicznych szkół ludowych równej kategorii.

Osób, których zatrudnienie w zawodzie nauczycielskim w szkołach ludowych jest według § 117. ustęp 2. i § 118. Regulaminu wogóle niedopuszczalne, nie wolno również dopuszczać do udzielania nauki w prywatnych szkołach ludowych tak długo, dopóki Ministerstwo Wyznań i Oświaty na to nie zezwoli.

§ 199. Osoby, które nie mogą się wykazać przepisaną kwalifikacją nauczycielską, nie mogą być zajęte w prywatnych szkołach ludowych; tylko w przypadkach wyjątkowych może Ministerstwo Wyznań i Oświaty udzielić na to zezwolenia. Podania w tym celu należy, podobnie jak podania o przyznanie kwalifikacji nauczycielskiej do prywatnych szkół ludowych w myśl § 70. ustęp 1. państwowej ustawy szkolnej, wносить do Rady szkolnej okręgowej z dołączeniem dowodów stwierdzających wykształcenie przygotowawcze, studia i dotychczasowe zatrudnienie petenta. Rada szkolna okręgowa przedkłada je Radzie szkolnej krajowej, która przedstawia odpowiednie wnioski Ministerstwu Wyznań i Oświaty.²⁾

¹⁾ R. RSK. z d. 5. I. 1901 l. 30421 DU. Nr. 2. w sprawie otwierania szkół prywatnych bez poprzedniego zezwolenia władz szkolnych.

²⁾ Porównaj RR. RSK. z d. 9. VIII. 1899 l. 15037 UR. P. 445 w sprawie nauczycieli w prywatnych szkołach ewangelickich; — z d. 21. I. 1902 l. 38568 UR. P. 445 w sprawie nauczycieli posiadających tylko pewne specjalne uzdolnienie.

§ 200. Plan naukowy prywatnej szkoły ludowej musi co najmniej odpowiadać wymogom przepisany dla publicznej szkoły ludowej równej kategorii. Przepisy o planach naukowych, urzędzeniu i zapewnieniu nauki religii oraz o praktykach religijnych, wydane dla publicznych szkół ludowych, mają zatem analogiczne zastosowanie także w szkołach ludowych prywatnych. W prywatnych szkołach ludowych ma się odbywać nauka również tylko na podstawie aprobowanych książek szkolnych¹⁾ (18).

§ 201. W prywatnych szkołach ludowych, założonych przez pewien kościół lub pewne stowarzyszenie religijne własnymi środkami dla dzieci swego wyznania²⁾, można zaniechać starania o zapewnienie nauki religii i o praktyki religijne dla dzieci szkolnych innego wyznania przyjętych do tej szkoły.

Rodzice tych dzieci lub ich zastępcy są wtedy obowiązani w myśl § 50. Regulaminu postarać się w inny sposób o naukę religii dla swych dzieci lub pupilów. Jeżeli przedłożą świadectwo prawidłowo ustanowionego nauczyciela religii, stwierdzające, że dziecko pobierało naukę religii, należy na tej podstawie wciągnąć cenzurę z religii do świadectwa lub zawiadomienia szkolnego (92, 101, 187).

§ 202. Przepisy, zawarte w rozdziale VI. tytułu I. Regulaminu co do nadzoru nad ucześnieaniem do publicznych szkół ludowych, należy w analogiczny sposób stosować w prywatnych szkołach ludowych.

Wykazy absencji szkolnych należy jednak przedkładać

---

¹⁾ R. RSK. z d. 10. IV. 1894 l. 7541 ZOR. t. II. str. 215 (UR. P. 443) w sprawie unormowania planów naukowych i podręczników w szkołach prywatnych. R. RSK. z d. 14. IV. 1901 l. 4901 DU. Nr. 15. w sprawie bezpłatnego rozdzielania książek szkolnych ubogim dzieciom szkół prywatnych. — Do szkół prywatnych fundacyi br. Hirscha odnoszą się RR. RSK.: z d. 5. VIII. 1894 l. 14351 ZOR. t. II. str. 237 (UR. P. 441) w sprawie planów naukowych, podręczników i organizacji tych szkół; z d. 19. XII. 1895 l. 15783 UR. P. 444 w sprawie zbiorowego przedkładania sprawozdań z wizytacyi tych szkół przez okręgowego inspektora szkolnego.

²⁾ Porównaj §§ 4. i 5. ustawy z d. 25. V. 1868 Dz. u. p. Nr. 48. o stosunku szkoły do kościoła.

co miesiąca Radzie szkolnej okręgowej, która nadzoruje frekwencję w prywatnych szkołach ludowych¹⁾ (71).

Rada szkolna okręgowa jest w myśl § 214. Regulaminu uprawniona wystąpić przeciw rodzicom lub ich zastępcom, którzy dzieci, powierzonych ich pieczy, a zapisanych do prywatnej szkoły ludowej, nie zniewalają do regularnego i punktualnego uczęszczania do szkoły. W danym razie może ona zażądać pomocy sądu opiekuńczego po myśli tytułu IV. Regulaminu (225).

§ 203. Przepisy o pielęgnowaniu zdrowia, obowiązujące w publicznych szkołach ludowych, obowiązują także w szkołach ludowych prywatnych; a więc także przepisy o urządzaniu lokalności szkolnych²⁾ mają w prywatnych szkołach ludowych analogiczne zastosowanie.

§ 204. Podania o nadanie prawa publiczności należy wnosić do przełożonej Rady szkolnej okręgowej. Oprócz załączników wliczonych w § 196. Regulaminu, należy dołączyć do nich także bliższe dane o urządzeniu i celu naukowym szkoły, wykazy istniejących środków naukowych, katalogi biblioteczne i wykaz liczby dzieci, które uczeźszczały do szkoły w ostatnim roku szkolnym, a jeżeli szkoła istnieje już dłużej, wykazy liczbe dzieci z ostatnich trzech lat szkolnych, zestawione według klas, oddziałów i grup.

Rada szkolna okręgowa ma każde podanie zbadać i w miarę potrzeby wdrożyć dalsze dochodzenia; podanie wraz z ostatnimi sprawozdaniami wizytacyjnymi należy następnie przedłożyć Radzie szkolnej krajowej, która przedkłada je z odpowiednim wnioskiem do rozstrzygnięcia Ministerstwu Wyznań i Oświaty.

§ 205. Wskutek udzielenia prawa publiczności uzyskuje szkoła ludowa prywatna prawo wydawania świadectw i zawiadomień szkolnych z ważnością dokumentów publicznych, które są pod każdym względem równoważne ze świadectwami wydawanymi przez publiczną szkołę ludową³⁾.

¹⁾ R. RSK. z d. 31. V. 1880 l. 5171, ZOR. t. I. str. 195 (UR. P. 128) w sprawie nadzoru nad uczeźszczaniem młodzieży do szkół prywatnych.

²⁾ Porównaj §§ 69. i 148. R. i podane tam uwagi, tudzież § 196. R.

³⁾ Co do obowiązku używania w szkołach prywatnych z prawem publiczności formularzy zawiadomień i świadectw szkolnych, przepisanych dla publicznych szkół

Czy to prawo ma ograniczać się jedynie do dzieci szkolnych własnego zakładu, czy także ma rozciągać się i na inne dzieci, rozstrzyga na wniosek Rady szkolnej krajowej w każdym poszczególnym przypadku Ministerstwo Wyznań i Oświaty.

Dzieci inaych prywatnych szkół ludowych muszą celem uzyskania świadectw, któreby miały ważność dokumentów publicznych, poddać się egzaminowi w myśl §§ 215. i 216., względnie 218. i 219. Regulaminu.

W świadectwach i zawiadomieniach szkolnych należy podawać reskrypt ministeryalny, którym udzielono szkole prawa publiczności.

§ 206. Jak długo prywatna szkoła ludowa składa się tylko z poszczególnych klas i nie tworzy pełnego zakładu po myśli planu naukowego, nie może uzyskać prawa publiczności; natomiast powiększenie lub zmniejszenie liczby klas nie narusza udzielonego już prawa publiczności, jeżeli istnieją dalej warunki ustawowe.

Jeżeli prywatna szkoła ludowa zmienia swego właściciela, należy prosić ponownie o udzielenie prawa publiczności.

§ 207. W prywatnych szkołach ludowych wyposażonych prawem publiczności należy jak najściślej stosować przepisy co do urządzenia i celu naukowego publicznych szkół ludowych równej kategorii; w tych szkołach obowiązują przy analogicznem zastosowaniu także wszystkie inne przepisy, zawarte w poprzednich tytułach Regulaminu, o ile nie tyczą się wyraźnie szkół ludowych publicznych¹⁾.

Zatrudnianie sił nauczycielskich, które posiadają tylko świadectwo dojrzałości z seminaryum nauczycielskiego, jest dozwolone w prywatnych szkołach ludowych z prawem publiczności jedynie w stosunku, dopuszczalnym w myśl § 13. państwowej ustawy szkolnej.

§ 208. O zwinięciu prywatnej szkoły ludowej mają utrzymującą ją zawiadomić Radę szkolną okręgową w należytych czasie przed zwinięciem.

Jeżeli prywatna szkoła ludowa posiadała prawo publiczności, utrzymujący ją są obowiązani wszystkie w szkole prowadzone akta

---

ludowych, porównaj R. RSK. z d. 29. VI. 1903 l. 19396 DU. Nr. 21., tudzież „Przepisy o formularzach świadectw szkolnych“.

¹⁾ Wykaz prywatnych szkół ludowych, posiadających prawo publiczności DU. z r. 1909 Nr. 4.

urzędowe i katalogi oddać Radzie szkolnej okręgowej, która winna je przechowywać i na ich podstawie udzielać na uzasadnioną prośbę wyjaśnień, oraz wygotowywać duplikaty świadectw (101).

§ 209. Poprzedzające postanowienia obowiązują analogicznie także we wszystkich innych prywatnych zakładach naukowych i wychowawczych, wchodzących w zakres szkoły ludowej.

Jeżeli ma się otworzyć zakład na podstawie własnego statutu, należy przed jego zatwierdzeniem zasięgnąć opinii lekarza urzędowego¹⁾.

Gdyby w poszczególnych przypadkach powstała wątpliwość, czy zakład należy do zakresu szkoły ludowej, czy też nie, należy w tej kwestyi zasięgnąć decyzji Ministerstwa Wyznań i Oświaty.

§ 210. Dzieci, uczęszczające do prywatnej szkoły ludowej urządzonej na podstawie powyższych postanowień, a będące w obowiązkowym wieku szkolnym, są uwolnione od uczęszczania do swej obowiązkowej szkoły ludowej²⁾.

Dzieciom uczęszczającym do szkoły ludowej wolno wogóle uczęszczać równocześnie także do innych zakładów, szkół i kursów zawodowych, jak do szkół muzycznych, językowych, rysunkowych i modelowania, na kursa rolnicze, handlowe, przemysłowe i nauki zręczności, do szkół tańców i gimnastyki, z tem jednak ograniczeniem, że nie będą przez to przeciążone, tudzież że nie wpłynie to w jakikolwiek sposób niekorzystnie ani na regularne ich uczęszczanie do szkoły ludowej, ani na osiągnięcie jej celu. Uczęszczanie do takich zakładów nie uwalnia jednak dzieci od obowiązku uczestniczenia w nauce wszystkich przedmiotów obowiązkowych w szkole ludowej (25, 80).

§ 211. Rada szkolna okręgowa sprawuje nadzór nad prywatnymi szkołami ludowymi i nad wszystkimi innymi prywatnymi zakładami naukowymi i wychowawczymi, należącymi do zakresu szkoły ludowej³⁾.

¹⁾ Porównaj §§ R. 26., 83., 86., 229.

²⁾ Art. 32. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. kr. Nr. 57.

³⁾ Porównaj § 8. al. b) ustawy z d. 26. VI. 1899 Dz. u. kr. Nr. 84. o Radach szkolnych okręgowych, tudzież R. RSK. z d. 6. II. 1898 l. 29421 z r. 1897 DU. z r. 1898 Nr. 6. w sprawie dorocznych sprawozdań prywatnych szkół ludowych.

Jeżeli inspektor szkolny okręgowy nie może już przy samej wizytacji usunąć dostrzeżonych sprzeczności z ustawą i braków, albo gdy przy odbywaniu egzaminów końcowych w myśl §§ 218. i 219. Regulaminu zdarzają się nadużycia, wówczas ma Rada szkolna okręgowa prawo pociągnąć do odpowiedzialności kierownika i właściciela prywatnego zakładu naukowego, oraz, jeżeli zachodzi potrzeba, przedstawić Radzie szkolnej krajowej wnioski o odjęcie prawa publiczności lub zamknięcie zakładu.

§ 212. Nikomu nie wolno bez zezwolenia władzy szkolnej uczyć przedmiotów naukowych szkoły ludowej obowiązanych do uczęszczania do szkoły dzieci kilku rodzin wspólnie i na sposób szkolny. Przeciw tego rodzaju urządzeniom (szkołom pokątnym) można użyć pomocy władzy politycznej¹⁾ (136).

II. O nauce domowej.

§ 213. Rodzice lub ich zastępcy mają prawo urządzić dla swoich dzieci, będących w obowiązkowym wieku szkolnym, naukę w domu i żądać z tego powodu uwolnienia ich od uczęszczania do szkoły ludowej publicznej.

Rodzice lub ich zastępcy są jednak obowiązani starać się o to, aby dzieci pobierały w dostatecznej mierze taką przynajmniej naukę, jaka jest przepisana dla ich szkoły obowiązkowej (szkoły ludowej, pospolitej lub wydziałowej)²⁾.

Zresztą wybór nauczycieli domowych, wychowawców lub ochmistrzów, tudzież sposób udzielania nauki domowej, nie podlega żadnym ograniczeniom³⁾.

§ 214. Naukę domową dzieci obowiązanych do uczęszczania do szkoły nadzoruje Rada szkolna okręgowa; jest ona obowiązana

¹⁾ Porównaj RR. RSK. z d. 24. XI. 1874 l. 9491, ZOR. t. I. str. 96. (UR. P. 208) i z d. 5. XI. 1885 l. 13442, ZOR. t. I. str. 268. (UR. P. 209) w sprawie młodzieży izraelskiej uczęszczającej do chajderów.

²⁾ Porównaj art. 32. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. kr. Nr. 57.

³⁾ Porównaj art. 17. ustawy zasadniczej z d. 21. XII. 1867 Dz. u. p. Nr. 142 tudzież § 6. (ustęp końcowy) ustawy z d. 25. V. 1868 Dz. u. p. Nr. 48. o stosunku szkoły do kościoła.

utrzymywać przegląd dzieci uczących się w domu; ma prawo przekonywać się od czasu do czasu w stosowny sposób o ich wiadomościach, a jeżeli wyłonią się jakie wątpliwości, zarządzić egzamin dziecka w wyznaczonej w tym celu szkole ludowej (24, 95, 221).

Rodzice lub ich zastępcy są obowiązani zastosować się do wskazówek Rady szkolnej okręgowej. W razie gdyby się wzbraniali uczynić zadość zarządzeniom wydanym w celu usunięcia niewłaściwości, lub gdyby te zarządzenia pozostały bezowocne, ma wówczas Rada szkolna okręgowa prawo zarządzić oddanie dziecka do szkoły ludowej publicznej lub prywatnej z prawem publiczności¹⁾.

W razie rażącego zaniedbania nauki i wychowania dziecka należy w myśl tytułu IV. Regulaminu zażądać od sądu opiekuńczego pomocy przeciw rodzicom lub ich zastępcom (222, 225).

§ 215. Rodzice lub ich zastępcy mogą żądać, aby ich dzieci będące w obowiązkowym wieku szkolnym, a pobierające naukę w domu lub w szkole ludowej prywatnej bez prawa publiczności, były dopuszczane w szkole ludowej publicznej lub prywatnej z prawem publiczności, albo w takiejże szkole wydziałowej, do składania egzaminu prywatnego z obowiązkowych przedmiotów naukowych i zaprowadzonych w tej szkole przedmiotów nadobowiązkowych (46).

Egzamin prywatny należy składać z reguły tylko w ostatnich czterech tygodniach przed końcem półrocza względnie roku szkolnego; ma on, o ile nie nastąpią uwolnienia w myśl § 27. Regulaminu, obejmować materiały naukowy tego stopnia nauki, który odpowiada wiekowi dziecka zdającego egzamin²⁾ (19, 174).

§ 216. Świadectwo egzaminu prywatnego odbytego w myśl § 215. Regulaminu wydaje się tylko wtedy, jeżeli egzamin składano ze wszystkich obowiązkowych przedmiotów naukowych odnośnego stopnia nauki³⁾.

¹⁾ Art. 32. al. 2., 3. i 4. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 57.

²⁾ Porównaj RR. RSK. z d. 23. V. 1902 l. 14101 DU. Nr. 20. określające szczegółowo postępowanie przy egzaminach prywatnych i z. d. 2. II. 1906 l. 1877. DU. Nr. 4. w sprawie terminu egzaminów prywatnych.

³⁾ Rozumie się, o ile nie nastąpiło uwolnienie z niektórych przedmiotów w myśl § 27. R.

Świadectwo ma zawierać:

1. nazwę kraju, okręgu szkolnego i szkoły;
2. imię i nazwisko, datę urodzenia i wyznanie, względnie obrządek dziecka;
3. oznaczenie tej klasy lub tego oddziału, z których materiału naukowego dziecko pytano;
4. ocenę postępów w poszczególnych przedmiotach naukowych i zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych w myśl § 88. i 89., względnie § 177. Regulaminu;
5. oświadczenie konferencyi nauczycielskiej, czy dziecko uczyło zadość wymaganiom dotyczącej klasy, względnie stopnia nauki;
6. miejsce i datę wydania, podpis kierownika szkoły i wszystkich sił nauczycielskich, biorących udział w egzaminie, oraz pieczęć urzędową.

Świadectwo ma wygotować gospodarz tej klasy, z której materiału naukowego odbył się egzamin; on też przeprowadza z reguły egzamin wraz z innymi siłami nauczycielskimi tej klasy. Wydanie świadectwa, tudzież klasyfikację należy zanotować w osobnym katalogu.¹⁾

§ 217. Jeżeli dziecko poddaje się egzaminowi w celu przyjęcia do publicznej szkoły ludowej pospolitej lub wydziałowej, względnie do takiejże szkoły prywatnej, należy ten egzamin uważać za egzamin wstępny.

Egzamin wstępny można składać tylko w tej szkole, do której dziecko zamierza uczęszczać; egzamin taki ma obejmować materiał naukowy tej klasy (tego stopnia nauki), która odpowiada wiekowi egzaminowanego dziecka, o ile nie nastąpią uwolnienia w myśl § 27. Regulaminu²⁾ (46, 48).

Z egzaminu wstępnego, który z reguły odbywa się w pierwszych dwóch tygodniach każdego roku szkolnego, nie wydaje się żadnego świadectwa. Wynik egzaminu należy wciągnąć do osobnego protokołu, względnie osobnego katalogu, wraz z oświadczeniem, do której klasy lub na który stopień nauki należy według oceny konferencyi

¹⁾ Porównaj uwagę do § 215. R.

²⁾ Porównaj R. RSK. z d. 9. 1. 1899 l. 26831 DU. Nr. 2. w sprawie egzaminów wstępnych.

nauczycielskiej dziecko przydzielić. O wyniku egzaminu zawiadamia się w sposób odpowiedni rodziców dziecka lub ich zastępców.

Za taki egzamin wstępny nie uiszcza się żadnej opłaty, o ile nie składa się go w celu przyjęcia do dwóch, względnie trzech najwyższych klas 5- lub 6-klasowej szkoły wydziałowej żeńskiej. W tym ostatnim przypadku należy złożyć opłatę według § 221. Regulaminu.

§ 218. Dzieci, które pobierają naukę w domu lub w prywatnej szkole ludowej bez prawa publiczności, muszą, wychodząc z obowiązkowego wieku szkolnego, składać egzamin końcowy w szkole ludowej publicznej lub upoważnionej do przeprowadzania takich egzaminów szkole ludowej prywatnej, posiadającej prawo publiczności.

Egzamin ma obejmować wszystkie obowiązkowe przedmioty naukowe szkoły ludowej łącznie z nauką religii, oraz zaprowadzone w szkole przedmioty nadobowiązkowe, które wskażą rodzice lub ich zastępcy (12, 169).

Zresztą obowiązują tu analogiczne postanowienia §§ 97. i 113. Regulaminu. W świadectwach mają jednak odpaść daty wymienione w punkcie 3. paragrafu 113., tudzież końcowa ocena zachowania się i pilności.

Świadectwa uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego można odmówić tylko wówczas, jeżeli dziecko nie zdoła wykazać, że posiada najniezbędniejsze wiadomości z religii, czytania, pisania i rachunków, przepisane dla szkoły ludowej pospolitej.

Świadectwa wygotowuje kierownik szkoły, a podpisują je oprócz niego wszystkie siły nauczycielskie biorące udział w egzaminie.

Wydanie świadectwa uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego wraz z ostateczną oceną, albo też uchwałą odmówienia świadectwa, ma kierownik szkoły zanotować w katalogu klasowym klasy najwyższej, o ile dla tego celu nie prowadzi się osobnego katalogu (28).

§ 219. Egzamin końcowy w szkole wydziałowej obejmuje wszystkie obowiązkowe przedmioty naukowe trzeciej klasy szkoły wydziałowej, w zakresie celów, ustanowionych dla tej klasy planem naukowym. W razie, gdyby dziecko przy tym egzaminie otrzymało cenzurę „niedostateczną“ z jednego przedmiotu, nie można mu wydać świadectwa uwolnienia po myśli § 183. Regulaminu.

Jeżeli jednak dziecko wykaże, że posiada przynajmniej najniezbędniejsze wiadomości wymagane dla szkół ludowych pospolitych w myśl § 218. Regulaminu, należy mu wydać świadectwo uwolnienia po myśli tegoż paragrafu.

§ 220. Osoby, które przekroczyły już wiek szkolny, mogą na podstawie osobnego zezwolenia Rady szkolnej krajowej, względnie okręgowej, być dopuszczone do składania egzaminu nadzwyczajnego w wyznaczonej przez tę władzę publicznej szkole ludowej pospolitej lub wydziałowej.

Sposób, w jaki mają się odbywać takie egzamina, określa odnośne rozporządzenie Rady szkolnej krajowej¹⁾.

§ 221. Za przeprowadzenie egzaminów w jedno- i dwu-klasowych szkołach ludowych pospolitych należy uiścić opłatę w kwocie 5 K, w szkołach więcejklasowych 10 K, w szkołach wydziałowych 12 K.

Jeżeli egzamin odbywa się na podstawie osobnego zezwolenia Rady szkolnej krajowej tylko z jednego przedmiotu naukowego, wynosi opłata 4 K.

Opłatę należy złożyć przed rozpoczęciem egzaminu. Rozdziela się ją w równych częściach między kierownika szkoły i wszystkich nauczycieli egzaminujących; jeżeli kierownik szkoły także egzaminował, otrzymuje dwie części. W razie wykazanego ubóstwa może konferencja nauczycielska, a w drodze odwołania Rada szkolna okręgowa, uwolnić całkowicie lub częściowo od opłaty.

Za egzamina wstępne, o których mowa w § 217. Regulaminu, tudzież za egzamin dziecka, przeprowadzony w myśl § 214. Regulaminu na polecenie Rady szkolnej okręgowej, nie należy uiszczać żadnej opłaty.

§ 222. Kierownicy szkół ludowych publicznych i szkół ludowych prywatnych z prawem publiczności, tudzież dyrektorowie szkół wydziałowych są obowiązani zawiadomić Radę szkolną okręgową, jeżeli przy egzaminie odbytym w myśl §§ 215., 217., 218. i 219.

¹⁾ Porównaj RR. RSK. z d. 16. V. 1902 l. 5689 DU. Nr. 19. w sprawie egzaminów nadzwyczajnych; — z d. 21. XI. 1904 l. 43665 DU. Nr. 30. w sprawie przewodnictwa przy egzaminach nadzwyczajnych; — z d. 13. I. 1904 l. 44655 z r. 1903 DU. z r. 1904 Nr. 2. o wymaganiach przy egzaminach nadzwyczajnych w szkołach wydziałowych żeńskich.

Regulaminu okaże się rażące zaniedbanie nauki domowej lub wychowania dziecka.

Rada szkolna okręgowa ma na podstawie tego doniesienia wdrożyć natychmiast stosowne kroki przeciw rodzicom dziecka lub ich zastępcom (214, 225).

TYTUŁ IV.

O opiece nad dziećmi.

§ 223. Opieka nad osobistymi stosunkami pupilów jest przede wszystkim rzeczą sądu opiekuńczego. Jemu przysługuje także prawo nadzorowania powołanych do bezpośredniej opieki i wychowywania dzieci rodziców lub ich zastępców, jakoto: opiekunów, kuratorów i osób, które dziecko adoptowały lub wzięły na wychowanie.

Jednakowoż publiczne stanowisko szkoły ludowej i wytkniętej zadanie wkładają także na władze szkolne i nauczycieli obowiązek zwracania uwagi na duchowe i fizyczne dobro dzieci szkolnych, oraz dążenia do usunięcia dostrzeżonych braków¹⁾.

W wielu zatem przypadkach okaże się w dziedzinie opieki nad dziećmi, będącymi w obowiązkowym wieku szkolnym i ich ochrony konieczność współdziałania szkoły ze sądem opiekuńczym.

§ 224. Jeżeli chodzi o wypełnienie zadania włożonego na szkołę ludową, jest rzeczą władz szkolnych i nauczycieli zarządzić z własnej pobudki wszystko, co jest potrzebne do osiągnięcia przepisane go celu i użyć środków, jakimi rozporządzają²⁾.

Władze szkolne i nauczyciele mają przeto zająć się szczególnie wychowaniem takich dzieci, których wychowanie domowe

¹⁾ Porównaj §. 9. p. 5. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. kr. Nr. 58. o władzach nadzorczych miejscowych, tudzież RR. RSK. z d. 12. IV. 1898 l. 7547 DU. Nr. 15. w sprawie zatrudniania dzieci przy maszynach rolniczych; — z d. 1. III. 1899 l. 1428 DU. Nr. 8. i z d. 14. XI. 1903 l. 20450 DU. Nr. 34. w sprawie opieki Rad szkolnych miejscowych nad młodzieżą szkolną; — z d. 17. IV. 1909 l. 19623 DU. Nr. 12. zwracające uwagę władz szkolnych i nauczycieli na czasopismo p. t. „Zeitschrift für Kinderschutz u Kinderfürsorge“; — z d. 13. III. 1909 l. 3496 DU. Nr. 9. w sprawie publicznych biur pośrednictwa pracy.

²⁾ Porównaj §§ R.: 41, 71, 74, 82—86.

jest zaniedbane. Gdy dzieci szkolne nie doznają odpowiedniej opieki ze strony domu rodzicielskiego, lub gdy poza szkołą narażone są na szczególne niebezpieczeństwa, mają wtedy baczniejszą zwracać uwagę na ich zachowanie się poza szkołą. Będą starać się gorliwie o tworzenie zakładów dla ochrony i zatrudnienia dzieci poza szkołą, w szczególności ochronek, domów pracy, przytulisk dla dzieci i boisk dla młodzieży, oraz dawać inicjatywę i popierać zakładanie tanich kuchni, w których biedne a daleko mieszkające dzieci szkolne mogłyby otrzymywać w południe ciepłą zupę, następnie urządzenie choinek z podarunkami w czasie świąt Bożego Narodzenia celem obdarzania biednych dzieci szkolnych ciepłą odzieżą, a wreszcie zakładanie stowarzyszeń zapomogowych i kolonii wakacyjnych dla ubogich dzieci szkolnych.

Należy spodziewać się, że nauczyciele będą popierali wszelkimi sposobami zbawienną działalność takich stowarzyszeń i takich przedsięwzięć, podejmując się przytem także nadzorowania dzieci.

§ 225. Jeżeli jednak rodzice lub ich zastępcy mimo kilkakrotnego ukarania nie wypełniają swych obowiązków co do uczęszczania do szkoły ich dzieci lub pupilów, albo jeżeli mimo kilkakrotnego wkroczenia Rady szkolnej okręgowej zaniedbują naukę i wychowanie dziecka nie uczęszczającego do szkoły pod pozorem nauki domowej, wtedy powstaje dla władz szkolnych konieczność wezwania pomocy sądu opiekuńczego¹⁾ (68, 214).

Pomocy sądu opiekuńczego należy zażądać także wówczas, gdy rodzice lub ich zastępcy usuwają się od swego obowiązku popierania szkoły w spełnianiu jej zadania, zwłaszcza gdyby się okazało, że wpływ ojca, matki lub opiekuna przeciwdziała wychowaniu szkolnemu, tudzież, że usunięcie dziecka z pod szkodliwego wpływu domu rodzicielskiego lub rodziny, u której jest umieszczone, jest niedozownym warunkiem jego poprawy (130).

§ 226. Należy również donieść natychmiast sądowi opiekuńczemu, jeżeli rodzice, ich zastępcy lub inne powołane osoby lub korporacje nie wypełniają innych swych ustawowych obowiązków względem dziecka szkolnego, lub swych praw nadużywają, jeżeli

¹⁾ R. RSK. z d. 14. XI. 1903 l. 20450 DU. Nr. 34. w sprawie popierania c. k. Sądów w sprawowaniu władzy nadopiekuńczej.

tak dalece zaniedbują odżywiania i przyodziewiania dziecka, że ono nie może uczynić zadość obowiązkowi uczęszczania do szkoły lub jeżeli wzbraniają się w przypadkach wspomnianych w § 69. Regulaminu starać się odpowiednio do swych stosunków o leczenie dziecka lub jego zewnętrzny wygląd.

§ 227. We wszystkich sprawach, dotyczących się opieki lub ochrony dzieci, mają nauczyciele swe spostrzeżenia omawiać przede wszystkim na konferencji nauczycielskiej.

Jeżeli konferencya nauczycielska dojdzie do przekonania, że wskazaniem jest poczynić odpowiednie kroki, wówczas porozumie się kierownik szkoły naprzód z Radą szkolną miejscową.

Gdyby nie osiągnięto spodziewanego skutku, lub gdyby sprawa była nagłą, należy o tem donieść Radzie szkolnej okręgowej z prośbą o pomoc.

W przypadkach szczególnie nagłych, mianowicie wtedy, gdy zdrowie dziecka jest w domu rodzicielskim lub w rodzinie, u której jest umieszczone, poważnie zagrożone, może kierownik szkoły donieść o tem także bezpośrednio właściwemu sądowi opiekuńczemu; winien jednak zawiadomić o tem Radę szkolną okręgową.

§ 228. Rada szkolna miejscowa ma we wszystkich przypadkach dochodzących do jej wiadomości wezwać najpierw rodziców dziecka lub ich zastępców i na nich wpływać. Jeżeli oni wzbraniają się wypełnić swe obowiązki lub w razie, jeżeli nie mogą nie zaradzić, tudzież gdy i z innej strony, zwłaszcza od czynników obowiązanych do tego według ustawy o przynależności, nie można uzyskać żadnej pomocy, ma Rada szkolna miejscowa przedłożyć sprawozdanie Radzie szkolnej okręgowej z prośbą o pomoc.

W celu zaopatrzenia ubogich dzieci w odzież, książki i przybory szkolne, może Rada szkolna miejscowa w myśl art. 11. i 14. ustawy krajowej z dnia 24. kwietnia 1894 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 19. użyć funduszków pochodzących z grzywien szkolnych¹⁾ (18).

¹⁾ Porównaj § 9. p. 4. ustawy z d. 23. V. 1895 Dz. u. k. Nr. 58; — §§ 38—44 Instrukcyi z d. 14. VII. 1894 Dz. u. k. Nr. 63 (UR. P. 89), tudzież RR. RSK. z d. 27. XII. 1884 l. 15.758, ZOR. t. I. str. 239 (UR. P. 170) i z d. 4. IV. 1892 l. 6068, ZOR. t. II. str. 138. (UR. P. 172) w sprawie uregulowania rozdawnictwa bezpłatnych książek stosownie do faktycznej frekwencji i potrzeby

§ 229. Rada szkolna okręgowa ma na podstawie takich doniesień zbadać dokładnie stosunki i wejść w razie potrzeby w rokowania z sądem opiekuńczym celem osiągnięcia właściwych zarządzeń.

Zarządzenia te mogą polegać w szczególności na ograniczeniu lub odjęciu władzy ojcowskiej lub praw matki, na ustanowieniu innego opiekuna, umieszczeniu dziecka przy innej rodzinie lub w odpowiednim zakładzie, albo na oddaniu dziecka do zakładu poprawczego (83).

§ 230. Należy wreszcie spodziewać się, że kierownicy szkół i nauczyciele także we wszystkich innych sprawach, dotyczących się wychowania i opieki nad dziećmi, o ile chodzi o ich uczniów lub uczennice, będą iść na rękę i z całą gotowością udzielać wszelkich potrzebnych wyjaśnień sądom opiekuńczym, tudzież publicznym i prywatnym instytucjom dla ochrony dzieci, jak radom sierocym, związkom rad sierocych, komitetom sierocym i towarzystwom dla ochrony dzieci (40).

§ 231. Wszelkie bliższe zarządzenia co do współdziałania władz szkolnych i nauczycieli ze sądami opiekuńczymi w dziedzinie opieki nad dziećmi wydaje Rada szkolna krajowa w porozumieniu z prezydyum wyższego sądu krajowego¹⁾.

Postanowienia końcowe.

§ 232. Bliższe zarządzenia dotyczące się wykonania przepisów niniejszego Regulaminu wydaje Rada szkolna krajowa, która wy-

---

szkół, tudzież w sprawie sprzedaży książek zużytych lub wyszłych z używania; — z d. 18. III. 1889 l. 3425, ZOR. t. II. str. 23. (UR. P. 171) o terminach przedkładania wniosków w sprawie książek bezpłatnych; — z d. 30. IV. 1889 l. 6196 ZOR. t. II. str. 29. (UR. P. 171) o prowadzeniu ewidencji książek dla ubogich dzieci; — z d. 14. IV. 1901 l. 4901, DU. Nr. 15. w sprawie bezpłatnego rozdzielania książek szkolnych ubogim dzieciom szkół prywatnych; — z d. 17. I. 1905 l. 479 DU. Nr. 2. o użyciu dochodów z grzywien szkolnych.

¹⁾ Porównaj R. RSK. z d. 29. I. 1907 l. 4387 DU. Nr. 3. w sprawie udziału nauczycieli i nauczycielek w gminnych radach sierocych.

daje także postanowienia co do formularzy rozmaitych aktów urzędowych, świadectw i zawiadomień szkolnych.

§ 223. Regulamin niniejszy wchodzi w życie z początkiem najbliższego roku szkolnego po jego ogłoszeniu.

Z tym terminem przestaje obowiązywać Regulamin prowizoryczny z dnia 10. grudnia 1876 L. 9272, tudzież wszystkie inne rozporządzenia i reskrypty, tyżące się spraw objętych Regulaminem niniejszym, o ile sprzeciwiają się postanowieniom niniejszego rozporządzenia, lub o ile to rozporządzenie je zastąpi.

15

Rozporządzenie

c. k. Rady szkolnej krajowej z dnia 31. maja 1909 l. 24854
w sprawie przepisów dotyczących klasyfikacji uczniów i ucze-
nic szkół ludowych wszelkiej kategorii, tudzież w sprawie
formularzy zawiadomień, świadectw i katalogów szkolnych.

Wskutek wprowadzenia nowego Regulaminu szkolnego tracą moc obowiązującą dotychczasowe przepisy dotyczące klasyfikacji uczniów w szkołach ludowych wszelkiej kategorii, tudzież przepisy o formularzach świadectw, zawiadomień i katalogów szkolnych, ogłoszone rozporządzeniami Rady szkolnej krajowej z dnia 8. stycznia 1894 l. 294, z dnia 30. marca 1899 l. 6236 (Dz. urząd. Nr. 12) i z dnia 15. listopada 1902 l. 7487 (Dz. urząd. Nr. 41), a na ich miejsce wstępują postanowienia nowego Regulaminu.

Ponieważ niektóre zmiany, wprowadzone nowym Regulami-
nem, odbiegają znacznie od przepisów dotychczasowych, a są na-
tury zasadniczej, przeto celem usunięcia możliwych wątpliwości przy
zastosowaniu ich w praktyce szkolnej, tudzież celem ułatwienia
przeglądu postanowień odnoszących się do tej sprawy, podaje się
poniżej uwagi wyjaśniające poszczególne postanowienia regulaminowe,
zestawiając dotyczące paragrafy Regulaminu w porządku, jak one po so-
bie następują.

Dla uniknienia jednak zbędnego powtarzania, pomija się w tem
zestawieniu te postanowienia regulaminowe, które nie nasuwają ża-
dnych wątpliwości, a zamiast nich podaje się tylko odsyłacze do
odpowiednich paragrafów Regulaminu.

I. Przepisy dotyczące klasyfikacji w szkołach ludowych pospolitych.

§ 1. W skali oceny zachowania się, pilności, postępu i zewnętrzznego porządku ćwiczeń piśmiennych wprowadza nowy Regulamin w § 88. pięć stopni zamiast używanych dotychczas czterech, zmieniając częściowo także ich brzmienie.

Cenzury te należy w katalogach i zawiadomieniach (świadcztwach) szkolnych wpisywać w brzmieniu podanem w Regulaminie, w formie przymiotnikowej, całymi wyrazami, bez skrótów. Skrobienie lub wycieranie raz wpisanej cenzury jest stanowczo wzbronione. W razie wyjątkowej potrzeby można cenzurę przekreślić tak, aby pierwotna nota pozostała czytelna i nad nią napisać notę sprostowaną; stać się to może atoli tylko na konferencji za zezwoleniem kierownika, który poprawkę powinien podpisać wraz z nauczycielem zmieniającym notę.

§ 2. Stopień „mierny“ w skali oceny postępu w poszczególnych przedmiotach należy uważać jako cenzurę pośrednią między najniższym stopniem dodatnim, a stopniem ujemnym i przyznawać go w razie, gdy nauczyciel, oceniając postęp ucznia, ma pewne wątpliwości, czy uczeń ten przyswoił sobie w mierze wystarczającej wiadomości wymagane planem naukowym, z drugiej zaś strony nie może mu z całą stanowczością odmówić pewnych dodatnich wyników pracy. W razie gdyby uczeń w dwóch lub kilku przedmiotach otrzymał cenzurę „mierny“, należy z wszelką ścisłością wziąć pod rozwagę, czy uczeń ten, ze względu na swe ogólne zdolności i przysposobienie, da sobie radę w klasie wyższej (na stopniu wyższym). W razie ujemnego wyniku narad należy takiego ucznia uznać jako niezdolnionego do klasy wyższej (stopnia wyższego) i odmówić mu promocji. W szkołach o większej liczbie nauczycieli decyduje o tem konferencja nauczycielska.

§ 3. Jako przedmioty podwójne (§ 88), z których wpisuje się jedną wspólną cenzurę, należy uważać te, dla których w katalogach, zawiadomieniach i świadectwach szkolnych jest przeznaczona tylko jedna rubryka; np. „wiadomości z dziejów i przyrody“ (w szkołach typu wiejskiego), „wiadomości z geografii i historii“ (w szkołach 5- i 6-klasowych), „rachunki w połączeniu z nauką o formach geometrycznych“ (w szkołach obu typów).

§ 4. Ocenę zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych (§ 88) wpisuje się uczniom dopiero począwszy od trzeciego roku nauki (III. stopnia — III. klasy).

§ 5. Uczęszczanie do szkoły (§ 88) określa się w szkołach miejskich w sposób dotychczasowy, t. j. przez wpisanie liczby godzin opuszczonych, z osobnym wyszczególnieniem ilości godzin usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych. Natomiast w szkołach typu wiejskiego wpisuje się do katalogów i zawiadomień szkolnych tylko liczbę opuszczonych dni szkolnych, również z osobnym wyszczególnieniem ilości dni usprawiedliwionych i nieusprawiedliwionych.

Jeżeli zatem w szkole typu wiejskiego uczeń opuścił naukę przedpołudniową i popołudniową należy mu to policzyć za jeden opuszczony dzień szkolny, jeżeli zaś opuścił tylko naukę przedpołudniową lub popołudniową należy mu to policzyć jako pół dnia szkolnego.

§ 6. Dzieciom I. klasy (stopnia) wpisuje się w katalogach i zawiadomieniach szkolnych za I. półrocze względnie ćwierćrocze jedną wspólną cenzurę ze wszystkich przedmiotów, a więc łącznie z nauką religii (§ 89). Z tego powodu decyzja co do stopnia cenzury ma nastąpić w porozumieniu z nauczycielem religii, względnie duszpasterzem.

§ 7. Osobna ocena „postępu ogólnego“, a więc i odnośna rubryka w katalogach i zawiadomieniach (świadectwach) szkolnych, odpada w zupełności we wszystkich klasach (stopniach) szkół ludowych wszelkiej kategorii (§ 91). Natomiast z końcem roku szkolnego ma konferencja nauczycielska (w szkołach jednoklasowych nauczyciel w porozumieniu z duszpasterzem, a ewentualnie i z pomocniczymi siłami nauczycielskimi) orzec, czy uczeń jest uzdolniony do przejścia do klasy wyższej (stopnia wyższego), czy też nie (§ 39. al. 1). Orzeczenie to wpisuje się w odpowiednią rubrykę katalogu i zawiadomienia (świadectwa) szkolnego. Postępy w przedmiotach nadobowiązkowych nie wpływają na ocenę uzdolnienia ucznia do przejścia do klasy wyższej (stopnia wyższego).

§ 8. Zasadniczą zmianę w przepisach klasyfikacyjnych wprowadza postanowienie § 93. al. 2. Regulaminu, po myśli którego uczeń nawet w razie otrzymania cenzury niedostatecznej w jednym z przedmiotów obowiązkowych, może otrzymać promocję do klasy wyższej (stopnia wyższego), skoro konferencja nauczycielska uzna, że po-

siada wymaganą dojrzałość umysłową, aby w klasie wyższej (stopniu wyższym) mógł ze skutkiem korzystać z dalszej nauki. Postanowienie to nie jest wprawdzie w przepisach klasyfikacyjnych nowością, gdyż było już dotychczas w pewnej mierze przewidziane w modle klasyfikacyjnej dla szkół typu wiejskiego; — wobec rozszerzenia jego atoli na szkoły ludowe pospolite wszelkiej kategorii należy przy jego stosowaniu postępować z wszelką oględnością, opierając się na należytem poznaniu indywidualności i uzdolnienia ucznia.

Niewłaściwe stosowanie tego postanowienia mogłoby łatwo przyczynić się do wprowadzenia do klas (stopni) wyższych młodzieży nie posiadającej odpowiedniego umysłowego rozwoju, która stałaby się ciężarem dla nauczycieli, oddziaływałaby ujemnie na postęp w naukach reszty młodzieży i tym sposobem przyczyniła się do obniżenia poziomu naukowego całej klasy (stopnia). Uczniom, którzyby z dwóch lub więcej przedmiotów nauki obowiązkowej otrzymali postęp niedostateczny, należy odmówić promocyi do klasy wyższej (stopnia wyższego).

§ 9. Przy posuwaniu uczniów na wyższe stopnie nauki obowiązują w szkołach typu wiejskiego wszelkiej kategorii te same przepisy, co przy promocyi do klas wyższych w szkołach typu miejskiego. Natomiast przy przeznaczaniu uczniów do wyższej grupy w obrębie tego samego stopnia nauki należy zastosować odmienne postępowanie w szkołach jedno- i dwuklasowych z jednej, a trzy- i czteroklasowych z drugiej strony.

W szkołach jedno- i dwuklasowych między 3. i 4., a względnie 5. i 6. rokiem nauki niema żadnej różnicy co do zakresu nauki. Wobec tego postęp niedostateczny w poszczególnych przedmiotach naukowych po 3. a względnie 5. roku nauki nie przeszkadza zaliczeniu ucznia w następnym roku szkolnym do 4. względnie 6. roku nauki, ponieważ uczeń, przerabiając powtórnie tensam materiał naukowy, może się poprawić i okazane poprzednio braki uzupełnić.

W szkołach trzy- i czteroklasowych stopień III. i IV. mają również kurs dwuletni, o różnym jednak częściowo zakresie nauki. Postęp niedostateczny w jednym przedmiocie nie przeszkadza przejściu ucznia z grupy niższej do wyższej tego samego stopnia. Jeżeli zaś uczeń otrzymał w 3., a względnie 5. roku nauki postęp niedostateczny z więcej niż jednego przedmiotu, będzie rzeczą konferencyi nauczycielskiej orzec stosownie do okoliczności, czy ucznia

tego w następnym roku szkolnym można zaliczyć do grupy wyższej. Tak samo należy postąpić w razie, jeżeli uczeń z większej liczby przedmiotów naukowych otrzyma postęp „mierny“.

§ 10. Postanowienie § 93. al. 2. Regulaminu (§ 8. niniejszych przepisów) nie ma atoli zastosowania w razie przejścia ucznia ze szkoły ludowej pospolitej do szkoły wydziałowej. Po myśli § 172. Regulaminu, opartego na art. 10. ustawy krajowej z d. 23. maja 1895 Dz. u. kr. Nr. 57, warunkiem przyjęcia do szkoły wydziałowej jest ukończenie czterech niższych klas publicznej szkoły ludowej pospolitej (lub takiejże szkoły prywatnej wyposażonej prawem szkoły publicznej) ze skutkiem pomyślnym, a względnie złożenie w niej egzaminu prywatnego z takimże skutkiem.

Do szkoły wydziałowej zatem może być uczeń (uczenica) przyjęty tylko wówczas, kiedy ze wszystkich przedmiotów-obowiązkowych otrzyma w klasie IV. postęp co najmniej dostateczny. Nadto może być przyjęty do szkoły wydziałowej uczeń, który co najwięcej z dwóch przedmiotów otrzymał postęp „mierny“, z tem jednak zastrzeżeniem, że z nauki religii, języka wykładowego, a względnie także drugiego języka krajowego i z rachunków wykazał postęp co najmniej dostateczny. W razie, gdyby uczeń z jednego przedmiotu otrzymał postęp niedostateczny, może konferencya nauczycielska ewentualnie zastosować do niego postanowienie zawarte w § 11. niniejszych przepisów.

W jaki sposób należy postąpić z uczniami (uczenicami), którzy nie odpowiedzieli postanowieniu § 172. al. 2. Regulaminu, a mimo to zostali uznani uzdolnionymi do przejścia do wyższej klasy szkoły ludowej pospolitej, określa § 173. Regulaminu. Tego rodzaju przypadki będą bez wątpienia należały do bardzo rzadkich; w razie potrzeby będą dla takich uczniów urządzone osobne klasy pomocnicze po myśli § 5. Regulaminu lub też będą wydane inne zarządzenia.

§ 11. Jeżeli uczeń (uczenica) z końcem roku szkolnego otrzymał z jednego przedmiotu postęp niedostateczny, a konferencya nauczycielska nabierze przekonania, że uczeń (uczenica) ten bez pewnego uzupełnienia swych wiadomości w tym przedmiocie nie mógłby z korzyścią brać udziału w nauce w klasie wyższej, a więc w chwili klasyfikacyi nie mógłby otrzymać promocyi, może konferencya nau-

czyielska zezwolić mu na złożenie po feryach letnich egzaminu poprawczego z tego przedmiotu. Do egzaminu takiego nie należy jednak przeznaczać uczniów z gimnastyki i śpiewu, uczenie zaś ze śpiewu.

Egzamina poprawcze powinny atoli należeć w szkołach ludowych do przypadków wyjątkowych, można zaś na nie zezwalać tylko w szkołach typu miejskiego począwszy od klasy IV. i to w takich jedynie razach, jeżeli konferencja nauczycielska nabierze przekonania, że uczeń (uczenica) będzie mógł przez ferye letnie przy pewnej pomocy domowej, a bez szkody dla swego zdrowia, uzupełnić brakujące mu wiadomości.

Uczniowi przeznaczonemu do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach letnich zapisuje się podczas konferencji klasyfikacyjnej w odnośnej rubryce katalogu notę niedostateczną, na dole zaś w uwadze zaznacza się: „przeznaczony (na) do egzaminu poprawczego z . . . . .“ Jeżeli uczeń (uczenica) po feryach złoży egzamin poprawczy ze skutkiem pomyślnym, należy w katalogu poprawić cenzurę niedostateczną na lepszą z uwagą: „przy egzaminie poprawczym“. Zawiadomienie szkolne wydaje się takiemu uczniowi (uczenicy) dopiero po odbyciu egzaminu poprawczego i wpisuje stosowną cenzurę bez żadnej wzmianki o egzaminie poprawczym; jedynie późniejsza data wydania zawiadomienia będzie wskazywała, że uczeń ten miał poprawkę.

O przeznaczeniu ucznia (uczenicy) do egzaminu poprawczego zawiadamia kierownik rodziców lub ich prawnych zastępców przed feryami. Egzamin poprawczy odbywa się zawsze w obecności kierownika szkoły; po egzaminie orzeka konferencja nauczycielska, czy uczeń jest uzdolniony do przejścia do klasy wyższej, lub czy winien poprzednią klasę powtórzyć, poczem nauczyciel wpisuje stosowną cenzurę w katalogu, a kierownik ją koramizuje.

Egzamin poprawczy może uczeń (uczenica) składać tylko w tej szkole, do której uczęszczał przed feryami. Egzamin odbywa się z reguły w trzech ostatnich dniach feryi letnich; jeżeli zaś uczeń (uczenica) w ciągu dziesięciu dni po upływie feryi letnich nie zgłosi się do egzaminu poprawczego, należy w katalogu wpisać uwagę: „nie zgłosił się do egzaminu poprawczego“ i donieść o tem właściwej władzy szkolnej, która zniewoli go (ją) do dalszego uczęszczania do szkoły, do tej samej klasy.

§ 12. W jakich przypadkach może być uczeń (uczenica) uwolniony od nauki niektórych przedmiotów obowiązkowych (śpiew, gimnastyka, rysunki, kobiece roboty ręczne) i jak w razie takich uwolnień należy postępować przy klasyfikacji, określają §§ 27. i 92. Regulaminu; co do nauki religii zaś — jeżeli jej udzielanie nie jest zapewnione — §§ 50. i 92. Świadectwo lekarskie, na podstawie którego następuje uwolnienie, powinno orzekać stanowczo, że uczeń (uczenica) ze względów zdrowotnych potrzebuje niezbędnie uwolnienia od nauki tych przedmiotów, z wyraźnym dodatkiem, czy uwolnienie to jest niezbędne raz na zawsze, czy tylko na pewien czas ograniczony, a przy kobiecych robotach ręcznych, czy uwolnienie jest niezbędne wogóle, czy tylko od robót wymagających większego nałożenia wzroku.

§ 13. Przy wpisywaniu uczniowi cenzury z gimnastyki i śpiewu, a uczniocy ze śpiewu, należy zważać na to, o ile postęp w tych przedmiotach zależy od ich pilności. W szczególności zaś należy przy tem mieć na względzie tę okoliczność, czy powodem słabszych postępów w tych przedmiotach nie jest ewentualnie brak głosu lub niewyrobienie muzycznego słuchu, względnie niedostateczny rozwój sił fizycznych, wskutek czego uczeń (uczenica) nie może postępować w nauce tych przedmiotów równomiernie z innymi.

§ 14. W szkołach dwu- i więcejklasowych odbywa się klasyfikacja na konferencji nauczycielskiej, w której biorą udział wszyscy członkowie grona (§§ 150 — 154). Jeżeli który z nich, bądź to wskutek choroby, bądź też z innej ważnej przeszkody, nie może brać udziału w klasyfikacji, jest obowiązany do wpisania cenzury z przedmiotu przez się udzielanego przed konferencją klasyfikacyjną.

W szkołach jednoklasowych zaprasza nauczyciel do udziału w klasyfikacji duszpasterzy, udzielających nauki religii, ewentualnie także zajęte w szkole pomocnicze siły nauczycielskie. Nawet w razie, jeżeli nauczyciel sam w zastępstwie duszpasterza udziela nauki religii, winien go zaprosić, aby był obecny przy wpisywaniu cenzur z nauki religii i zachowania.

Tak samo należy postąpić w tych szkołach więcejklasowych, w których niema osobno ustanowionego katechety (nauczyciela religii).

§ 15. Termina i sposób rozdawania zawiadomień (świadectw) szkolnych są określone w § 90. Regulaminu. Obowiązkiem kierownika szkoły jest czuwać nad tem, aby zawiadomienia (świadectwa)

szkolne były wiernym odpisem dat i cenzur zawartych w katalogach klasowych, za co odpowiada swoim podpisem.

§ 16. Jak należy postępować w razie przejścia ucznia (uczenicy) z jednej szkoły do drugiej w ciągu roku szkolnego, wskazują §§ 94. i 95., — jak zaś w razie ukończenia obowiązkowej nauki codziennej, §§ 96., 97. i 98. Regulaminu, tudzież odstęp III. 3. i IV. 4. niniejszych przepisów.

II. Przepisy dotyczące klasyfikacji w szkołach wydziałowych męskich i żeńskich.

O ile przepisy te są zgodne z przepisami klasyfikacyjnymi, obowiązującymi w szkołach ludowych pospolitych, lub o ile od nich się różnią, wykazuje poniższe zestawienie według paragrafów, podanych w odstepie I. niniejszego rozporządzenia.

§ 1. Postanowienia zawarte w tym paragrafie obowiązują także w szkołach wydziałowych z tą jednak różnicą, że po myśli § 177. Regulaminu stopnie oceny postępu w poszczególnych przedmiotach naukowych mają odmienne brzmienie, tudzież że zamiast zawiadomień wydaje się w szkołach wydziałowych półroczne świadectwa szkolne (§ 178). Mimo to atoli przeprowadza się także z końcem I. i III. ćwierćroczną klasyfikację uczniów (uczenic), lecz cenzury wpisuje się tylko w katalogach klasowych. W razie potrzeby winien jednak gospodarz klasy po upływie I. i III. ćwierćroczną podać do wiadomości rodziców ucznia (uczenicy) lub ich zastępców wypis z katalogu sporządzony na zwykłym papierze (§ 179). Tyczy się to także 5- i 6-klasowych szkół wydziałowych żeńskich.

§ 2. w szkołach wydziałowych nie obowiązuje, gdyż w skali oceny postępu niema w tych szkołach cenzury „mierny“.

§ 3. ma zastosowanie także w szkołach wydziałowych; np. postęp z języka wykładowego z nauką stylu praktycznego klasyfikuje się jedną cenzurą.

§ 4. Ocenę zewnętrznego porządku ćwiczeń piśmiennych wpisuje się uczniom (uczenicom) we wszystkich klasach szkoły wydziałowej.

§ 5. Uczęszczanie do szkoły określa się w szkołach wydziałowych w taki sposób, jak w szkołach pospolitych typu miejskiego.

§ 6. nie ma tu zastosowania.

§§ 7. i 8. obowiązują bez zmiany także w szkołach wydziałowych.

§ 9. nie ma tu zastosowania.

§ 10. obowiązuje w szkołach wydziałowych o tyle, o ile dotyczy przyjmowania uczniów (uczenic) do klasy I. wydziałowej na podstawie świadectwa szkolnego lub świadectwa egzaminu prywatnego z klasy IV. Uczniowie, którzy nie uczęszczali do szkoły publicznej lub prywatnej z prawem publiczności, lecz pobierali naukę domową lub uczęszczali do szkoły prywatnej bez prawa publiczności, mogą uzyskać przyjęcie do szkoły wydziałowej na podstawie egzaminu wstępnego złożonego z wynikiem pomyślnym (§ 174. Regul.).

§ 11. obowiązuje bez zmiany także w szkołach wydziałowych.

§ 12. obowiązuje bez zmiany; dotyczą tej sprawy §§ 27. i 187. Regulaminu.

§ 13. obowiązuje bez zmiany.

§ 14. Klasyfikacja odbywa się na konferencji nauczycielskiej, podobnie jak w więcejklasowej szkole ludowej pospolitej.

§ 15. O terminie rozdawania świadectw półrocznych postanawia § 178. Regulaminu. Uczniowie świadectw nie zwracają, lecz zatrzymują je na własność.

§ 16. W razie przejścia ucznia (uczenicy) w ciągu roku szkolnego z jednej szkoły wydziałowej do innej, wydaje się mu po myśli § 181. Regulaminu „Świadectwo uczęszczania“ na przepisany formularz.

Jak należy postępować w razie, gdy uczeń (uczenica) ukończy naukę codzienną w szkole wydziałowej, wskazują §§ 182. — 185. Regulaminu, tudzież ustęp IV. 11. — 14. niniejszych przepisów.

Wykaz formularzy świadectw, używanych w szkołach wydziałowych, jest podany w odstępnie IV. niniejszego rozporządzenia. Dyrektor (dyrektorka) szkoły wydziałowej stwierdza swoim podpisem na świadectwach ich zgodność z katalogami.

III. Przepisy dotyczące klasyfikacji na kursach nauki dopełniającej w szkołach ludowych wszelkiej kategorii.

1. Postanowienia, dotyczące klasyfikacji młodzieży uczęszczającej na naukę dopełniającą, bez względu na typ tudzież kategorię szkoły, są podane w §§ 111., 112. i 114. Regulaminu. Zresztą należy tu stosować analogicznie przepisy odnoszące się do nauki

codziennej z tą różnicą, że w katalogu, zawiadomieniach szkolnych i świadectwach uwolnienia (formularze Nr. 23—26 w odstępnie IV. niniejszego rozporządzenia) nie wyszczególnia się przedmiotów, lecz postęp ucznia (uczenicy) ocenia jedną cenzurą, wspólną według skali przepisanej dla nauki codziennej.

Nadto dodaje się tu następujące uwagi:

2. Każdy rok nauki dopełniającej uważa się za jeden kurs, bez względu na to, czy trwa sześć miesięcy czy też dłużej, tudzież bez względu na tygodniowy wymiar czasu nauki. Zawiadomienia szkolne wydaje się tylko tym uczniom (uczenicom), którzy na naukę dopełniającą byli zapisani i na nią uczęszczali. Zawiadomień tych uczniowie (uczenice) nie zwracają, lecz zatrzymują je na własność. Uczniowi (uczenicy), który przez trzy lata uczęszczał na naukę dopełniającą wydaje się po ukończeniu trzeciego kursu „Świadectwo uwolnienia“ na przepisany formularz (Nr. 25. względnie 26). Świadectwo to, uwalniające od dalszego uczęszczania do szkoły, pozostaje również własnością ucznia (uczenicy). Tak samo wyda kierownik świadectwo uwolnienia uczniowi (uczenicy), który z powodu pozostawania na nauce codziennej ponad okres normalny (§ 98. Regul.) krócej wprowadził uczęszczał na naukę dopełniającą, lecz uczynił zadość obowiązkowi szkolnemu po myśli § 19. Regulaminu, a przez ukończenie nauki codziennej wykazał, że posiada wiadomości ustawa przepisane.

3. Wreszcie wydaje się świadectwo uwolnienia na formularzu 25. względnie 26. także takiemu uczniowi (uczenicy) szkoły ludowej pospolitej, który z powodu słabszych postępów ukończył naukę codzienną dopiero z chwilą przekroczenia wieku szkolnego (§ 98. Regul.), o ile konferencya nauczycieli (w szkołach jednoklasowych nauczyciel w porozumieniu z duszpasterzem i czynnymi ewentualnie w szkole pomocniczymi siłami nauczycielskimi) przekona się, że uczeń ten (uczenica) przyswoił sobie wiadomości niezbędne, przepisane dla szkoły ludowej pospolitej (§ 218. Regul.). Klasyfikacja takiego ucznia (uczenicy) odbywa się w sposób przepisany dla młodzieży z nauki dopełniającej, a w formularzu świadectwa uwolnienia skreśla się wzmiankę o uczęszczaniu na naukę dopełniającą.

4. Jeżeli uczeń w ciągu roku szkolnego przesiedli się do innej miejscowości, należy mu wydać zawiadomienie szkolne na tym samym formularzu, wypełniając uwagę, podaną na odwrotnej stronie formularza.

IV. Wykaz formularzy

zawiadomień i świadectw, używanych w szkołach ludowych wszelkiej kategorii.

1. W szkołach ludowych pospolitych.

A) W szkołach typu wiejskiego:

1. Zawiadomienie szkolne dla uczniów i uczenie z nauki codziennej. Formularz Nr. 1. (Regul. § 91).
2. Świadectwo egzaminu prywatnego dla uczniów i uczenie. Formularz Nr. 2. (Regul. § 216. i 96).
3. Świadectwo uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego dla uczniów i uczenie. Formul. Nr. 3. (Regul. § 218).
4. Świadectwo egzaminu nadzwyczajnego dla mężczyzn i kobiet. Formul. Nr. 4. (Regul. § 220).

B) W szkołach typu miejskiego:

5. Zawiadomienie szkolne dla uczniów i uczenie z nauki codziennej. Formul. Nr. 5. (Regul. § 91).
6. Zawiadomienie szkolne dla uczniów i uczenie w szkołach ćwiczeń c. k. seminariów nauczycielskich. Formul. Nr. 6. (Regul. § 91).
7. Świadectwo egzaminu prywatnego dla uczniów i uczenie. Formularz Nr. 7. (Regul. § 216. i 96).
8. Świadectwo uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego dla uczniów i uczenie. Formul. Nr. 8. (Regul. § 218).
9. Świadectwo egzaminu nadzwyczajnego dla mężczyzn i kobiet. Formul. Nr. 9. (Regul. § 220).

2. W szkołach wydziałowych.

A) W szkołach wydziałowych męskich:

10. Świadectwo szkolne za I. i II. półroczę klasy I. i II. tudzież za I. półroczę klasy III. Formul. Nr. 10. (Regul. § 180).
11. Świadectwo szkolne za II. półroczę klasy III. Formul. Nr. 11. (Regul. § 184).
12. Świadectwo uczęszczania do szkoły. Form. Nr. 12. (Regul. § 181).

13. Świadectwo egzaminu prywatnego z I. i II. półroczu klasy I. i II., tudzież z I. półr. klasy III. Formul. Nr. 13. (Regul. § 216).
14. Świadectwo egzaminu prywatnego z II. półroczu klasy III. Formul. Nr. 14. (Regul. § 216. i 184).
15. Świadectwo uwolnienia po myśli § 182. Regul. Formul. Nr. 15.
16. Świadectwo uwolnienia po myśli § 183. Regul. Formul. Nr. 16.
17. Świadectwo uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego. Formularz Nr. 17. (Regul. § 219).
18. Świadectwo egzaminu nadzwyczajnego. Formul. Nr. 18. (Regul. § 220).

B) W szkołach wydziałowych żeńskich trzyklasowych:

Świadectwa mają taki sam tekst jak w szkołach męskich, z uwzględnieniem jedynie płci i przedmiotów naukowych.

Formularze 10a — 18a.

C) W szkołach wydziałowych żeńskich pięcio- i sześcioklasowych:

19. Świadectwo szkolne za I. i II. półroczu. Formul. Nr. 19. (Regul. § 180).
20. Świadectwo uczęszczania do szkoły. Formul. Nr. 20. (Regul. § 181).
21. Świadectwo egzaminu prywatnego. Formul. Nr. 21. (Regul. § 216).
22. Świadectwo egzaminu nadzwyczajnego. Formul. Nr. 22. (Regul. § 220).

3. Na kursach nauki dopełniającej.

23. Zawiadomienie szkolne dla uczniów. Formul. Nr. 23. (Regul. § 112).
24. Zawiadomienie szkolne dla uczenic. Formul. Nr. 24. (Regul. § 112).
25. Świadectwo uwolnienia dla uczniów. Formul. Nr. 25. (Regul. § 113).
26. Świadectwo uwolnienia dla uczenic. Formul. Nr. 26. (Regul. § 113).

W sprawie używania wymienionych powyżej formularzy podaje się następujące uwagi:

1. Każda szkoła ludowa może używać tylko formularzy, przepisanych dla szkół tej kategorii, do której ona należy.

2. W szkołach publicznych wolno wydawać zawiadomienia, tudzież wszelkie świadectwa szkolne tylko na formularzach, drukowanych w c. k. Wydawnictwach książek szkolnych, a mianowicie z tekstem polskim w Zakładzie narodowym im. Ossolińskich, z tekstem ruskim w gmachu c. k. Namiestnictwa. W którym z tych języków mają być wydawane zawiadomienia i świadectwa szkolne, określa § 102. Regulaminu.

3. Szkoły prywatne, posiadające prawo publiczności, obowiązane są również do używania tych samych formularzy, jakie są przepisane dla szkół publicznych równej kategorii; charakter szkoły powinien jednak być wyraźnie oznaczony w nagłówku zawiadomienia (świadectwa), a nadto powinien być podany reskrypt ministeryalny, którym szkole tej przyznano prawo szkoły publicznej. Zarządy takich szkół mogą się ewentualnie porozumieć z Zarządem c. k. Wydawnictwa książek szkolnych w Zakładzie narodowym im. Ossolińskich, względnie w gmachu c. k. Namiestnictwa co do tego, aby nagłówki formularzy zamawianych dla szkoły mieścił już w sobie charakter szkoły prywatnej z prawem publiczności, a ewentualnie także nazwę instytucji, fundacji lub osoby prywatnej, która szkołę utrzymuje.

4. Rubrykę górną, znajdującą się na odwrotnej stronie „zawiadomień szkolnych“ (formularz Nr. 1. dla szkół typu wiejskiego i Nr. 5. i 6. dla szkół typu miejskiego), należy wypełniać z końcem roku szkolnego (Reg. § 91. i 93). Na odwrotnej stronie tych zawiadomień są nadto umieszczone dwie uwagi, z których pierwsza wypełnia się w razie przejścia ucznia (uczenicy) do innej szkoły (Reg. § 95), druga w razie, gdy uczeń (uczenica) ukończy obowiązkową naukę codzienną (Reg. § 96). Poniżej rubryk przeznaczonych dla przedmiotów naukowych, wymienionych w zawiadomieniu szkolnym, znajduje się rubryka wolna, w której wpisuje się przedmiot nadobowiązkowy, wprowadzony ewentualnie w jakiejś szkole w myśl § 12. Regulaminu, przyczem należy zaznaczyć wyraźnie, że ten przedmiot jest nadobowiązkowy.

5. „Świadectwo egzaminu prywatnego“ (formularz Nr. 2. dla

szkół typu wiejskiego i Nr. 7. dla szkół typu miejskiego), ma u dołu dwie uwagi, z których drugą wypełnia się w razie, gdy uczeń (uczenica) z końcem roku szkolnego złoży z wynikiem pomyślnym egzamin prywatny z klasy najwyższej (względnie ze stopnia IV.) pewnej szkoły, — pierwszą zaś w tym razie, gdy uczeń (uczenica) w tym samym terminie składa egzamin prywatny z przedmiotów naukowych jednej z klas (stopni) niższych pewnej szkoły. Uwagę, której się nie wypełnia, należy skreślić. Jeżeli zaś uczeń (uczenica) składa egzamin prywatny z półroczna I., wówczas skreśla się obie dolne uwagi. (Reg. § 216. i 96).

Rubryka wolna poniżej rubryk dla przedmiotów naukowych jest przeznaczona na przedmiot nadobowiązkowy, wprowadzony ewentualnie w pewnej szkole.

6. W szkołach wydziałowych męskich tudzież żeńskich trzyklasowych używa się dwojakich formularzy „Świadectw egzaminu prywatnego“, a mianowicie: w szkołach męskich formularzy 13. i 14. w żeńskich 13a i 14a. Świadectwo na formularzu 14. (względnie 14a) wydaje się uczniom (uczenicom), którzy z końcem roku szkolnego złożyli z wynikiem pomyślnym egzamin prywatny z klasy III., — w każdym zaś innym razie wydaje się świadectwo na formularzu 13. (względnie 13a). Jeżeli uczeń (uczenica) składa egzamin prywatny z I. półroczna, wówczas w formularzu Nr. 13. (13a) należy uwagę dolną skreślić, jeżeli z II. półroczna, należy ją wypełnić stosownie do wyniku egzaminu (Reg. § 216. i 184).

7. „Świadectwo uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego“ (formularz Nr. 3. dla szkół typu wiejskiego i Nr. 8. dla typu miejskiego) wydaje się uczniom (uczenicom), którzy pobierali naukę w domu lub zakładzie prywatnym bez prawa publiczności i kończąc obowiązkowy wiek szkolny, zgłaszają się do egzaminu w myśl § 218. Regulaminu szkolnego.

8. W szkołach wydziałowych męskich tudzież żeńskich trzyklasowych służy ku temu celowi formularz Nr. 17. (względnie 17a), na którym u dołu są dwie uwagi. W świadectwie uwolnienia, wydawanem takim uczniom (uczenicom), którzy przy egzaminie końcowym otrzymali ze wszystkich przedmiotów III. klasy wydziałowej postęp co najmniej dostateczny, skreśla się uwagę drugą; w razie zaś, gdy uczeń (uczenica) okazał przy tym egzaminie tylko wiadomości niezbędniejsze, przepisane dla szkół ludowych pospolitych, wydaje

mu się świadectwo uwolnienia na tym samym formularzu po skreśleniu uwagi pierwszej (Regul. §§ 219. i 218).

9. „Świadectwo egzaminu nadzwyczajnego“ (formularz Nr. 4.) dla szkół pospolitych typu wiejskiego, Nr. 9. dla szkół pospolitych typu miejskiego, Nr. 18. dla szkół wydziałowych męskich, Nr. 18a dla trzyklasowych szkół wydziałowych żeńskich wydaje się osobom, które wyszły już z obowiązkowego wieku szkolnego i składają egzamin w myśl § 220. Regulaminu.

10. W szkołach wydziałowych męskich, względnie żeńskich trzyklasowych, uczniowie (uczenice) klasy I. i II., tudzież uczniowie (uczenice) klasy III. otrzymują w I. półroczu świadectwo szkolne półroczne na tym samym formularzu, a mianowicie w szkołach męskich na formularzu Nr. 10, w szkołach żeńskich Nr. 10a. W półroczu II. wypełnia się dolną uwagę stosownie do tego, czy ucznia (uczenicę) uznano uzdolnionym do przejścia do klasy wyższej, czy też nie, w półroczu I. zaś skreśla się uwagę dolną. (Regul. § 180).

11. Uczniowie (uczenice), którzy ukończyli III. klasę wydziałową z wynikiem pomyślnym, a jeszcze nie wyszli z obowiązkowego wieku szkolnego, otrzymują za II. półrocze III. klasy świadectwo szkolne na formularzu Nr. 11 (11a) (Regul. § 184). W razie gdyby konferencja nauczycieli orzekła, że uczeń (uczenica) III. klasy wydziałowej nie odpowiedział wymaganiom planu naukowego, wydaje mu się za II. półrocze III. klasy świadectwo szkolne na tym samym formularzu (Nr. 11. względnie 11a), lecz skreśla się dolną uwagę. Takiego ucznia (uczenicę) należy pociągnąć do dalszego uczęszczania na naukę codzienną, ewentualnie aż do osiągnięcia wieku, wskazanego w § 98. Regulaminu.

12. Uczniowie (uczenice), którzy w chwili ukończenia III. klasy wydziałowej z wynikiem pomyślnym przekroczyli już obowiązkowy wiek szkolny, wskutek czego nie można ich już zniewolić do uczęszczania na naukę dopełniająca, otrzymują za II. półrocze III. klasy wydziałowej „Świadectwo uwolnienia“ na formularzu Nr. 16. (16a) (Regul. § 183). W razie zaś, gdyby konferencja nauczycieli orzekła, że uczeń taki (uczenica) nie odpowiedział wymaganiom planu naukowego, wydaje mu się „Świadectwo uwolnienia“ na formularzu Nr. 15. (15a) (Regul. § 182). Gdyby atoli uczeń taki (uczenica) pragnął powtórzyć klasę III. wydziałową, ce-

lem ukończenia jej z wynikiem pomyślnym, nie należy mu tego wzbraniać z zastrzeżeniem podanem w § 39. Regulaminu, a świadectwo z II. półrocza III. klasy wydać na formularzu Nr. 11. (11a), skreśliwszy dolną uwagę.

13. Jeżeli uczeń (uczenica) przekroczy obowiązkowy wiek szkolny (tak ze względu na naukę codzienną jak i dopełniającą) przed ukończeniem całej szkoły wydziałowej (trzyklasowej), a rodzice, względnie ich zastępcy, nie chcą go nadal do szkoły posyłać, wydaje mu się z końcem roku szkolnego — bez względu na to, do której klasy szkoły wydziałowej (trzyklasowej) uczęszczał, — „Świadectwo uwolnienia“ na formularzu Nr. 15. (15a) (Regul. § 182). Gdyby atoli rodzice ucznia (uczenicy) lub ich zastępcy pragnęli, aby on nadal do szkoły uczęszczał, nie należy mu tego wzbraniać z zastrzeżeniem podanem w § 39. Regulaminu, a zamiast „Świadectwa uwolnienia“ wydać z końcem roku szkolnego zwyczajne „Świadectwo szkolne“ za II. półrocze klasy, do której uczęszczał.

14. W razie uwolnienia ucznia (uczenicy) od uczęszczania na naukę codzienną w siódmym roku nauki po myśli trzech końcowych ustępów art. 30. ustawy z d. 23. maja 1895 Dz. u. kr. Nr. 57. należy postąpić według § 185. Regulaminu; odpowiednią uwagę wpisuje się na odwrotnej stronie świadectwa szkolnego i stwierdza ją podpisem dyrektora i gospodarza klasy, tudzież pieczęcią urzędową.

15. W razie przejścia ucznia (uczenicy) do innej szkoły wydziałowej w ciągu roku szkolnego, wydaje się „Świadectwo uczęszczania do szkoły“ na formularzu Nr. 12. (12a) (Regul. § 181).

16. Szkoły wydziałowe żeńskie 5- i 6-klasowe, w których trzy niższe klasy wydziałowe planem swym nie różnią się niczem od planu naukowego szkół wydziałowych trzyklasowych, wydają w tych trzech klasach uczniom swoim świadectwa szkolne na formularzach przepisanych dla trzyklasowych szkół wydziałowych żeńskich.

Uczenicom, które ukończyły III. klasę wydziałową z wynikiem pomyślnym i pragną uczęszczać do wyższych klas wydziałowych, należy wydać świadectwo na formularzu Nr. 11a. Tym zaś uczenicom, które na życzenie rodziców lub ich zastępców zamierzają zaprzestać uczęszczania do klas wyższych, wydaje się świadectwo na formularzu 11a lub 16a stosownie do tego, czy uczenica w chwili ukończenia klasy III. pozostaje jeszcze w wieku szkolnym, czy też już go przekro-

czyła, tak ze względu na naukę codzienną jak i dopełniającą (porównaj punkt 11. i 12. niniejszych przepisów).

W wyższych klasach wydziałowych (IV., V. i VI.) wydaje się uczniom świadectwa półroczne na osobnym formularzu (Nr. 19.); przez stosowny dopisek należy w nich wyraźnie oznaczać przedmioty nadobowiązkowe (Regul. § 180). W świadectwach wydawanych za półrocze I. skreśla się uwagę dolną. Uczniom składającym z tych klas egzamina prywatne wydaje się świadectwa na formularzu Nr. 21. (Regul. § 216); osobom zaś, które wyszedłszy już z obowiązkowego wieku szkolnego, składają egzamin nadzwyczajny po myśli § 220. Regulaminu, wydaje się świadectwo na formularzu Nr. 22. (Regul. § 220). W razie przejścia ucznia do innej szkoły w ciągu roku szkolnego, wydaje się „Świadectwo uczęszczania do szkoły“ na formularzu Nr. 20. (Regul. § 181).

17. O użyciu formularzy zawiadomień szkolnych i świadectw uwolnienia na kursach nauki dopełniającej była już wzmianka w ustępie III. niniejszego rozporządzenia.

V. Wykaz formularzy katalogów szkolnych, tudzież protokołów egzaminacyjnych.

Katalogi klasowe tudzież protokoły egzaminacyjne powinny być tak sporządzone i takie zawierać rubryki i uwagi, aby zawiadomienia tudzież świadectwa szkolne wszelkiego rodzaju mogły być ich wiernym odpisem. Wskutek tego układ katalogów i protokołów egzaminacyjnych będzie odmienny dla poszczególnych kategorii szkół ludowych pospolitych i wydziałowych, a mianowicie będą następujące ich rodzaje:

1. „*Katalog klasowy*“ wraz z wykazem klasyfikacyjnym dla młodzieży szkolnej z nauki codziennej (nazywany dotychczas zazwyczaj katalogiem głównym):

a) dla szkół ludowych pospolitych typu wiejskiego (wspólny dla młodzieży obu płci),

b) dla szkół ludowych pospolitych typu miejskiego (wspólny dla obu płci),

c) dla szkół wydziałowych męskich,

- d) dla szkół wydziałowych żeńskich trzyklasowych,
- e) dla 5- i 6-klasowych szkół wydziałowych żeńskich.

2. „*Protokół egzaminu prywatnego*“, osobny dla każdej z wymienionych powyżej kategorii szkół.

3. „*Protokół egzaminu nadzwyczajnego*“, osobny dla każdej z wymienionych powyżej kategorii szkół.

4. „*Katalog uczniów (uczenic) z nauki dopełniającej*“, wspólny dla wszystkich kategorii szkół ludowych pospolitych i wydziałowych trzyklasowych. W szkołach wydziałowych trzyklasowych mogą być używane osobne katalogi dla uczniów, osobne zaś dla uczenie, lecz z zachowaniem tego samego zresztą tekstu.

Na każdej stronie wymienionych katalogów i protokołów powinny być u dołu umieszczone uwagi, znajdujące się na pierwszej, względnie także na drugiej stronie zawiadomień tudzież świadectw szkolnych, przepisanych dla dotyczącej szkoły. Katalogi uczniów i uczenie z nauki codziennej w szkołach wydziałowych powinny zawierać rubryki na wszystkie cztery ćwierćroczna (podobnie jak w szkołach pospolitych typu miejskiego), stosownie do postanowienia § 179. Regulaminu; w świadectwach półrocznych, wydawanych młodzieży tych szkół, należy wpisywać tylko cenzury, podane w 2., względnie 4. kolumnie katalogów.

Dla egzaminów wstępnych (§ 217. Regulaminu), z których świadectw się nie wydaje, mogą być założone protokoły egzaminacyjne podobne jak dla egzaminów prywatnych; można atoli także wpisywać je w osobnej księdze, zaopatrując każdy egzamin wstępny liczbą bieżącą, datą, podpisem kierownika i egzaminatorów, tudzież pieczęcią urzędową. Po przyjęciu ucznia na podstawie pomyślnego wyniku egzaminu, należy wpisać go do katalogu klasowego dotyczącej klasy (stopnia nauki) i przy nazwisku jego podać datę i liczbę bieżącą protokołu egzaminacyjnego.

Dla tak zwanych egzaminów końcowych (§ 218. i 219. Regulaminu) można również założyć osobne protokoły egzaminacyjne, podobnie jak dla egzaminów prywatnych, — lub też można wynik egzaminu wpisywać do katalogu klasowego klasy najwyższej (stopnia najwyższego), umieszczając u dołu uwagę, znajdującą się na formularzu „Świadectwo uwolnienia na podstawie egzaminu końcowego“.

Nadto może być założony w szkołach wszelkiej kategorii tak zwany „Katalog główny“ (§ 40. Regulaminu); w tym celu mogą

posłużyć wykazy wpisów dzieci szkolnych, odpowiednio zestawione i uporządkowane według klas (stopni nauki).

Przepisy dotyczące prowadzenia i utrzymywania katalogów szkolnych są podane w rozporządzeniu Rady szkolnej krajowej z dnia 26. lutego 1909 l. 3396 (Nr. 8. Dz. urz.).

Wydawanie druków na wyszczególnione powyżej katalogi i protokoły egzaminacyjne pozostawia się przedsiębiorstwu prywatnemu; zastrzega się jednak, że druki te powinny odpowiadać niniejszym przepisom o formularzach zawiadomień i świadectw szkolnych wszelkiego rodzaju, tudzież katalogów i protokołów egzaminacyjnych. Rady szkolne okręgowe mają bacznie czuwać nad tem, a w razie dostrzeżenia jakichkolwiek nieprawidłowości, usuwać druki nieodpowiednie i zabraniać szkołom dalszego ich używania.

65305/2